

2

DISSERTATIO HISTORICO-THEOLOGICA
LOCOS
THEOLOGICOS COLLECTOS
EX LEONE MAGNO
PONTIFICE ROMANO
SISTENS.

QVAM
SVB MODERAMINE
VIRI SVMMÆ VENERABILIS, EXCELLENTISSIMI
AMPLISSIMI ATQVE DOCTISSIMI
IOANNIS SALOMONIS SEMLERI

S. S. THEOLOGIAE DOCTORIS ET PROF. PVBL. ORDIN.
SEMINARII THEOLOGICI DIRECTORIS
REGIORVM ET HALBERSTADIENSIVM ALVMNORVM EPHORI
PRAECEPTORIS OPTIMI
FAVTORIS MAXIMI

D. FEBR. MDCCLXVIII.
ERVEDITORVM EXAMINI SVBMITTET

AUCTOR
IOANNES IACOBVS GRIESBACH

MOENO-FRANCOFVRTENSIS. S. L. C.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS FRIDERICI WILHELMI HVNDTII.

DISSERTATIO HISTORICO- THEOLOGICA

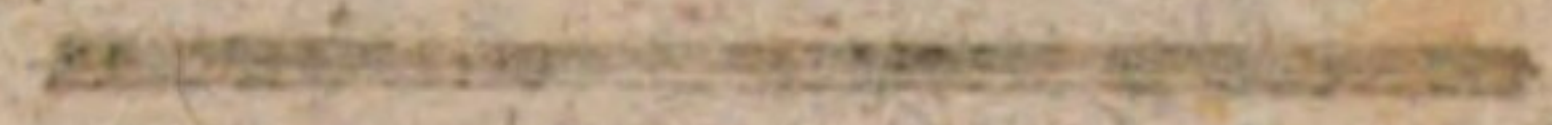
EX LIBRIS

THEOLOGICIS COLLECTIS

EX LEONE MAGNO

PONTIFICIS ROMANI

212 EN 2

Q. V. A. M.

SVB MODERAMINE

WILLIAMME VIKERARIISS, EXCELLENTISSIMI

AMPLISSIMI ADORE DOCTISSIMI

IOANNIS SALOMONIS SENI ERI

THEOLOGICAE DOCTORE ET PROF. PUBL. ORDIN.

SEMINARI THEOLOGICI DIRECTORIS

REGIUM ET HALLERSTADTIENSIVM ALUMNORVM ETHORI

TRABERTORIS CIVITATIS

FAYTORIS MAXIMI

DR. THEOL. MAG. C. V. L. H.

REVOLUTIONVM EXAMINIS SYMBOLITET

IOANNES JACOBVS GRISTEACH

MOENIO- FRANKFURTENSIS. A. L. C. V.

WILHELMUS MAGNUS

1782. THEOLOGICI WILHELMUS MAGNUS

SECTIO I.
QVAE EST PRAEPARATORIA.

§. I.

um omnes fere partes eruditionis theologi-
cae luculenter possunt e libris antiquissi-
morum, quos patrum appellatione vene-
ratur christiana ecclesia, doctorum, illu-
strari; tum vero inprimis multiplex est et
incredibilis, quae ex his scriptionibus ad
dogmaticam theologiam afferri potest uti-
litas. Sed nescio quid sit, quod inde ab eo tempore, quo ma-
iores nostri communionem Romani Pontificis deseruerunt, ple-
rique nostrarum partium theologi, qui aliquid studii in patrum
lectione consumserunt, in hoc potissimum elaborandum sibi es-
se putauerint, ut demonstrarent, longius abesse pontificios a
vetustissimorum christianorum doctrina quam nos: pauciores
vero id egerint, ut quascunque patrum dogmaticas sententias
notatu digniores, nulla aut consensionis aut discrepantiae ha-
bita ratione, recenserent. Equidem is non sum, qui priores
illos

illos reprehendam, id consilii sectantes, quod in polemico loco sua utilitate eo tempore, non caruit; at nostrae tamen aetati magis convenire arbitror liberalia illorum studia, qui patrum sententias ita colligunt, ut illarum ortus atque successiones, et incredibilis in rebus dogmaticis definiendis, antiquiorum theologorum varietas, *salubriter* perspicui queat. Utilitas enim quae e librorum a patribus conscriptorum lectione ad nos redit, non tam in eo posita est, ut illorum temporum ac hominum opiniones et decreta, quae his scriptionibus continentur, sancte retineamus et posteris fideliter tradamus, quam in eo potius, ut tum inspiciamus tanquam in speculum in praeteritorum seculorum monumenta, atque ex aliis sumamus exemplum nobis, et discamus, quid nostra hac aetate facto opus est vti sit; tum praeterea, ut iustam nobis comparemus de dogmatum theologorum natura et indole iudicandi facultatem. Nulla vero via, si qua est alia, qua ad hunc finem perueniri possit, brevior est ea, quam ineunt qui patrum volumina ita versant, ut observent, quo tempore, qua occasione, et a quibus primum exposita fuerint singula dogmaticae disciplinae capita; quid ab aliis postea additum sit aut immutatum; quae quasi genealogia uniuscuiusque dogmatis fuerit ⁽¹⁾; quibus argumentis quodque vel confirmatum sit vel impugnatum, et quae sunt huius generis reliqua. Quae qui penitus cognita habet atque perspecta, non poterit non rectius quam alii statuere de ipsa christianae religionis indole, quae quum ex Dei consilio ad omnes homines pertineat, subtilibus illis sententiis nequit contineri ac absolui, quae, ut haud mediocrem ingenii culturam atque eruditionem

variā

(1) Sed non poterit ista sententiarum theologicarum *genealogia*, satis accurate describi, nisi ratio simul habeatur *geographiae dogmaticae*. Nempe aliis in regionibus atque provinciis cogitandi docendique ratio, quod ad unum alterumve dogma, plerumque diversa erat ab ea, cui aliorum locorum homines adfuerant. Unaquaeque fere provincia quasdam habebat peculiare *εἰδησεις*, et *νοήματα* nonnulla sibi propria. Sic v. c. Eutychetis de Christo opiniones Aegypti, Augustini vero placita Africam potissimum redolent. Sed iusta utilissimae rei enarratio adhuc in desideratis habetur.

variā ponunt, ita ab iis intelligi non possunt, quibus dene-
gavit vel vitae tenuior ratio eam facultatem.

§. 2.

Cum itaque in animum induxissē edere aliquod vitae aca-
demicae a me adhuc actae rudimentum; e LEONIS MAGNI
Pontificis Romani, scriptis visum est nonnulla, quae ad doctri-
nae christianae historiam pertinent, ita proponere, ut eorum
maxime rationem sequerer, qui dogmaticis magis quam pole-
micis vñsibus inservire student. Excerptam igitur ex LEONIS M.
epistolis atque sermonibus ea, quae maxime idonea videbun-
tur, ad demonstrandum, quid ille de nonnullis fidei chri-
stianae capitibus senserit; conferam inter se accurate omnes
eiusdem argumenti locos, et servabo, quantum fieri poterit,
ipsa auctoris verba atque disciplinae formulas. Comparabo cum
his, sicubi in rem esse videbitur, scripta aliorum patrum; siue
illi in aliqua dogmatis cuiusdam definitione, nostro seculo minus
vñitata, concinant auctori nostro, siue in alia omnia discedant⁽²⁾.
His denique nonnullas, ut res feret, adspargam observationes.

§. 3.

Quod autem LEONI prae aliis operam meam, qualiscun-
que sit, dicauerim, nemo facile, ut spero, vituperabit. Tan-
ta enim semper auctoritate apud catholicos christianos, et orien-
tales et occidentales, valuit Noster, ut vix maior esse possit.
Celeberrimam praesertim illam, quam ad *Flavianum* dedit epi-
stolam, in qua incarnationis mysterium dilucide exponitur et
contra haereticos defenditur, summis laudibus ad coelum ab or-
tho-

A 3

(²) Egregie in hoc negotio me adiuverunt, quae *summe Ven. PRAESES* e
scriptis Patrum dogmaticis collegit in introductione ad b. Baumgartenii
theol. polem. quo tamen adminiculo ita usus sum, ut auctorum libros, a
Viro incomparabili laudatos ipse euolverem, ne alienis tantum, quamquam
optimis, oculis vidisse dici possem.

thodoxis euectam esse, non solum quam plurimae ad LEONEM datae multorum litterae, verum etiam plurium conciliorum decreta abunde testantur, in quibus semper honorifica huius scriptio mentis habetur, eiusque auctor columna praedicatur et illuminator ecclesiae, firmamentum orthodoxae fidei, apostolicorum dogmatum defensor, apostolis ipse coequandus etc. Quid? quod haec epistola, quam concil. *chalcedonense* vniuersale communem quamdam appellat columnam aduersus peruerse sentientes, tam in romana ecclesia, quam in aliis et italicis et gallicis coetibus eo tempore, quo Iesu Christi aduentus celebrari solet, publice lecta est; id quod e pluribus *Lectiōariis* libris satis antiquis recte colligitur. Recentiori etiam aetate multos fuisse, qui lectione scriptio-
num, quas LEO elucabruit, delectarentur, dubium esse nequit, cum inde ab anno 1470 aut 1471. plus minus vices eius opera typis sint excusa (3). Quanti Romana hodie quoque ecclesia eum faciat, nuper ipse *Benedictus XIV.* Pontif. Max. demonstravit, qui anno 1754. ecclesiastica lege, de apostolicae potestatis plenitudine, proprium *Dotoris titulum* atque *cultum* ei decreuit. Quid plura? Non est quod ad testimonia, satis plerumque dubia atque suspecta, provocemus, cum res ipsa loquatur, et iustis rationibus probari possit,

(3) Epistolae praeterea saepius, magna saltim ex parte, et seorsim editae, et in collectionibus conciliorum, epistolarum decretalium etc. recusae sunt. Ego vero vtor operum editione, quae curantibus *Petro* et *Hieronymo* fratribus *Balleriniis*, Presbyteris Veronensibus, prodijt Venetiis 1753. tribus tomis fol. in qua ad multorum praestantissimorum codicum fidem meliores saepe lectiones inductae, spuria scripta a genuinis sollicitè separata, et adnotationes, satis plerumque utiles, tam ad LEONIS textum, quam ad *Quesnellii* dissertationes hic recusas adiectae sunt. Pluribus de hac editione egit S. V. ERNESTI, litterarum omnium decus, in biblioth. theol. vol. 4. pag. 579. et 867. Sequor vero in excitandis auctoris locis seriem sermonum et epistolarum ad temporis rationem ab his, quos laudavi, editoribus emendatam. Libros II. *de vocatione omnium gentium*, epistolam ad *Demetriadem*, *breviarium aduersus Arianos*, *sacramentarium* quod LEONINVM vulgo dicitur, et nonnullas epistolas ac homilias, a *Quesnellio* aliisque LEONI attributas, in subsidium non adhibebo, quia omnes has scriptiones huic Pontifici suppositas esse eruditis fere omnibus hodie est persuasissimum.

possit, attenta consideratione sollicitaque discussione, prae multis aliis illius temporis scriptionibus, dignos esse magni huius Pontificis libros. Incidit enim in ea tempora, quibus ob imperii Rom. statum valde perturbatum, ecclesiae quoque conditio satis erat misera, quam vero perpetua doctorum dissidia multo adhuc reddiderunt deteriore. Quare non solum disciplinam ecclesiasticam admodum corruptam diligenter et seuerè regere conatus est LEO, verum etiam pugnare eum oportuit cum haereticis quam plurimis, qui vel ante eius Episcopatum innotuerant, vt Manichaei, Pelagiani, Nestoriani, Priscillianistae, alique; vel eo tempore, quo Romanae ecclesiae ipse praefuit, exorti sunt, Eutyches scilicet cum suis sequacibus. His omnibus mira animi alacritate et incredibili constantia se opposuit, auctoritatemque doctrinae, antiquitus traditae, contra nouatorum molimina mascule defendit, additis praeterea nouis atque accuratioribus, quibus haereticæ opiniones excluderentur, dogmatum determinationibus. Quanta vero in eo fuerit prudentia, rerum usu acquisita, quanta ingenii vis, quanta eruditionis doctrinaeque pro illorum temporum ratione (4) copia, quantum denique orationis flumen (5); facili negotio omnes intelligent, qui eius scripta vel leuiter attigerint.

§. 4.

(4) Sermonis graeci aequè ac hebraici eum rudem fuisse, non est quod quis magnopere miretur, cum a latinis patribus tantum non omnibus linguarum studia neglecta esse constet.

(5) Dicendi quidem admirabilem copiam, vt fas est, laudamus; nimium vero illud studium, quod nil nisi ornamenta quaerit, periodorum concinnitatem sectatur, et argutias, antitheses ac verborum lusus ita venatur, vt aut sensus euadat admodum implicatus, aut sub nitidis atque sonoris verbis ieiunae lateant et humiles sententiae; hoc, inquam, a quo non semper sibi cauit LEO, excusare non ausim. Insigne asseram frigidioris allusionis specimen. „Irruerunt, scribit de Iudaeis, Iuda duce Christum captiuium trahentibus, in lumen verum filii tenebrarum, atque vtentes faculis atque lanternis non euaserunt infidelitatis suae noctem, quia non intellexerunt lucis auctorem, „ Serm. 59. l.

§. 4.

Quamuis vero ad praestantissimas has animi dotes, quibus forte omnes suos antecessores longe antecedeat, accederet vitae ratio tam bene composita, ut plerique LEONIS successores ex eo exemplum sumere potuissent, ipsis reiue christianae saluberrimum: tamen accidit homini, qui Magnus appellari meruit, quod mortalibus omnibus usu solet euenire, ut laudentur ab his, culpentur ab illis. Iuuabit, nisi omnia me fallunt, potiora cognoscere, quae vitio vertuntur pontifici, qui ab ipsis romanae curiae aequalis optimo cuique romanae sedis praesuli aequiparatur. Rem paucissimis expediemus. Primum, reprehensoribus non caruit *animus eius elatus* atque superbus, nimiumque ipsius *studium romanae sedis* dignitatem et auctoritatem non dicam mordicus defendendi, sed quoquo modo, pro re nata, adaugendi. Et profecto, quicquid etiam ad LEONIS purgationem adducant eius defensores, candidi tamen iudices non poterunt negare, iusto arrogantius aduersus *Hilarium* Arelatensem episcopum, doctrina et virtute ornatissimum, se gessisse eum in disceptatione, cui depositio *Celidonii*, et ordinatio alterius episcopi in *Proiecti* locum, ab *Hilario* procuratae, ansam praebuerunt ⁽⁶⁾. Neque magis excusari possunt tum legatorum, qui

(6) Causam pro *Hilario* dixit *Quesnellius* in dissert. V. LEONIS operibus adiecta; LEONIS vero patrocinium post alios in se susceperunt editores nostri, *Ballerinii*, a partium studio non prorsus alieni, in an maduersionibus illi dissertationi adiunctis. Cum vero altioris indaginis sit tota haec res, quam ut paucis absolui queat, neque ad dogmaticam historiam, quam CLEONE illustrare conabimur, ex ista lite quicquam lucis accedat: controuersiam hanc intactam relinquimus. Sed si vel maxime dare hoc vellem, iure meritoque *Hilarii* moliminibus se opposuisse Nostrum: nihilo tamen secius eum vituperauerim, quod per totam fere concertationem quam plurima ediderit documenta animi, turbulentis et irae et superbiae affectibus commoti, quodque saepissime insanam paene prodiderit cupiditatem, ecclesiae suae potestatis fines ita dilatandi, ut caeteri episcopi omnes summo Romanorum antistitem imperio penitus subiicerentur. Licet autem speciem induat hominis, qui b. Petri tuetur dignitatem et proprio suo honori minus studet quam gloriae et auctoritati suae sedis, animi tamen insolentioris vituperationem non effugit.

quī chalcedonensi concilio LEONIS nomine intererant, arrogantes conatus, tum LEONIS molimina, quibus illum concilii huius vniuersalis canonem infringere ausus est, quī Constantinopolitano Patriarchae τὰ ἰσα πρεσβεία cum Romano episcopo, secundum post hunc locum, et ius Metropolitanos Ponticae, Asiaticae et Thracicae dioeceseon, et episcopos harum dioecesium, qui sunt inter barbaros, ordinandi, annuente Marciano Imperatore, decreuerat. Vt primum illam legem rescivit homo nimium sibi suaeque sedi tribuens, coelum terramque misceuit, neque tantum apud se valere passus est, aut Imperatoris auctoritatem summa humanitate temperatam, aut orientalium preces, vt canonem, qui suo honori aduersari videbatur, assensu suo firmaret. Ex qua impotenti LEONIS pertinacia non solum orta est perpetua quaedam cum Anatolio Constantinop. episc. simulas, et suspicio apud nonnullos de orthodoxia concilii, cuius decreta Romanus episcopus ex parte irrita declarauerat: verum etiam, quod maxime dolendum est, totius illius schismatis, quod non sine magno reipublicae christianae detrimento, orientalem ecclesiam ab occidentali in perpetuum seiunxit, ex eo tempore fuerunt funesta auspicia. Sed non est, quod diutius his immoremur, cum remotiora sint a fine nobis proposito. Superfedemus itaque plura recensere eius molimina, quae sicut Rom. episcoporum potentiam mirifice auxerunt, ita luculenter de eius superbia animoque, christiano episcopo minus digno, testantur.

§. 5.

Interim suppeditant tamen haec obseruationem in dogmatum christianorum historia pertractanda non prorsus inutilem. Quemadmodum nempe doctrinae puritas non statim infert morum sanctitatem, ita etiam ex moribus bene compositis non magis consequitur doctrinae castitas, quam ex vitae turpitudine doctrinae simul corruptio cogi potest. Constat enim inter omnes, quibus praeconceptae opiniones non omnem mentis aciem praefrinxerunt, haereticos (hoc nomine cum aliis vrimur,) innumeris

meris execrationibus ab orthodoxis oneratos, non raro aduersarios suos, quantum ad vitae integritatem, longo post se intervallo reliquisse. Quodsi vero dogmatum veritatem iudicare liceret ex eorum moribus, qui primi ea clarius exposuerunt, accuratius definiuerunt, studiosius propugnarunt, et secus sentientes anathematizarunt, actum profecto esset de multis, quae pie adhuc retinuerunt, et ab aduersariorum obiectionibus vindicarunt orthodoxi, dogmatibus. Quotus enim quisque est, qui multorum *ὁρθοδοξωμένων* et sanctissimorum, si placet, patrum vitam et res gestas sine indignatione legere possit, si modo mendaces laudes a veris discernere didicerit. In conciliis autem celeberrimis, ne iis quidem exceptis, quae fidem optime exposuerunt eiusque definitiones verissimas sanxerunt: qui, bone Deus, clamores, quae turbae, quae factiones, aemulationes, similtates, quae mutuae episcoporum accusationes, calumniae, fraudes, quae denique in eos, qui haereseos accusati erant, durities et violentia! Non eo animo haec a nobis prolata hic sunt, ut dogmatum ibi ab illis hominibus stabilitorum veritas in dubium vocetur: sed hoc tamen facile intelligitur, omnia et auctoritatis et antiquitatis praeiudicia sedulo esse abiicienda, nec quicquam ob patrum et conciliorum decreta, aut antiquitatis consensum esse credendum, quod ex Scriptura S. aliisque certis humanae cognitionis principiis deriuari aut confirmari nequeat. Sed redeamus ad LEONEM.

§. 6.

Sicut propter fastum, et incredibilem cupiditatem, romanae sedis dignitatem et iura amplificandi, reprehenditur a multis, ita etiam culpatur, quod *iniquum* se praebuerit *erga haereticos*. Duo sunt, quae vitio ei vertuntur: alterum est, quod errores atque scelera illis *affinxerit*, a quibus erant alienissimi; alterum, quod capitalia supplicia in haereticos constituta suo assensu comprobauerit. Ad prius quod attinet, negari omnino non potest, eam fuisse olim plerorumque orthodoxorum iniquitatem, ut omnium, qui ab ipsis dissentiebant, famam variis obtrecta-

tioni-

tionibus inquinarent, eosque et opinionum absurdissimarum et turpissimorum flagitiorum falso arguerent. Ostendemus infra multos a LEONE errores tam Nestorio quam Eutychi immerito tribui, qui non nisi per consequentias longe ductas ex hypothesibus, ab his hominibus assertis, elici possunt. Sed alia est causa, ad quam animum hic intendimus.

Nempe doctissimus *Beausobrius* postquam in historia critica Manichaeismi tom. 2. pag. 725. seq. multum operae posuisset in euincenda falsitate horrendi illius criminis, quod Manichaeis a nonnullis obiicitur, qui eos spurcissimae obscenitatis in eucharistiae celebratione reos esse, memoriae prodiderunt, inde a pagina 752 id agere incipit, ut LEONIS M. testimonia, quibus nefandi illius sceleris veritas probari videtur, eludat. Nimirum saepe commemorat LEO mysteria a Manichaeis celebrata, quae, cum summa in eis sit obscenitas et turpitudine, non mereantur sacra nuncupari, sed execramenta, et quae verecunde ex parte debeant praetermitti, ne casti offendantur auditus; in Manichaeos tamquam in sentinam confluisse statuit, quicquid in omnibus haeresibus sacrilegum sit atque blasphemum; legem huius sectae esse contendit mendacium, diabolum religionem, *sacrificium turpitudinem*. Inprimis vero epist. 7, 1. 15, 16 et serm. 16, 4. narrat, Romae in frequenti episcoporum et presbyterorum confesso, cui interfuerit etiam pars senatus ac plebis, ipsorum, qui omne facinus perpetrarunt, ore et consona confessione refferatum esse illud quoque scelus, quod eloqui verecundum sit. Praesto fuisse in iudicio puellam, ut multum decenem, duas mulieres quae sceleri ipsam praeparauerint, adolescentem vitiatorem puellae, et episcopum detestandi criminis ordinatorem. Tanta autem diligentia inuestigata esse omnia, ut nihil minus credulis, nihil obrectatoribus relictum sit *ambiguum*, neque quemquam debere arbitrari, *dubiae famae* et incertis opinionibus creditum esse. *Beausobrius* ad infringendum hoc testimonium eo usque progreditur pag. 756. ut aperte LEONEM fraudis insimulet, pio hoc consilio commissae, ut Manichaeorum haeresis facilius extirparetur. „Qui pourroit m'assu-

„rer, inquit, qu'il ne se servit point d'instrumens préparez pour
 „jouer une *comédie*, dont le but étoit pieux. — Supposons, que
 „LEON — se servit de certaines personnes, qui, sûres de leur
 „grace, s'avoueroient coupables des crimes imputez aux Mani-
 „chéens, afin d'en faire rejaillir la peine sur la secte., (7) LEONIS fama turpiori vix macula adspergi poterat hac, quam consilii pietas eluere neutiquam potest. Negari quidem nequit, catholicos interdum artificiis haud admodum absimilibus vsos esse aduersus haereticos. Verum enim vero LEONEM MAGNUM ab hoc crimine absoluendum esse putamus. Nam I. non satis certum est, quod tamen *Beausobrius* occupat, loqui LEONEM de detecta turpi ista eucharistiae distributione, cuius mentionem fecerant iam ante LEONEM *Clemens* hierosol. et *Augustinus*. Obscoenitates crepat LEO atque turpitudines. Audio. Sed plura sunt obscoenitatis genera. Quis vero credat, LEO-

(7) Nimio studio iniurias a Manichaeis repulsandi, *Beausobrius* interdum abripi se patitur, ut iniurius ipse sit in catholicos Manichaeorum aduersarios. Insigne huius rei documentum inuenisse mihi videor, *histor. critiq. vol. I. p. 256.* „Pour refuter les superbes prétentions de Manichée (in Manete „apparuisse Spiritum S. promissum a Christo paracletum) l'Evêque de Rome „(LEO MAGNVS) allègue à son peuple, que *Manes est venu de cette „partie du monde qui ne peut recevoir l'esprit de verité.* Voilà le S. „Esprit bien borné, et les *Peuples d'Orient* bien disgraciez. Je n'aurois „pas cru, qu'un Evêque, à qui l'on donne le fastueux titre de *Grand*, eût „pû dire un si *impertinent* mot &c. „ Irrisionem profecto et contemptum commeruisset LEO, si negasset orientales populos posse Spiritum S. accipere. Sed si placuisset Viro doctissimo LEONIS textum paulo attentius inspicere, benignius, nisi omnia me fallunt, de illis verbis iudicasset. Sic enim LEO: Serm. 76, 7. — „ille Spiritus veritatis quem *munus* non accepit *impiorum*, „ — (et paucis verbis interiectis) „Manichaeo ne hoc „quidem tribui potest, quod vel exiguum diuinae inspirationis acceperit „portionem: quoniam et hic de *ILLA mundi* exstitit *parte*, quae non „potest Spiritum veritatis accipere. „ Scilicet de mundo impiorum (*κοσμος*, ut Christus ipse dixit, loh. 14, 17.) ut etiam recte monent *Ballerinii*. Hic de *orientalibus* prouinciis (cette partie du monde,) nec vola adparet nec vestigium. Quodsi itaque ne tanto quidem viro omnem omnino reprehensionem effugere contigerit, nos, si quid forte parum accurate exposuerimus, veniam eo facilius impetraturos esse speramus.

LEONEM sedulo sibi cauisse, ne vnum verbulum adderet, quo indicaret, loqui se de ista in eucharistia turpitudine, saepe Manichaeis iam obiecta, ab ipsis vero semper negata. Cur non profiteretur publice, de hoc facinore certiores iam se esse factum, per ipsorum Manichaeorum indubia testimonia? Nonne mirum est, LEONEM ita obscure semper loqui? „De sacris, inquit, eorum, quae apud illos tam obscuro sunt, quam nefanda, quod inquisitioni nostrae dominus manifestare voluit, non tacemus.,, serm. 16, 4. Iam ergo quilibet expectat a LEONE aliquod istius rei manifestum indicium. At nihil profert praeter narrationem de puella ista decenni; de eo autem crimine, de quo *Beausobrius* agit, ne verbulum quidem. *Sacrificii* etiam *turpitudine*, cuius mentio ibidem fit, si vel maxime huc referatur, tamen non recensetur a LEONE inter ea, quae coram iudicibus a Manichaeis confessis patefacta sint. Commemoratis iis sceleribus, de quibus ex Manichaeorum confessione liquido constabat, utebatur forsitan orator *Augustini* auctoritate, aut incerta vulgi fama, ad exaggerandam coram plebe haereticorum infamiam, qui summa sua flagitia, diuersa tamen ab iis de quibus nos disputamus, ipsi detexerant. II. Si etiam concedatur, miseros illos falsos esse hoc ipsum de quo quaeritur facinus, tamen non est quod a LEONE eos *emtos* atque conductos esse dicamus. Ipsi enim Manichaei vt alia praetereamus, non negauerunt, esse homines, qui nefarium istud scelus admittant; sed hoc tantum negarunt, *Manetis* eos esse asseclas. *Catharistas* eos esse, non Manichaeos, licet de Manichaeis ortos, constanter asseuerarunt. vid. *Moshemii Commentar. de rebus Christ. ante Const. M.* p. 894. et quae ibi ex *Augustino de haeresibus* cap. 46. afferuntur. Quod si vero plures erant Manichaeorum sectae, id quod *Beausobrius* concedit, a perditissimis quibusdam hominibus, Manichaeorum nomen prae se ferentibus, omnem suspicionem amouere velle, non minus iniquum esse videtur, quam omnes omnium temporum ac locorum Manichaeos, eorundem criminum reos agere velle. Lubenter *Beausobrio* largior, a dogmatibus omnium primis, quae stabilivit *Manes*, prorsus abhorrere eiusmodi impuritatem. Hoc vero non sufficit ad

accusandum LEONEM, de malitiosae Manichaeisque funestae fraudis crimine.

§. 7.

Supereſt vt de *poenis*, quas, inſtigantibus aut ſaltem conſentientibus clericis, ab *haereticis* ſumunt Magiſtratus politici, aliquid dicamus. Solet enim LEO iis annumerari, qui iſtiusmodi comprobando crudelitatem, indoli chriſtianae religionis prorsus contrariam, malo poſteritati exemplo praeiuerunt. Prouocant, qui Noſtrum hanc ob rem reprehendunt, praefertim ad eius epistolam 15, vbi de *Priscillianistis* agit et eos laudat principes, qui hanc haereſin ita deteſtati ſunt, vt eius auctorem cum plerisque diſcipulis *legum publicarum enſe* proſternerent. „Proſuit, inquit, iſta diſtrictio eccleſiaſticae lenitati, quae etſi ſacerdotali contenta iudicio, *cruentas refugit ultiones*, ſeueris tamen chriſtianorum principum conſtitutionibus adiuuatur, dum ad ſpiritale nonnumquam recurrit remedium, qui timet corporale ſupplicium.„ Vt melius intelligatur hic locus, obſervari debet, Priscillianiſtas a LEONE non ſolum *errorum* maxime impiorum, ſed aliorum etiam *ſclerum* accuſari. Per eos enim, *contra humanam ſocietatem*, curam honeſtatis atque pudoris omnem auferri, coniugiorum copulam ſolui, ſimulque *diuinum ius humanumque* ſubuerti arbitratus eſt. Quorum ſclerum ſi rei fuiſſent, graui omnino poena affici meruiſſent. Si igitur de *iure* hic quaeratur, neque *facti* veritas, quae valde dubia eſt, indagetur, nihil fere erit in LEONIS ſententia, quod grauiori dignum ſit reprehensione. Nihil enim fieri poteſt iuſtius, quam vt crimina, quae ſaluam eſſe humanam ſocietatem non ſinunt, a ciuili puniantur magiſtratu; Sacerdotes autem ipſi a cruentis abhorreant ultionibus. In eo autem longius a vero abeſt Noſter, quod per legum ſeueritatem haereticos vere ac ſalubriter corrigi, et ad fidei ſanitatē reduci poſſe exiſtimat. Nemo proſecto, qui humanum ingenium conſiderare, et ad actiones hominum attendere ſolet, ac cauſas, quae ad agendum impellere poſſunt humanos animos, inueſtigare didi-

cit, vnquam sibi persuadebit, solis comminationibus aut poenis externis eo adigi posse homines, vt sincere ac sine fūco, et mente ipsa emendata, ad frugem redeant. Sed multo magis humani intellectus, quin ipsius quoque veritatis indoles obstat, quominus ad *veri intelligentiam* et erroris oppositi internam *conuictionem* per vim ac poenae metum adducatur quisquam. Suppliciorum itaque vtilitas ad solam spectat publicam quietem, quam qui nec docendo nec agendo infestat, neque leges, quibus publica salus nititur, migrat, illum, siue haereticus sit siue catholicus, ab omni poena ciuili immunem esse, ius fas est. Concordant maxima ex parte cum hoc de Priscillianistarum causa iudicio, ea quae de Monachis Palaestinis scribit Noster epist. 118. qui, Eutychnianis partibus fauentes, post concilium chalconense, ciuitates atque ecclesias seditionibus conturbarunt, et ne a caedibus quidem improbas manus abstinuerunt. Praecipit itaque LEO, *sacerdotalis* auctoritatis esse, monachis praedicandi aliquam contra fidem licentiam non praebere; ad *imperialem* vero pertinere potestatem, vt perturbatores ecclesiasticae *pacis et reipublicae* seuerius coerceantur, et inquieti disciplina reuocentur; abstinendum tamen esse ab eorum *sanguine*. Bene sententiam hic dicit LEO. Eiusmodi enim homines ciuilibus subiacent poenis, non quatenus alias quam orthodoxi amplectuntur opiniones, sed quatenus leges ciuiles, rempublicam perturbando aut euertendo, migrant. Si qui vero publici religionis administri ea dogmata in vulgus spargant, quae ipsam quidem religionis christianae arcem inuadunt, publicae vero salutis nullum afferunt detrimentum, ii ab officio suo, ecclesiastico iure, recte depelluntur. Alibi denique passim epist. 84, 3. 109, 2. 156, 6. docet LEO, pertinaces haereticos (v. c. Eutychnen et Eurychianos) exilio esse mulctandos atque e ciuitatibus expellendos, ne alii talium contagio polluantur; transferendos autem esse eos in ea loca, in quibus nullum cum sociis possint habere commercium, vt simplices ad sanitatem mentis, remoti a suis magistris, facilius reuocentur. Haec vero cum ad principum iura potius pertineant, quam ad clericorum officia, non est quod addamus aliquid, nisi hoc, illos parum laudabiles fuisse

fuisse quondam episcopos, qui delatores magis egerunt, quam publicos ministros ac suasores saluberrimae atque λογικης religionis, quae omnium hominum felicitatem intendit. Reprimenda quidem erat eorum audacia, qui factionibus comparatis, publicam religionem temere impugnabant, sed his non adnumerandi nec in exilium eiciendi erant, qui de aliqua eruditionis theologiae parte, ipsam religionis summam, quae animum a vitiis seiungit, et virtutis amorem adiuuat, aut parum aut omnino non attingente, paulo aliter quam οἱ πολλοί sentiebant. Quodsi vero LEO acerbius iusto nonnumquam contra haereticos declamauerit, eosque nimis duriter tractandos esse decreuerit, tamen laudari haec eius moderatio debet, qua correctis ab haeresi, erroremque suum propria voce ac subscriptione condemnantibus, veniam statim concedi pacisque gratiam tribui voluit; epist. 28, 6. 30, 2. 71. 79, 2. 80, 2. „ vt ecclesia Dei nullum sentiat damnum, cum et resipiscens possit recipi, et *solus debeat error excludi.* „ epist. 32.

SECTIO II.

QVAE PROPONIT LOCOS DE SCRIPTURA SACRA ET TRADITIONE.

§. 8.

Iam in rem, quam pertractandam nobis sumsimus, ingredienti, primo quid LEO de fidei principio senserit, et ex quibus fontibus scientiam de Deo rebusque diuinis hauriendam esse putauerit, dispiciemus. Igitur quotiescunque aliqua in cognoscenda veritate impediamur obscuritate, non ad nosmetipsos, sed ad scripturae s. auctoritates nos recurrere, et ad promerendum intelligentiae lumen in sacrarum noui et veteris testamenti paginarum latitudine laborare nos iubet, ep. 28, 1. 2. quoniam ab euangelica apostolicaque doctrina ne vno quidem verbo liceat dissidere ep. 82, 1. Sed eundem LEONEM traditioni etiam, (quas hic non expresse scripturae addidit,) in rebus
fidei

fidei non minus, quam in ecclesiasticae disciplinae oeconomia, magnam tribuere auctoritatem, postea videbimus. Quod itaque ad *scripturam sacram* attinet, veritas eius et diuina origo ubique pro concessis atque probatis a LEONE ponuntur. Formulæ hac in re vtitur variis, quarum præcipuæ hæc fere sunt: indubitatam esse auctoritatem sacrarum narrationum; s. 52, 1. Sufficere veræ fidei scire quis doceat in sacris libris ep. 164, 2. Docere autem ibi Spiritum s. ep. 15. præf. firmissime nos debere credere, in diuinis libris nullum esse mendacium, etiam si nondum liquide aliquod valeamus scripturarum capere sacramentum; serm. 66, 1. Scripturam denique sacram *diuinitus esse inspiratam*. s. 34, 4. 72, 1. 76, 7. Ex postrema autem, quam attuli, locutione haud satis certo efficitur, LEONEM omnes istas propositiones, quas nos sub hac formula (quam non ex romano stilo ecclesiastico haurire solemus,) cogitatione complecti consueuimus, animo et mente concepisse. Saepissime enim de conciliis, de constitutionibus patrum, de imperatoribus, de se loquens, *diuinæ inspirationis* mentionem facit. Sic Patres illos 318, qui Nicaeae conuenisse dicuntur, *diuinitus inspiratos* ep. 114, 2. canonesque ab his, *Spiritu Dei* instruento, conditos, nulla in parte esse solubiles ep. 104, 3. 106, 2. pronuntiat. De *chalcedonensi* synodo similia profest. ep. 145, 1. *Leoni imperatori*, per inhabitantem Spiritum Dei satis instructo, negat vllum errorem posse illudere ep. 162, 3. Eundem imperatorem putat ex Dei inspiratione ratihabitionem concilii chalcedonensis decreuisse ep. 148. *Pulcheriae* etiam, Augustae, religiosam a Deo inspiratam laudat sollicitudinem ep. 84, 1. Ipse noster Pontifex epistolam suam 16. Deo inspirante scriptam esse testatur; Sermonem autem ad populum de incarnatione Verbi habiturus palam profitetur, se non de facultate sua confidere, sed de inspiratione diuina praesumere, vt aliquid, quod audientes aedificet, promere possit s. 25. In hisce sententiis omnibus *inspiratio* accipitur significatu plane diuerso, ab eo longe augustiori, qui in theologorum scholis cum *θεοπνευσίας* vocabulo hodie coniungitur. Cum vero neque huius phraseos LEONINAE, *Scriptura sacra est diuinitus inspirata*, vera vis ac potestas

C

satis

satis accurate possit definiri, quia plures ei significatus subici possunt; neque e caeteris, quas de diuina sacrorum librorum origine atque auctoritate protuli, sententiis certi quid colligi queat, praeterquam quod scriptura fidei sit regula hominibus a Deo praescripta, eaque certissima, cui assensum, etiam si rerum rationes ac modum non perspiciant (8), praebere debeant firmissimum, a qua vel minimum recedere nefas sit: ex ipsius LEONIS verbis atque sententiis diiudicari satis nequit, vtrum omnes dogmaticas istas atque magnificas iam habuerit de inspiratione verborum aequae ac rerum *éi voies*, quas in recentiorum theologorum libris fere omnibus copiose inuenimus expositas; an vero cum seculorum crescente numero, notionum etiam sententiarumque theologicarum ambitus in hoc fidei capite aequae atque in aliis, fuerit auctus.

§. 9.

Euideta sacrarum litterarum diuina auctoritate, nihil acriorem diligentiolemque curam desiderat, quam vt ii libri, quos canonicos vocare solent, ab *apocryphis* recte discernantur, ne humani ingenii foetus scriptis diuinitus inspiratis admisceantur. *Manichaei* in primis atque *Priscillianistae* LEONIS tempore multis scriptionibus utebantur, quae vel apostolorum nomen prae se ferebant, vel eorum doctrinam et historiam copiosius continere dicebantur, quae vero a Catholicis dudum tamquam spuriae erant reiectae. *Turibius*, Asturicensis, in epistola ad *Idacium* et

(8) De abusu disputationum atque rhetoricationum in rebus fidei, egregius est LEONIS locus, ep. 164, 2. vbi statuit Christi euangelium huiusmodi artibus non indigere. Quae ibi praecipiuntur in se spectata recte quidem sunt dicta; sed bonis argumentis LEO malam defendit causam. Cogit enim ex illis, non licere, *cum haereticis disputare*, neque retractare ea, quae semel concilii alicuius auctoritate stabilita sunt. Verum satius forte fuerat, haereticos a LEONE etc. prorsus non curari, quam auctoritatibus humanis, decretis, mandatisque tam amplum locum factum, ad eos, si placet corrigendos, qui non nisi argumentis atque rationibus ad veritatis agnitionem poterant liberaliter adduci.

et *Ceponium* (9), actus memorat *Thomae* et *Andreae* et *Iohannis*, itemque *memoriam apostolorum*. Ad hos maxime libros respicere videtur *LEO*, cum epist. 15, 15. ad eundem *Turibium* apocryphas scriptiones non solum interdicendas, sed etiam penitus auferendas esse atque ignibus concremandas, decernit. Non quidem negat esse in iis nonnulla, quae speciem habeant pietatis, attamen vel haec numquam vacua esse venenis existimat; cum per fabularum illecebras hoc latenter operentur, ut rerum mirabilium narratione seductos, laqueis cuiuscunque erroris inuoluant. Non plane assentior *LEONI*, cum s. 34, 4. consilium, quo huius generis scripta sub apostolorum aliorumque celeberrimorum virorum nominibus conficta sunt, illud fuisse putat, ut veritatis aduersarii errorum suorum commenta iis munire, hominesque simplices facilius decipere possent. Certe quidem ex his libris, quos ad hoc usque tempus studiosissime occultatos fuisse dicebant eorum admiratores, haurire se iactabant reconditam caeterisque mortalibus ignotam sapientiam (10): quibus illecebris quam plurimi, ut fit, allici se patiebantur, ut ad impostorum partes transirent. Sed de nonnullis tamen apocryphis libris paulo aliter sentiendum est, cum vix de omnibus affirmari possit, haereticorum malitiae originem eos debere (11). Ni-

C 2

mi-

(9) Ediderunt eam et *Quesnellius* et *Ballerinii*, post *LEONIS* epistolam 15. Nonnulla de libris apocryphis in ea perperam narrari, monuit iam *Beausobrius* in *hist. critiq. du Manichéisme* tom. I. p. 402. 415. qui etiam ex testimoniis *Turibii*, atque auctoris *Synopseos*, quae exstat inter *Athanasii* opera, recte docet, non omnes narrationes de Christi Apostolorumque rebus gestis, in huiusmodi scriptionibus occurrentes, falsas esse aut plane confictas.

(10) Vide laudatam epist. *Turibii* cap. 4. et *Origenis* homil. 1. in *Lucam*, qui testatur, legisse se apocrypha euangelia; „ne quid ignorare videremur propter eos, qui se putant aliquid scire, si ista cognouerint.„ edit. de la Rue tom. 3. p. 933.

(11) Ad hoc genus pertinere *Beausobrius* l. c. p. 455. putavit euangelium secundum hebraeos, illud secundum aegyptios (quod tamen *Hieronymus* in prooemio commentarii super *Matth.* iis accenset euangelis, quae a diuersis auctoribus edita, diuersarum haeresicon fuere principia) et *pradicationem Petri*

mirum multa sine dubio Christi miracula atque dicta ii, qui praesentes tum fuerunt, memoria retinebant. Haec vario consilio a nonnullis collecta et litteris utcunque mandata sunt; idque non ita multo post Christi discessum e terris iam factum esse, non solum a veri specie non abhorret, verum etiam e *Lucae* I, 1. colligi quodammodo potest ⁽¹²⁾. Additum est postea apostoli aut viri alicuius apostolici nomen, ut maior istarum narrationum sit ad alios auctoritas. Non omnes autem primitus statim eo animo scriptae sunt, ut dogmatum quorundam falsorum probatio inde peti posset, quanquam mox deinde ad hos accommodatae sint usus. Ii scilicet inter Christianos, qui a caeteris in re ad religionem pertinenti dissentiebant, hos libellos, si hypothesei adamatae fauere videbantur, auide, ut sunt homines, arripiebant; alii, ut infirmarum alias sententiarum aliquod haberent praesidium, ea addebant, quae suae causae utilia putabant, istis quae minus placebant mutatis aut plane omissis ⁽¹³⁾; alii

tri, quas scriptiones non malas quidem et haereticas fuisse, at iusta tamen auctoritate caruisse contendit. His *Grabi*us in *spicilegio Patr. sec. I.* p. 72. etiam *apocalypsin* Petri annumerat, quam scriptionem *Sozomeni* adhuc tempore in quibusdam ecclesiis Palaestinae die Parasceues lectam esse, docet e *Sozom.* lib. 7. c. 19. Exaratae fuerunt, ut *Hieronymi* l. c. verbis utar, ab iis hominibus, qui magis ordinare narrationem, quam historiae texere veritatem, *sine spiritu et gratia Dei* conati sunt. Prorsus singulare fuit illius presbyteri consilium, de quo *Tertullianus* de *baptismo* c. 17. narrat, composuisse eum sub Pauli nomine *Acta Pauli et Theclae*, fraudis autem conuietum, respondisse, *id se amore Pauli fecisse*.

(12) *Hieronymus* iam ista *Lucae* verba ita intellexit in *proem. comm. in Matth.* et ante eum *Origenes* in *hom. 1. in Lucam*, qui, „conati sunt, „inquit, latentem habet accusationem eorum, qui absque gratia Spiritus S. „ad scribenda euangelia profilierunt. „ Pertinent etiam ad hanc causam, quae *Origenes* in *Proem. in canticum* de apocryphis obseruauit; ubi pronunciat, multa vel ab apostolis vel ab euangelistis exempla esse prolata, quae euidenter *ex apocryphis* (vet. testam.) desumpta sint. Eos enim Spiritu S. repletos sciuisse, quid assumendum ex illis sit scripturis, quid refutandum. tom. 3. p. 36.

(13) Sic ortae sunt procul dubio duae illae *Actuum Andreae* recensiones, quarum alteram omnes repudiant, alteram vero *Bellarminus* et *Natalis Alexander*

alii denique, caeteris scelestiores, eiusmodi libros ipsi conscribere et sub apostolorum nomine publicare ausi, iisque ad decipiendos alliciendosque homines abusi sunt; quod in primis acorpyphaeis sectarum recens ortarum factum esse existimo. Sed fuisse etiam e catholicorum partibus, qui tales fraudes (pias vocant) admitterent, res ipsa loquitur. Vnde enim *canones*, vnde *constitutiones Apostolorum*? etc.

§. 10.

Alius sed valde similis criminis, circa Scripturam S. commissi, accusantur a LEONE iidem de quibus haecenus egimus, haeretici. „*Manichaei*, inquit, ipsas euangelicas et apostolicas paginas, quaedam auferendo, et quaedam inferendo, vitia-
runt. „ S. 34, 4. Et de *Priscillianistis* Ep. 15, 15. idem se scribit veracium testium relatione comperisse, et multos *corruptissimos* eorum *codices*, qui *canonici* titularentur, inuenisse. „Vnde si quis, ait, episcoporum sub canonicorum nomine eos codices in ecclesia permiserit legi, qui *Priscilliani* adulterina sunt emendatione vitiiati, haeticum se nouerit iudicandum. „ Laudanda est omnino LEONIS cura, qua vt eiusmodi codices e christianorum manibus eriperentur, prospexit; si quidem ista omnis causa bona fide sua et veritate non caret. Nam, quod ad Manichaeos attinet, non desunt viri eximia eruditione conspicui, qui negent, ipsum Scripturae textum ab his haeticis esse corruptum. I. A. Fabricius in *cod. apocr. N. T. vol. I. p. 366.**

C 3

ad

der cum aliis quibusdam pontificiis defendunt. Vid. *Beausobre* l. c. p. 400. Vtra genuina, vtra adulterata sit, id ad hanc causam nullius est momenti, cum illud tantum affirmem, vtramlibet esse a quadam Christianorum parte ad confirmandas suas opiniones immutatam. Forsitan etiam duplex illa *Ignatianarum epistolarum* recensio inuenustis huiusmodi studiis suam debet originem. Quid? si vtraque, quae nobis superest, recensio dicatur paraphrasim esse epistolarum *Ignatii* genuinarum, plane deperditarum? Non desunt enim in vtraque interpolationum ac immutationum vestigia. A diuersis Christianorum sectis, quarum altera tamen multo audacior fuit altera, concinnatae videntur diuersae editiones.

ad *Photii* testimonium prouocat, et *LEONIS* verba, quae laudauimus, intelligi vult de libris apocryphis, sub apostolorum nomine scriptis, quos a Manichaeis lectos fuisse satis constat. Sed dubito fore multos qui huic interpretationi, quae vim inferre videtur toti orationis seriei, calculum suum adiiciant. *LEO* enim ita ratiocinatur: quia diuinae pietatis magnum sacramentum *omnibus sanctarum scripturarum testificationibus* est nuntiatum, (ad 1 Tim. 3, 16. videtur alludere,) quia *uniuersa* eis obsistunt, et quia V. T. aequae ac *nouum* eorum errores confutat: ideo 1) V. T. respuunt 2) N. T. violarunt 3) et apocryphos libros sibi confinxerunt. Etiam *Beausobre* in *hist. crit.* vol. I. p. 341. „Les „Manichéens, ait, soutenoient, que les livres du N. T. avoient „été alterez, mais ils ne les alteroient pas. „ Quodsi autem verum est, credidisse Manichaeos, Orthodoxorum codices fuisse vitiatos ⁽¹⁴⁾, incredibile non est, curasse eos, vt corruptis libris medica manus adhibeatur. Quum vero documenta historica *LEONE* antiquiora, quantum ego sciam, afferri possint nulla, quae rem *veri similem* efficiant certam: lectori iudicium est relinquendum; qui tamen monendus est 1) vt orientales atque antiquiores Manichaeos probe distinguat ab occidentalibus et posterioribus. 2) Vt ne tantas existimet a Manichaeis factas Scripturae interpolationes, quantis Marcion aliiue eam peruertisse dicuntur. 3) Ne ob criminis atrocitatem arbitretur esse illud incredibile. Certe ex orthodoxis etiam nonnulli libros sacros emendare, hoc est corrumpere, ausi sunt, iam primis post Christum seculis. Neque coniuncta est necessario et semper sacrarum litterarum talis corruptio cum animi impietate maloque consilio.

§. II.

De Scripturis diuinis, inquit *LEO*, non licet aliter sapere, quam b. apostoli et patres nostri didicerunt atque docuerunt. Ep. 82, 1. Quodsi vero penes *traditionem* arbitrium est et ius et

nor.

(14) Dubitari de hac re nequit, si perpendantur *Fausti* professiones, quae leguntur apud *Augustinum contra Faustum*, passim, v. c. libr. 32.

norma Scripturam interpretandi, neque lectoribus proprius usus atque liberale exercitium ingenii conceditur, sed ista librorum sacrorum explanatio, quae superiorum temporum indoli bene conueniebat, nunquam non quasi sacrosancta reuerenter est retinenda: statuendum etiam erit, per eandem patrum παραδοσιν omnia Christianae religionis dogmata ita aeternis legibus esse definita, ut nobis, qui tempore sumus posteriores; nihil supersit, quam ut fideliter memoriae tradamus maiorum nostrorum de Deo rebusque diuinis praecepta. Vehementer placuisse LEONI eiusmodi domestica decreta, vel ex eo facile colligi potest, quod his assertionibus sedis Romanae auctoritas mirifice et confirmetur et augeatur ⁽¹⁵⁾. Nam si vera sunt, quae LEO affirmat, S. 4, 2. quod Romanam sedem ipse Apostolorum princeps fundauerit Petrus, et quod huic viro tale potentiae consortium a diuina dignatione concessum sit, ut quicquid cum eo caeteris Apostolis commune est, nunquam nisi per ipsum et cum ipsius participatione illis conferatur, multa autem ille acceperit solus (quae omnia nituntur satis recenti occidentalium traditione): dubitare profecto non licebit, quin illa traditio, quam Ro-

⁽¹⁵⁾ Iam in aliorum, antiquiorum etiam, Patrum scriptis reperimus hanc traditionum venerationem. Ipse *Origenes* in praefat. librorum *de principis*: Seruetur, inquit, ecclesiastica praedicatio (a qua tamen distinguit ea, in quibus amatores sapientiae habere possunt, in quo ingenii sui fructum ostendant,) per successionis ordinem ab apostolis tradita, et usque ad praesens in ecclesiis permanens: illa sola credenda est veritas, quae in nullo ab ecclesiastica et apostolica discordat traditione. *Oper. Tom. I. p. 47.* Vide praeterea *Irenaeum contra haereses libr. 3. cap. 2. 3. 4.* cuius sententias de traditione collectas et moleste exaggeratas inuenies in edit. *Massueti* dissert. praevia 3. artic. 3. pag. CXIII. Conferendus etiam est *Tertullianus* tum in libro *de corona* c. 3. et 4. in quo tamen magis de ritibus sacris, quam de ipsa doctrina christiana agit; tum in primis in libro *de praescriptionibus* passim, ubi non solum traditioni quae fit per litteras, sed ei etiam patrociniatur, quae *viva*, ut aiunt, *voce* ad posteros propagatur. conf. cap. 21. Patet vero ex his aliisque scriptoribus, antiquiores etiam Patres non tantum in rebus quae ad disciplinam ecclesiasticam pertinent, sed etiam in *causis fidei* ad traditionem (suorum doctorum) prouocasse; cum ipsa liberalis interpretationis, praecipue N. T., et christianae cognitionis alia adiumenta locum nondum haberent.

Romana ecclesia a suo conditore accepit, eo magis sit aliarum ecclesiarum παραδοσει anteponenda ⁽¹⁶⁾, quo magis caput ignobilioribus membris, et fons limpidissimus riuulis praestat ex ipso de-

(¹⁶) Eximie *Irenaeus* adu. haer. l. 3. c. 3. maximae et antiquissimae et omnibus cognitae, a gloriosissimis duobus apostolis Petro et Paulo Romae fundatae et constitutae ecclesiae, traditionem laudat. Ad hanc, ait, ecclesiam, propter potiore principalitatem necesse est omnem conuenire ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles, in qua semper ab his, qui sunt vndique, conseruata est ea, quae est ab apostolis, traditio. p. 175. Coniecit S. V. PRAESES (vol. 2. polem. Baumgart. introduct. pag. 97.) ex hoc aliisque similibus locis, non *Irenaeum* illum Lugdunensem seculo secundo episcopum, sed alium serierem Romano episcopo addictum hominem, illorum librorum, qui sub *Irenaei* nomine feruntur, auctorem aut interpolatorem esse; quod nos quidem hoc loco in medio relinquimus. Sed conuertemus tamen hanc obseruationem in rem nostram. Nempe si *Irenaeus* talia iam carmina de romanae sedis praerogatiuis proferat, Romani certe praesules ab illis non abhorruisse putandi sunt: sin vero libri isti ex impotenti in episcopum Rom. studio subornati aut interpolati sint, liquido apparet, quid sit quod Romani, et in primis LEO M. traditionis auctoritatem ita vehementer vrgeant. Hoc scilicet nomine quicquid ipsis lubebat hominibus obtrudere poterant. Quid? quod tota illa fabula de Petro, primo Romanorum episcopo, nullo nitatur, nisi traditionis fundamento. Vnum addimus, quod S. V. PRAESIDIS coniecturae non nihil roboris addere videtur. Episcopi *Mediolanenses* LEONI scribunt: (epistola nobis 97, 2. 3.) inuenisse se eius epistolam ad Flavianum omnibus sensibus conuenientem, quos b. Ambrosius (*mediolanensis*) de incarnationis dominicae mysterio suis libris, Spiritu S. excitatus, inseruerit. „Quia (aiunt) omnia maiorum fidei, nobis antiquitus traditae, tota puritate conueniunt — placuit omnibus (in Synodo congregatis) vt eos qui impie de incarnatione sentiunt — suo etiam consensu, auctoritatis vestrae (LEONIS) praecedente sententia, damnatione congrua persequerentur. „ Tantum abest, vt traditionem suam ad Romanorum trutinam pensauerint, vt potius celeberrimam illam LEONIS epistolam ad paternae traditionis normam excusserint, illique non nisi praeuio examine subscripserint. Similiter etiam *Galliarum* episcopi Ep. 99, 2. in epistola ad Flavianum recognoscebant suae fidei sensum, et ita se semper ex traditione paterna tenuisse, laetantur. Quae vero hic causa potest praetendi, quamobrem seriores hi gallicani episcopi non ita magnifice de Romanae ecclesiae traditione senserint, quam ipsorum antecessor *Irenaeus*? praesertim cum Sec. 2. multo minor esset Romanorum praesulum auctoritas, quam LEONIS M. aetate. Quid? quod ne suo quidem tempore hic Pontifex ausus sit examen suorum decretorum interdicere, sed gauisus sit, inuen-

deductis. Traditionis itaque nomen interponens, suae sedis laudes celebrat et auctoritatem. Sed audiamus ipsum, quid de traditionibus sentiat. Dogmatum probationes ex eis recte peti posse docet Ep. 130, 2. „Ne (Proterius alex. episc.) noua inferre et propria videatur adstruere, venerabilium Patrum, qui eidem ecclesiae praefuerunt, scripta relegantur — et quid de incarnatione Domini senserint recognoscant. — Hic docendi optimus modus est, ut paternorum sensuum lineae alexandrinae plebis et Cleri auribus innotescant., conf. Ep. 139, 4. His adde Ep. 129, 3. „Per omnia et in fidei regula et in obseruantia disciplinae, vetustatis norma seruetur., et Ep. 23, 2. „In corde nostro ea obseruantia, Deo inspirante, permanet, ne constitutiones venerabilium patrum diuinitus roboratae, et ad soliditatem fidei pertinentes, ⁽¹⁷⁾ praua cuiusquam interpretatione violentur., Denique Ep. 89. „catholicam fidem, instruente nos Spiritu Dei, PER sanctos Patres A beatis apostolis didicimus., coll. Ep. 94. Monet porro, sacrilegium esse, si a traditionibus Patrum vel in exiguo aliquo deuietur, Ep. 157, 3. eumque impium esse haereticum, qui ab iis discrepet; Ep. 165, 10. in eadem enim, quae ab omnibus tenetur, credulitate persistendum, Ep. 27. nullam autem penitus disputationem cuiusquam retractationis esse admittendam. Ep. 94. Quia vero Eutychiani LEONIS praedicationem a doctrina atque intelligentia patrum deuiare iactitabant, Ep. 109, 3. nihil ei magis curae cordique fuit, quam ut suspicionem istam a se amoueret, ostenderetque, se nihil aliud praedicare, quam quod SS. Patres toto orbe docuerint. Ep. 165, 10. 115, 1. 131, 1. Hoc ut omnibus eo certius persuaderet, collegit ea testimonia Patrum, quae a non-

uentos esse qui de suis iudiciis *ambigant*, ne aliarum sedium consensus assentatio videatur, aut alia quaelibet subrepere possit aduersa *suspicio*. (Iam aderant itaque suspensiones.) Sic summorum docet seruandam esse auctoritatem, ut in nullo inferiorum putetur imminuta *libertas*. Ep. 120, 1. coll. 117, 3.

(17) Αἱ διατυπώσεις τῶν προσκυνητῶν πατέρων, αἱ θεοθεν τὴν ἰσχύον ἔχουσαι, καὶ εἰς τὴν τελειότητα τῆς πίστεως ἀνηκούσαι.

nonnullis epistolae 28 ad Flavianum, ab aliis vero epistolae 165 ad *Leonem* Imp. subiiciuntur.

Haec quae ex *LEONE* de ista causa excerpti, sufficere possunt ad mentem ipsius perspicendam. Plenius autem ista refutare, nec consilium meum permittit, nec libelli modus. Addam potius alias quasdam observationes de toto isto quod iam tractamus argumento.

§. 12.

Quemadmodum supra §. 9. non omnes apocryphorum librorum narrationes confictas esse ostendi, sic etiam non omnia decreta, quae apostolicarum traditionum nomine venditabantur, falsa et serius conficta mihi videntur. Datur *traditio vere apostolica*, quae ex illis apostolorum colloctionibus, quas coram instituerunt, suam duxit originem. Nam primi isti religionis christianae administri aut nulla unquam verba fecisse ad populum, nullaque cum familiaribus et discipulis suis instituisse dicendi sunt colloquia, praeter ea, quae in Actibus Apostolorum et eorum epistolis leguntur: aut profecto illud concedi debet, quod Apostoli in sermonibus et quotidianis et publicis multa vberius exposuerint, quae quasi primoribus tantum labris in scriptis suis attigerant. Quis vero dubitet, quin tantorum virorum discipuli haec, quae a magistris acceperant, memoria saepe repetierint, et ad alios propagauerint, praesertim cum ipsi etiam crebros de religione christiana sermones habere, doctrinamque apostolicam plenius exponere deberent, ubi nihil eos poterat magis commendare, quam magistrorum mentio saepius iniecta. ⁽¹⁸⁾ Quae cum ita sint, negari non potest, multas

(18) Pluribus posset exemplis confirmari, Patres, catholicos etiam, saepe prouocasse ad apostolorum et Christi ipsius sententias ἀρχαίους, de quarum indole, utrum genuinae sint nec ne, difficile interdum nunc est iudicium. Etsi vero fabulae nonnunquam nobis obtrudantur, quorsum v. c. narrationem *Irenaei* L. 5. C. 33. de millenario Christi in terris regno, refero; nihil tamen obstat, quo minus verae ad posteros eodem modo propagatae

tas olim peruulgatas fuisse apostolorum veras sententias, quas viri diuinitus inspirati, cum ad aeternam beatitudinem consequendam scitu omnes necessariae non essent, nunquam litteris mandauerunt. Haecce carmina vel ad ecclesiasticam *disciplinam* pertinebant vel ad *fidei* et christianae doctrinae modum. ⁽¹⁹⁾ De illis cer-

D 2

tum

pagatae sint istorum virorum sententiae, cum dubitari nequeat, multa ab iis et dicta et facta esse, quae litteris non sunt mandata. Extant in *Grabii spicil. patr.* Sec. I. pag. 12. et in *Fabricii* codice apocr. N. T. tom. I. pag. 321. multa Christi dicta *ἀγχαφαι*, ex codicibus nonnullis N. T. et ex antiquissimorum Patrum scriptis collecta, quae nemo facile omnia reiiciet. Sed quid multa? Paulus, qui Christum in terris ne ipse quidem audierat, vsus est Act. 20, 35. sententia Saluatoris, quam nullus habet euangelistarum. Et Iohannes cap. 21, 25. testatur, multa alia, praeter ea quae ipse scripserit, fecisse (cur non etiam dixisse?) Christum. Nihil igitur ex falsis quibusdam traditionibus colligi potest, praeter hoc, quod circumspectione opus sit et examine, antequam eiusmodi carmina pro veris et genuinis habeantur. Quamobrem non magis mihi obiici possunt, quam illa, de qua mox agam, traditionum contrarietas, qua factum est, ut ab utrisque saepe partibus in causae suae patrocinium allegata sint apostolorum decreta non scripta.

⁽¹⁹⁾ Addi solet *traditio exegetica*, ex maiorum placitis de locorum Scripturae S. difficiliorum interpretatione praecipiens. Sed nobis non veri simile videtur, ipsos apostolos tales iam praeiuisse exegesces, cum et ordinariorum doctorum hoc potius esset munus, et euangelica atque apostolica scripta eo tempore in nullorum fere manibus essent, quam quibus ab auctoribus primitus destinata fuerant; his autem hominibus, omnium circumstantiarum gnaris, vix difficilis esse potuerit eorum explicatio. Si vel maxime quorundam Scripturae S. locorum aliqua expositio, ab apostolis coram instituta, ad posteros sit transmissa, ea tota ad Vetus Testamentum pertinet. Quo vero consilio ad V. T. testimonia prouocauerint interdum Christus et apostoli, e noui Test. libris patet. Operam dabant Iudaeis, quos adhibitis V. T. auctoritatibus ad meliorem religionem, quam primis lineis in hebraicis iam libris designatam esse ostendebant, manu quasi ducebant. Noui test. libros interpretari presbyterorum potissimum erat, qui pro varia et ingenii et consilii ratione, *variae*, interdum satis ineptae, exegeceos auctores erant, donec catholici, Conciliorum aduersus haereticos celebratorum atque symbolorum ibi conditorum occasione, arctiorem inirent societatem. Cum in his Conciliis, a quibus ne Spiritum S. quidem abesse iactitabant, multa Scripturae loca communi consensu aduersariis opponerentur, eodemque

tum est, ea non ubique eadem fuisse, quia pro varia hominum locorumque conditione, variam apostoli cultus externi formam obseruandam praeceperunt; vnde antiquissimis iam temporibus diuersa in ecclesiis erat disciplinae ratio. De his autem, quae ad fidem pertinent, maior esse videtur difficultas. Nam multis vix placere me puto, si diuersitatis, quae inde a primis seculis in his etiam rebus obseruatur, causam in varietate quadam traditionis apostolicae verae, (de hac enim loquor) adeoque in diuersis quodammodo apostolorum sententiis effatisque quaerendam esse dicam. Quamuis enim neque semper theopneustiae dono gauisi sint apostoli, neque per illud auferatur ea, quae in omni natura finita necessario ponenda est, varietas, qua ut quisque acriori subactiorique ingenio est, ita caeteros minus exercitados et percipiendi celeritate, et iudicandi soliditate, et ratiocinandi subtilitate antecellit: timeo tamen, ut desint omnino, qui omnem sic inspirationis diuinae auctoritatem infringi clament. Aliam insistant viam, qua ostendam, quomodo traditiones vere apostolicae potuerint tantae opinionum varietati ansam praebere; ut v. c. iudaizantes Christiani ad Petri auctoritatem continuo prouocarent; gnostici vero his Pauli doctrinam opponerent: utrique vero suam opinandi rationem apostoli alicuius exemplo comprobari putarent.

Certum est, eos qui primi christianae religioni se addixerunt, homines fuisse adultos, innumeris imbutos opinionibus atque *εἰρηαῖς*, quae vel ex veteris religionis consuetudine, vel ex

que tempore maiorum sedium, in primis Romanae, accresceret dignitas, factum est, ut sequenti tempore plerique fere in eadem concinerent dicti alicuius explicatione, a Patribus accepta posterisque tradenda, ob eximiam tamen linguarum ignorantiam aliquantum semper in peius mutata. Sed illud merito optimis quisque miretur, vel post litterarum instaurationem non defuisse homines, qui licet alta voce contra traditionis auctoritatem declamare soleant, nonnullas tamen interpretationes, praeter antiquitatem simul SS. Patrum ignorantiam spirantes, fideliter retinuerint. Illud sane extra dubitationis aleam positum est, omnem istam *παραδοσιν* exegeticam nec certum habere auctorem nec modum.

ex philosophandi exercitatione, vel ex toto viuendi genere al-
 tius mentibus inhærebant, quam vt penitus ex illis potuerint
 euelli. Hinc semper aliquid religioni christianae omni, hinc
 etiam non parum traditionibus apostolorum admistum est.
 Cum vero hoc quod addebatur non haberet stabilem atque cer-
 tam aliquam rationem, necessario etiam ipsarum traditionum
 interpretationes, quae ad εἰσβολὰς istas accomodabantur, a se in-
 uicem discreparunt. Accedebat, quod Apostoli vbique loco-
 rum non ipsi adesse potuerint, et quod haud contemnendus ec-
 clesiarum numerus traditiones non nisi interuentu multarum
 aliarum ecclesiarum, quarum vnaquaeque ex sua cogitandi con-
 fuerudine aliquid intulerat, acceperit. Hinc istarum praecipue
 vrbium traditionibus, tanquam omnium minime interpolatis,
 maximus habebatur honor, quarum sedes episcopales ab ipsis
 apostolis erant fundatae. Iam si illud addas, quod nonnulli
 doctores, etiam ex iis, quos Catholicos fuisse omnes agnoscant,
 propria quaedam secuti sint studia atque instituta, cum v. c. alii
 Iudaeis e V. T. alii gentilibus e philosophorum scriptis, alii de-
 nique haereticis ex traditione paterna se opposuerint; (2º) Si
 addas, quod episcopi aemula contentione de sedium suarum di-
 gnitate concertarint et traditionibus ecclesiarum suarum ad prae-
 rogatiuas varias obtinendas abusi sint; quod praeterea ecclesiae
 nondum arctiori communionis quasi necessariae vinculo iunctae
 fuerint; et quod denique primis istis temporibus, cum pluri-
 mae ecclesiae vix vnum aut alterum noui Test. librum habe-
 rent, ad institutionem oralem maxime recurrere debuerint: fa-
 cile videbis, vnde inter ipsos etiam Catholicos ortae sint istae
 traditionum immutationes. De haereticis enim sermo nobis
 non est. Cum itaque ne catholicae quidem ecclesiae stabilis sit
 atque firma traditio, et tam variae immutationum causae exti-
 terint;

D 3

terint;

(2º) Gregorius Nyssenus in *λογω κατηχητικῷ* in praef. edit. lat. Frontonis
 Ducae Parisiis 1605. pag. 411. aperte profitetur, alium *διδασκαλικῶς*
τροπον conuenire Iudaeis, alium graecis, alium Anomaeis, Manichaeis
 &c. omnibus tribuere aliquid debere sapientem doctorem. Praeclare haec
 dicta sunt, et exemplo, quod apostoli praeiuerunt, conuenienter.

terint; neque argumentis exceptione maioribus possit probari, ullam esse ecclesiam, quae acceptam ab ipsis apostolis traditionem incontaminatam seruauerit: nulla plane potest esse vniuersae istius παραδοσεως ad nos auctoritas.

§. 13.

Hoc autem non obstat, quominus affirmare ausim, vix vlla re, externum ecclesiasticae societatis vinculum validius contineri, quam traditionis cuiusdam genere. Nam de eo non dubitari potest, quin opus sit ad populum, ex doctoris ore pendentem, certa quadam publicae doctrinae forma, quae si cuiuslibet doctoris arbitrio subiaceret permittatur, neque certo sit definita atque praescripta, numquam homines, saltem ut nunc sunt, in societatem aliquam se cogi patientur. Quamuis itaque neque exercitatiores vetentur liberae conscientiae iure uti in cogitandis rerum christianarum λογους iisque connectendis, neque doctores publici cogi possint, ut per omnia secula vnam atque eandem omnes sententiam, iisdem verbis concipiendam iisdemque argumentis semper confirmandam, consecrent: illud tamen vel ex historia christiana certum est, maiorem istum coetum, si vno eodemque tempore varius sit publicus doctrinae modus, statim in plures partes minores scedere, generaliori vinculo sublato. Ad has itaque discordias vitandas non minus quam ad dissentientes haereticosque dignoscendos et a docendi muneri arcendos, opus est quasi trutina quadam, ad quam non modo examinentur ii, qui sacro coetui praeficiuntur, ne doctoris prouinciam nanciscantur inquieti homines, qui a publice receptis opinionibus abhorrentes facile turbas ciere possint; sed ad quam etiam ipsi sacrarum rerum publici adiutores ea expendere debeant, quae plebi proponunt, ne vel ipsi imprudentes discordiarum semina spargant. Sed scriptura S, dicis, sola est fidei regula. Audio. Certe nihil licet quicquam credere, quod cum ea non consentiat, nec docere quod ab ea discrepet, cum quicquid de Deo rebusque diuinis statuendum est, id omne vel ex ipsa totum hauriri, vel ad eius normam curate debeat examinari. Sed prior recurrit difficultas. Haeretici aequae

que ac doctrinae purioris assertores, ad Scripturae S. decreta prouocant; et cum scriptura, quamquam in exponendis rebus ad salutem cognitu necessariis sit plana omnibus sit atque perspicua, passim tamen aut secum ipsa dissentire, aut plures sensus admittere videatur, nec semper liqueat, quis tamquam vni- ce verus sit amplectendus: vtrique suam sententiam vel plane e Scriptura S. sumtam, vel cum ea consentientem esse contendunt. Ad eos itaque quos constitui fines (externos,) necessaria est, vt dixi, norma aliqua doctrinae publicae. Iam, vt ad id quod volumus, veniamus, haec norma apud veteres christianos erat traditio, ⁽²¹⁾ non quidem ea tantum, quae verbo propaga- tur, sed etiam quae a patribus litteris iam erat consignata; quo- rum scriptis, additis conciliorum decretis, potissimum uteban- tur, quando demonstrare volebant, se esse catholicos. Hinc LEO Noster (qui alias saepe prouocat tantum ad legis doctri- nam, propheticas voces, euangelicas auctoritates et apostoli- cas litteras ep. 15, 12. 28, 1. etc.) quum primum falsae doctrinae, Nestorianismi in primis, argueretur, statim ad patrum suffragia sibi recurrendum esse putauit, vt ipsorum testimoniis ostenderet, catholicis se esse adnumerandum; illos autem qui secus sen- tiant a communione ecclesiae esse excludendos. Nec aliter sa- ne agere potuit, cum haeretici suas sententias verbis e Scriptu- ra S. desumptis aequae exprimerent, atque purioris doctrinae vin- dices. Ad traditiones Patrum necessario erat recurrendum.

SECTIO III.

COMPLEXA DOCTRINAM DE CHRISTO.

§. 14.

Progedimur ad grauiissimam difficillimamque doctrinae reue- latae partem, nimirum ad articulum de mediatore inter Deum

⁽²¹⁾ Conferendus de hac re omnino est *Tertullianus* de praescript. haeret. cap. 15. seqq.

Deum hominesque, *Christo*. Cum vero in nullo fidei christi-
 nae capite explicando confirmandoue magis elaborauerit LEO,
 quam in hoc, quo totius religionis nostrae fundamenta conti-
 nentur; neque vlla fuerit illius temporis haereticorum, in hac
 doctrinae salutaris parte a veritate recedentium, secta, quam
 magnus noster Pontifex mascule non impugnauerit: facile qui-
 libet intelligit, libelli academici modum me esse transgressu-
 rum, si omnia quae de Christo e LEONIS scriptis colligi pos-
 sent, plena enumeratione exhibere et verbosiori explicatione
 persequi vellem. Dabo tamen pro virium mearum mediocrita-
 te operam, vt missis plerisque notioribus et auctori nostro com-
 munibus cum omnibus puriora diuinarum litterarum dogmata
 sequentibus nihil praeteream eorum, quae aut rariora sunt et a
 nostrae aetatis opinionibus aliquantum discrepant, aut nonni-
 hil saltem facere possunt ad historiam huius doctrinae plenius
 cognoscendam, ad facilius rectiusque diiudicandas de hac caus-
 sa controuersias, et ad promouendam liberalem eruditionis theo-
 logicae indolem. Illud autem in limine statim monendum esse
 censeo, plerasque auctoris nostri sententias de Christo oppositas
 esse erroribus *Eutychianorum*, nonnullas etiam *Nestorianorum* pla-
 citis. Operae itaque pretium erit, curatius inquirere, qua-
 nam potissimum in re a veritate deflectere existimauerit LEO
 vtriusque haereseos coryphaeos. Sic enim facili negotio quili-
 bet perspiciet, vtri haereticorum sectae oppositae sint singula
 scriptoris nostri decreta,

§. 15.

Quod itaque ad *Nestorium* attinet, culpatur ille a LEONE,
 quod Mariam hominis tantummodo ausus sit praedicare genitri-
 cem, et in conceptione eius et partu (si ad Mariam matrem con-
 cipiendi et pariendi refertur ministerium,) nullam Verbi et car-
 nis factam vnitionem (ἐνωσιν) crediderit; ⁽²²⁾ Quia filius Dei non
 ipse

⁽²²⁾ *Nestorius* abhorruit omnino a plerisque, quos LEO ei obiecit erroribus.
 Sic Mariam non hominis tantummodo genitricem, sed Emmanuelis matrem
 in anathematismo I. Harduin, collect. Conc. tom. I. p. 1298. et *Christipa-
 ram*,

ipse factus sit hominis filius, sed creato homini *sola se dignatione* sociauerit. f. 28, 5. Accusatur porro ep. 30, 1. quod dominum Iesum Christum de matre virgine *hominem solum* asseruerit *natum* ⁽²³⁾, et deitatem verbi ab assumpti (per verbum) hominis substantia separauerit; ep. 35, 1. ⁽²⁴⁾ et quod denique docuerit, Mariam sine Deitate concepisse hominem, qui creatus a spiritu s. postea ⁽²⁵⁾ sit susceptus a verbo, ep. 59, 5. duabus scilicet *personis* distinctis atque diuisis, ⁽²⁶⁾ vt non esset filius hominis qui filius Dei

ram, Harduin. p. 1411. nuncupat. Quia aliqui sanctam virginem Θεοτοκον tantummodo nominabant, alii αὐθρωποτοκον, ideo, dicit p. 1332, se vocasse eam Χριστοτοκον, vt hoc nomen *utrumque* manifeste significaret; concessisse etiam se testatur, vt pie *genitrix Dei* nominaretur, propter *vnitionis* rationem, quae facta est ex ipso *vocum angeli principio*, quae de conceptione locutus est. Quin manifeste p. 1334. declarat, sanctam virginem esse *Dei genitricem*, ideo quia illud templum, quod in ea ex Spiritu S. creatum est, Deitati erat *unitum*. conf. p. 1552. De *vnitione* autem confitetur p. 1282. esse filii deitatis corpus templum, et templum secundum summam quamdam et diuinam *unitum* coniunctionem, (κατ' ἀρχαὴν τινὰ καὶ θεῖαν ἡνωμένον συναφείαν.) Confer. quae p. 1333. de vnitione ineffabili duarum naturarum in vtero virginali dicuntur.

⁽²³⁾ Concedit Nestorius p. 1411. *Deum Verbum* (id est reduplicatiue Christum quatenus Deus est) ex Christipara virgine processisse (προσλθεῖν): Monet tamen Scripturam nusquam affirmare, *Deum* esse ex virgine *genitum*; semper eam praedicare hoc de Iesu Christo, filio, Domino. Aliud enim, inquit, est *simul esse cum nato* et aliud *nasci*. Si cum his conferantur quae Cyrillus ipse scribit in epist. Synod. ad Nestor.: „in ipso vtero cum carne vnitus (filius Dei, Deus) generationem carnalem sustinuisse dicitur, „carnis suae natiuitatem tanquam propriam sibi faciens; „apparet, parum absuisse Nestorium a Cyrilli sententia.

⁽²⁴⁾ Si quis, ait Nestorius, p. 1299. non *secundum coniunctionem* vnum dixerit Christum — anathema sit. Statuit vero συναφείαν siue coniunctionem indiuisam non *secundum naturas* (φυσικῶς) sed *secundum dignitatem filiationis*; quoniam illi vnitus est, qui in principio filius erat, p. 1414.

⁽²⁵⁾ Sed conf. quae diximus not. 22.

⁽²⁶⁾ Fatetur Nestorius p. 1279. impassibilem et passibilem substantiam ἐν μοναδικῷ προσώπῳ, itemque naturarum εἰς ἓν ὅς προσώπῳ συναφείαν.

Dei ⁽²⁷⁾, neque vnus Christus in vtraque natura ⁽²⁸⁾, sed alter sempiternus ex Patre, alter temporalis ex Matre. ep. 102, 3.

§. 16.

Haec sufficere possunt de Nestorio; accedamus ad oppositam *Eutychianorum* haeresin, de qua plura sunt notanda.

I. *Momentum* huius controuersiae maximum esse credidit LEO, nec porticunculam aliquam fidei nostrae, quae minus lucide sit clara, pulsari, sed id quod dominus in ecclesia sua *neminem voluit ignorare* ⁽²⁹⁾, impugnari, ep. 30, 2. ipsaque religionis christianae fundamenta conuelli putauit per hanc haeresin, ep. 60. religionis christianae inimicissimam, ep. 95, 8. et symbolo apostolico repugnantem; serm. 96, 1. cui, qui addicti sint, christiano nomine prorsus indigni sunt ep. 124, 1 et 8. Cum enim negata carnis in Christo humanae physica veritate, (cuius impietatis accusabatur Eutyches) negetur etiam corporea passio: ep. 28, 5. vacuari per hanc haeresin existimabat salutis nostrae singulare sacramentum, et totum quod credimus in vanitatem et mendacium per eam conuerti putabat. ep. 88, 2. Perperam pleraque haec a LEONE dicuntur. Certe eae, quas Eutyches *vere* defendit, opiniones, nec christianae religioni nec symbolo apostolico tam aperte et omnino repugnant, vt Eutyches sciens et volens symbolo contradixerit.

II. Docet LEO non fuisse *Eutychem* huius *haereseos auctorem* errorisque inuentorem, sed olim a patribus in praecedentibus *hae-*

⁽²⁷⁾ Nestorius p. 1414. aperte negat se duos filios inducere, et p. 1334. Deum et hominem *unum* filium confitetur.

⁽²⁸⁾ Nestorius anathemat. 3. eos anathemate ferit, qui non secundum coniunctionem vnum Christum dicunt, aut ex vtraque substantia vnam filii con-
nexionem negant.

⁽²⁹⁾ Non mirum est sic locutum esse hominem, qui sibi persuadebat, plurimos grauissimos errores in verbis latere Eutychis. Haud paulo tamen rectius, huius rei pondus aestimat Marci-
anus imp. in epist. ad Archimandritas et Monachos habitantes in Aelia. Harduin. l. c. tom. 2. p. 670. „Vobis
„harum rerum (doctrinae de duabus naturis) examinationem facere non con-
„gruit, qui τὴν ἐπὶ ταῖς λεπτοτητάς intelligere nequitis, „

haereticis eam, cui Eutyches subscripsit, sententiam, damnatam iam esse atque destructam ep. 79, 1. 88, 2. Innuit quidem LEO eos potissimum aut *Manichaeorum* aut *Apollinaristarum* errores, quos in dictis *Eutychis* latentes deprehendisse sibi visus est: verum etiam de quibusdam sententiis, quibus reuera et aperte usus est celebris iste archimandrita, praesertim de eo ipsius efato, quo post *ἐνσαρκωσιν* duas in Christo naturas esse negavit, recte dici potest, non esse eas novas aut antea inauditas phrasas. Eiusmodi a nonnullis antiquioribus doctoribus christianis usurpatae sunt elocutiones, ut ab Eutychianorum decretis non longe abesse et ipsi videantur. Neque id a solis factum est haereticis, sed ab iis quoque, quos orthodoxos a doctrinae puritate nominare solent. *Eutyches* ipse doctrinae suae patronos laudat *Iulium*, *Felicem*, *Athanasium* et *Gregorium* ep. 21, 1. Adnotant ad hunc locum *Ballerinii*, *Acephalos* (*Seuerianos*) in collatione Constantinopoli habita anno 533. eorundem patrum, *Iulii*, *Felicis*, episcoporum Romanorum, *Athanasii*, *Cyrilli*, *Gregorii* *Thaumaturgi* ac *Dionysii* *Areopagitae* testimonia, veluti Eutychianae sententiae fauentia opposuisse, sed ea pleraque ab Apollinaristis olim conficta esse, catholicos respondisse. vid. Hard. tom. 2. p. 1159. Certe contra *Iulii* testimonium, quod Eutychis epistolae ad LEONEM M. subiectum legitur, dudum a viris doctis tam valida prolata sunt argumenta, ut omnes fere in eo nunc concinant eruditi, *Iulii* tantum nomen adscriptum esse fragmento, quod *Apollinarem* auctorem habet. Sed dubiis in hac causa testimoniis non opus est. Nam ab omnibus, qui non plane hospites sunt in historia dogmatum, nec totos se praeconceptis opinionibus regendos permittunt, facile impetrabimus, ut nobis concedant: ante Nestorianas atque Eutychianas controuersias, dogma de duarum naturarum in Christo vnione nondum fuisse tam accurate atque definite explicatum, quam post istas lites motas. Antea enim, cum suo tempori et suis hominibus inferuirent doctores, tot de ea re *ἐννοίαι* et phrasas neque necessariae erant neque exsistebant, quam sequentibus temporibus; eas autem, quibus adueti erant religionis ministri, libere coniungebant. Licet enim in eo

omnes conuenirent catholici, quod vnus Iesus Christus simul hominis sit et Dei filius, nulla tamen lege ecclesiastica disertis verbis constitutum erat, quid de vnionis duarum naturarum ratione et modo credendum sit. Accidit itaque in hac sentiendi libertate, vt nonnulli Patres easdem fere sequerentur ideas aut certe, ne nimis videamur difficiles, easdem formulas, quas postea prae caeteris elegit atque defendit *Eutyches*. Ne temere hoc affirmare videar, prouoco, quia spatium mihi non permittit plura colligere, ad ea quae *PRAESES GRAVISSIMVS* adnotauit ex *Gregorii Nysseni* scriptis in *Introduct. in Pol. Baumg.* vol. III. p. 209. seqq. et 236. 237. Non ignoro, posse ex antiquorum patrum scriptis colligi locutiones, quae catholicorum dogmata confirmare videntur: fateor etiam ingenue, eosdem patres, qui minus accurate aut orthodoxe interdum loquuntur, aliis in locis propius ad orthodoxam accedere doctrinam: sed ex ipsa hac auctorum inconstantia concludo, istis temporibus nihil certi de his rebus fuisse definitum. Parum profecto accurate rem mente conceperant ii, qui eam verbis expresserunt tam variis atque diuersis, vt fere vix diuinando, quid sibi voluerint, sagacissimus quisque interpret assequi possit (30). Euenit quidem his scriptionibus idem, quod sacris litteris contingere solet, vt multi lectores proprias suas sententias in eis et quaerant et inueniant. Sed inuenusta sunt ista studia. Omnis enim interpretatio historica esse debet.

§. 17.

III. Ea est Pontifex noster animi moderatione, vt miserum istum septuagenarium senem non tam ex versutia aut veritatis odio, quam ex *imperitia incautaque simplicitate* errasse pronunciet. ep. 30, 1. 31, 1. 32, 2. quam ob rem veniam ei concedendam, *communioneque sui ordinis* illi reformandam esse decernit, modo omnia, quae male senserat, viua voce et subscriptione damnare non recuset. Ep. 30, 2. Attamen illud vitio ei vertit, ep. 28, 1.

(30) De variis interpretandae scripturae, cum de Christo loquitur, hypothesebus, amplissimus superest requirendi locus; quasdam quasi lineas praeiuit S. V. *PRAESES* in apparatu ad N. T. interpretationem pag. 13 seqq.

28, 1. quod *sapientioribus doctioribusque* (episcopis scilicet) *non cesserit* (presbyter et monachus) ⁽³¹⁾. Verum enim vero in synodo Constantinop. *cesserat* aliis. Ibi enim concilii sententiam amplectitur his verbis: „Quia vestra sanctitas hoc dicit, dico — „Vsque ad hanc horam metuebam dicere — quoniam autem „vestra Sanctitas permittit et docet, dico — et sequor patres. „Neque autem inueni manifeste hoc explanatum, neque omnes „patres dixerunt. „ Hard. coll. conc. T. 2. p. 163. 166. Et ab ipso LEONE laudatur ep. 23, 2. quod paratus sit ad corrigendum, si quid in se inuentum fuerit, quod reprehensione sit dignum.

IV. Neque praetermitti debet id, quod in omnibus fere controuersis theologicis similiter obseruare licet, multas Eutychi erroneas tribui sententias, quae nonnisi ratiocinationum, interdum longius repetitarum adminiculo, ex verbis eius vix cogi possunt. Quod vt patescat non inutile quidem esset praecipuas formulas ex paucis ipsius quae ad nos venerunt decretis dictisue colligere: sed ne nimis multus sim in hac re, missis istis ⁽³²⁾

V. Eam in medium proferam *errorum Eutychis recensionem*, quam in binis suis ad LEONEM litteris suppeditat Flavianus ep. 22. et 26. Sic autem ille: „*Eutyches* — antiquam impii *Valentini* et *Apollinaris* reparat sectam — dicens: dominum nostrum I.C. non oportere confiteri *de (ex) duabus naturis* post humanam susceptionem. „ Haec parum accurate dicta in altera epist. 26.

E 3

fic

⁽³¹⁾ Sine dubio etiam illud LEONI admodum displicuit, quod Eutyches in Synodo Constantinop. declarauerat, solas se scripturas scrutari, tanquam firmiores atque meliores sanctorum patrum expositionibus. Hard. II. 142. et 186.

⁽³²⁾ Speciminis loco ex professione fidei quam Eutyches adiunxit epistolae 21. ad LEONEM, (in qua, Deum testem inuocans, multis atque grauissimis verbis queritur de insidiis et *factionibus* aduersariorum, perniciem sibi machinantium, adeo, vt etiam de *vita* periclitetur) vnum exscribam locum: „ipse, inquit, qui est verbum Dei, descendit de coelo sine carne, et factus est caro in vtero sanctae virginis *ex ipsa carne* virginis, *incommutabiliter* et *incommuertibiliter*, sicut ipse nouit et voluit. E factus est, qui est semper *Deus perfectus* ante secula, idem et *homo perfectus*. „ Nihil poterat dici rectius, si verborum ineptam sedulitatem non amamus.

sic exprimuntur: „Ante incarnationem quidem saluatoris nostri duas naturas esse, μετὰ δὲ τὴν ἐνώσιν, μίαν Φύσιν γεγενεῖναι. Verum omnino est, dixisse Eutychen, ἐκ δύο φύσεων γεγενησθαι τὸν κυρίον ἡμῶν πρὸ τῆς ἐνώσεως, μετὰ δὲ τὴν ἐνώσιν μίαν Φύσιν confes- sum eum esse. Harduin. l.c. tom. 2. p. 165. Alio etiam loco, p. 142. statuit, post incarnationem esse *vnā* naturam, eam- que *Dei incarnati* et inhumanati. Sed dixerat simili modo Cy- rillus, non oportere intelligere duas naturas, sed *vnā* Dei Verbi *incarnatam*, idque testimonio *Athanasii* confirmauerat. p. 127. Ad hunc *Cyrillum* vt et ad *Athanasium* atque *Gregorium* eiusdem sententiae adsertores, prouocat etiam *Dioscorus*, in conc. chalc. et palam testatur se *cum patribus* eiici, quorum dogmata defen- dat. In libris se habere affirmat eorum testimonia p. 131. Ipse etiam *Flavianus* in exemplo fidei p. 7. profitetur quidem Christum post incarnationem ἐν δύο φύσεσι, ἐν μιᾷ ὑπόστασι (vna substi- stentia: sed in collatione catholicorum cum Seuerianis p. 1165. legitur: in vna substantia) καὶ ἐν ἐνὶ προσώπῳ εἶναι χριστόν, eosque damnat qui δύο ὑποστάσεις aut δύο πρόσωπα annunciant; sed addit: *vnā* Dei Verbi Φύσιν, incarnatam tamen et inhumanatam, di- cere non negamus, eo quod ex ambabus vnus atque idem sit dominus. *Dioscorus* cum Aegyptiis aliisque Eutychis sequaci- bus, ita statuit μίαν Φύσιν. vt *physisca* vnio, quam Nestorius im- pugnauerat, omni conatu defenderetur, et δύο ὑποστάσεις nega- rentur. Nam ὑπόστασιν multi eo tempore non distinxisse viden- tur a φύσει. In Ephesina ληστρική *Seleucus* Amasiae Hellenoponti episc. anathematizat, τὰς εἰς δύο φύσεις, ἢ δύο ὑποστάσεις, ἢ δύο πρόσωπα μετὰ τὴν ἐνώσιν διαιρῶντας τὸν κυρίον. Hard. tom. 2. p. 216. Plane eadem paulo ante dixerat *Basilius* ep. Seleuciaae Isauriae. p. 213. Recte itaque dici potest, eum praesertim fuisse Aegy- ptiorum errorem, quod ἐνεργεῖαν non tribuerint humanae natu- rae propriam, sed omnem agendi vim in diuina natura, quam ideo solam φύσεως nomine insignire solebant, positam esse arbi- trati sint. Vtrum vero ipsius etiam *Eutychis* eadem fuerit mens idemque consilium, dum μίαν Φύσιν Dei incarnati assereret, id quamuis veri speciem habeat, vix tamen poterit satis tuto defi- niri. Haec vero de vna ἐνεργείᾳ hypothesis ab omnibus etiam

iis defendi debuit, qui τον λογον animae rationalis locum in Christo obtinuisse arbitrati sunt, qua opinione inde ab antiquissimis temporibus permulti ducebantur patres. conf. S. V. PRAESIDIS introduct. ad Baumg. Polem. tom. II. p. 118.

Pergit *Flavianus* ep. 26. in recensione errorum *Eutychis*: „Quod ex Maria ortum est corpus domini non esse nostrae substantiae neque humanae materiae (ἀνθρώπειε φύραματος); sed humanum (ἀνθρώπινον) quidem — non tamen consubstantiale nobis, nec ei, quae illum peperit secundum carnem (33). Eadem ep. 22. sic explicantur: „— neque carnem Domini consubstantialem nobis esse, tanquam ex nobis assumptam, et unitam Deo verbo secundum subsistentiam (καθ' ὑπόστασιν); — virginem quidem, quae eum peperit, secundum carnem consubstantialem nobis esse, ipsum autem Dominum non sumsisse ex ea carnem nobis consubstantialem; sed Domini corpus non esse quidem corpus hominis (σῶμα ἀνθρώπε), humanum autem (ἀνθρώπινον) corpus (esse), quod ex virgine est. „

VI. Rationem cur haecenus non dixerit corpus Domini et Dei nostri consubstantiale esse nobis, hanc affert ipse *Eutyches*: „quoniam ipsum, corpus Dei confiteor. Non dixi corpus hominis corpus Dei: humanum autem corpus est, quoniam ex ipsa virgine incarnatus est Dominus. Si autem oportet ut dicatur ex virgine et consubstantiale nobis, et hoc dico. „ Hard. Tom. 2. p. 166. Quum praeterea *Eutyches* Christum nominet perfectum hominem, incommutabiliter et inconuertibiliter factum ex ipsa carne virginis, quae nobis consubstantialis est: nihil aliud videtur dicere voluisse, quam quod Dominus non merus sit homo, neque corpus eius vere humanum et ex matre sumtum, sit corpus vulgare meri hominis et τὸ τυχόντος, sed θεανθρώπου (34). Cui videtur addendum esse hoc, quod humanitas Christi

(33) Sed in Synodo Constantinop. anno 449. habita, iuramento confirmare spondet Iohannes presbyter, Eutychen dixisse: Consubstantialem quidem Dominum esse matri, sed non habere eum consubstantialem nobis carnem. Hard. Tom. 2. p. 190.

(34) Cum concessisset patribus Constantinopoli congregatis, Christum nobis esse

Christi habuerit neque propriam hypostasim siue substantiam neque *ἐνεργεῖαν*, adeoque nec propriam *Φύσιν*. *Σαρεξ* enim existit *ἐν τῇ φύσει τοῦ λόγου* qui caro factus est, id est, ex Eutychis mente, qui carnem in suam *Φύσιν* (*ὑποστάσις* dicenda erat ex catholicorum sententia) recepit. Hinc etiam intelligitur, quid sit quod Eutychiani Christum concedant esse *ἐκ δύο φύσεων*, negent *ἐν δύο φύσεσι*. Si haec est vera Eutychis sententia, patebit postea, admodum iniquum fuisse LEONEM in erroribus aduersario suo adfingendis, a quibus hic aberat longissime; eundemque ubique fere contra larvas pugnasse.

§. 18.

VII. Caeteri quidem haeretici plerique errauerunt ex arrogantia et nimia de se suaque perspicacia praesumptione, aut ex animi leuitate linguaeue securitate, ad quam postea pertinacia plerumque accessit: Sed *Eutyches*, si errasse dicendus est, ex immodica verecundia, nimiaque ancipitum locutionum fuga, et exorbitanti Nestorianismi speciem vitandi studio, in errorem incidisse videtur. Profiteretur ipse, se non audere de natura tractare Dei Verbi, aut adimere vel addere verbum contra fidem Nicaenam. ep. 21, 1. Alia flexibilis atque obsequentis animi documenta iam proposuimus. Quid? quod hanc ob rem maxime in Synodo Constant. *ἐνδημύσῃ* anno 448. damnatus sit, quia noluit *anathema* dicere iis, qui contraria sentiunt. Hanc veram fuisse causam, cur damnationis sententia aduersus Eutychem lata sit, Constantinus diac. in concil. quod Constantinopoli anno 449. celebratum est (ad examinanda synodi praecedentis acta, quae corrupta esse a nonnullis dicebantur) clare atque manifeste asserit. Hard. tom. 2. p. 202 seqq. Idem etiam ex ipso LEONE M. discere possumus: „Bene coeperat a sua persuasione discedere Eutyches. — Sed cum anathematizando impio dogmati nolisset praebere consensum, intellexistis eum in sua manere perfidia, dignumque esse qui iudicium damnationis exciperet. „ Ep.

esse consubstantialem, addit: Non (sic) dico consubstantialem, (quasi simul) negans, quod ipse sit filius Dei. Timuit igitur ne posita hac *ὁμολογία* tollatur diuinitas saluatoris.

Ep. 28, 6. Ac si quis gesta prioris synodi Constantinopolitanae sub Flauiano 448. habitae relegat (ibid. pag. 166. seq.), dubitare non poterit, omnibus fere in rebus Eutychem cessisse Flauiano, atque iis quae a Synodo credenda proponebantur, assensum praebuisse. Sed cum Synodus postularet, ut *anathematizaretur* omne dogma, quod contrarium sit iis, quae paulo ante lecta fuerant: Eutyches quidem profitebatur, eadem se dicere: quae synodus doceat; quoniam vero in scripturis nondum inuenerit manifeste hoc, de quo quaerebatur, explanatum, neque omnes patres idem dixerint, non posse se aliter sentientes execrari. „Si vero anathematizauero, ait, vae mihi est, quod *patres meos anathematizo.*„ Quibus auditis exsurgens Synodus clamabat: *anathema ipsi*; quem clamorem mox sententia excepit, qua de dignitatis et officii gradu deiectus ex communione sacra exterminatus est. Sed quando Eutychem, hominem probum verique amantem, ex nimio Nestorianos errores vitandi studio errasse contendimus, non id hic agimus, ut contraria statuamus iis, quae S. V. PRAESES in *Selectis capitibus histor. eccles. tom. I. p. 244. seqq.* adnotauit, sedulo compositam videri hanc fabulam, quam *Eutyches* in Alexandrinae sedis honorem egerit. Nos quidem sententiam, quae pugnabatur, ab ipsa pugna distinguentes, sub prima controuersiae initia Eutychem arbitramur bona fide professum esse ea, quae necessario credenda esse putauit; an vero hac semper fuerit animi constantia ut in neutram partem inclinarit, et vacuus esset ab amicitia et odio, de eo nihil plane definimus. Alios autem ad istam causam abusos esse Eutychem sententiis, extra dubitationis aleam fere positum est. Certum etiam est, satis cito *Eutychem* ipsum, (qui infensum sibi *Eusebii* Dorylaeensis animum penitus nouerat, et forsitan *Flavianum* quoque propius quam nos cognitum habebat,) adiisse et *Theodosium Imp.* et LEONEM M. aliosque. Ad praefectos etiam monasteriorum Constantinop. scriptas dedisse fertur chartas, ipsorum subscriptiones ambiens. Hard. tom. 2. p. 151 seqq. Quis itaque dubitet, Alexandrina quoque praesidia sibi ipsum quaesiuisse? Aptè itaque cohaerent ea, quae S. V. PRAESES l. c. pluribus exponit, cum his quae

F

nos

nos de ortu erroris Eutychiani modo disputauimus. Nimirum Theodosius Imp. aduersus Nestorium huiusque sectatores infigne conceperat odium; eximie contra fauebat acerrimo Nestorii aduersario, Cyrillo Alexandriae episcopo, eiusque fautoribus (inter quos eminebat *Eutyches*) ac successori *Dioscoro*. Facile nobis persuademus, Chrysaphium, eunuchum, illiberalibus studiis Imperatorem in hasce partes magis magisque traxisse, nullamque praetermisisse eum occasionem, Nestorii reliquias penitus opprimendi, Alexandrinorum vero auctoritatem adaugendi. Quid vero poterat accidere exoptatius opportuniusque ad vtrumque istum finem obtinendum, quam error Nestorianismo e diametro oppositus, quem errabat Eutyches, vir modestia atque temperantia multos post se reliquens istius aetatis clericos. Quid itaque mirum est, Theodosium Augustum, non minus quam Alexandrinos, ex partibus stetisse Eutychis? quem cum impugnaret Flavianus Constantinopolitanus, Chrysaphio sine dubio exosus, fieri non potuit, quin iudice Dioscoro Alexandrino, qui eunuchi artibus praeses erat constitutus in Ephesina *λησπηνη*, Flavianus caussa caderet, et vinceret Eutyches, ad Cyrilli ac Athanasii Alexandrinorum antistitum auctoritates prouocans, et Nestorii, Constantinopolitani quondam episcopi, sententiis incredibili animi feruore se opponens. Dioscorus enim, homo ferox atque factiosus suaeque sedis praerogatiuis magis consulens quam religionis puritati, non tantum Constantinopolitanos praefules odio prosequeretur capitali, verum etiam Cyrillo aliisque, qui ante ipsum Alexandrinae sedi praefuerant, Eutychianaeque sententiae fauere videbantur, deditus erat atque emancipatus. Antecessorum vero famam atque memoriam in Eutyches violari arbitrabatur. Etiam Flavianum (licet in Synodo Constantinopol. sic se gesserit, vt leni in Eutychen animo fuisse videatur,) ab omni partium studio liberum pronunciare non ausim. Minus forte fauebat Alexandrinis non solum, sed etiam Eutychi, doctrinam Cyrilli Alexandr. sequenti; praesertim cum Eusebius Dorylaeensis, Eutychis delator totiusque litis sator, acri quotidie incitatione episcopi animum inflammaret; Monacho autem hoc damnato, Aegyptiorum etiam quo-

quodammodo imminui videretur auctoritas. Hanc suspicionem eo confirmari putamus, quod in concilio Constantinop. anno 449 habito, professus est Magnus, silentiarius: ante synodum, Eutychis damnationem sibi esse ostensam; et studuisse praeterea Flavianum euitare Expraefecti, Consulis et Patricii Florentii praesentiam in synodo; huiusque rei hanc eum obtendisse causam, quod forma iam data et damnatus sit Eutyches, quoniam secundo vocatus non obedierit. Hard. Tom. 2. p. 211. Sed antequam ter euocatus erat accusatus, nulla contra eum actio, ex canonicarum regularum praescripto, locum habere poterat. Potuissimus haec omnia quae de hac re breuiter disseruimus, pluribus roborare testimoniis, quae vero breuitatis studio missa fecimus.

§. 19.

VII. Omnes istos errores, quorum Flavianus Eutychen insinuat, (vide num. V.) LEO pro concessis ponebat, et aduersarium conuictum iam esse iudicabat; ipse etiam passim vberius eos interpretabatur, et varias inde eliciebat consequentias. Sed audiamus LEONEM ipsum, attendamusque quomodo Eutychis mentem explicet. Tam impie, inquit, duarum naturarum ante incarnationem vnigenitus Dei filius fuisse dicitur ab Eutyches, quam nefarie, postquam Verbum caro factum est, natura in eo singularis asseritur. ep. 28, 6. E priori propositione concludit, hoc habuisse Eutychen persuasum, animam, quam Saluator assumpsit, prius in coelis esse commorantem, quam de Maria Virgine nasceretur, sibiue Verbum in vtero eam copularet; hac quidem in re Origenem eum esse secutum. ep. 35, 3. Posteriores vero elocutionem ita interpretatur, quasi Eutyches id dicat vnitione effectum esse, vt ex duabus naturis vna remaneret, nullatenus alterius existente substantia serm. 28, 5, Alibi vero declarat, aduersarium statuere, Christum veram carnem de matre non sumxisse, nec nostri illum generis corpus habuisse, sed diuinitatis eius et carnis vnam esse naturam; et hinc efficere conatur, eum credidisse Dominum nostrum I. C. et falsum hominem et Deum passibilem; ep. 102, 3. vnde porro

deducit, eum et *Apollinaris* esse et *Manetis* asseclam. ep. 109, 3.
 (35) Triplicem autem nobis narrat LEO *Apollinaristarum* errorem, quippe qui docuerint, deesse Christo siue animam, siue mentem rationalem, siue carnem; carnem enim non de foemina fuintam, sed factam esse de Verbo, in carnem conuerso atque mutato. Ep. 59, 5. Hoc tertium dogma delegisse Eutychem arbitratur; quasi negata humanae carnis atque animae veritate totum Christum vnus assereret esse naturae, tanquam Verbi Deitas ipsa se in carnem animamque ita conuerterit, (36) vt concipi ac nasci — crucifigi ac mori — diuinae tantum essentiae (naturae) fuerit. ep. 165, 2. Quod autem formam serui gessit Christus et nostri similis fuit — id quandam naturae nostrae fuisse imaginem, non veritatem ep. 31, 1. Christum simulatorie omnia egisse nec humanum in ipso corpus, sed phantasticam corporis speciem oculis apparuisse cernentium; (37) Ep. 126, 2. 165, 2, hinc corporeas Christi actiones simulatorii fuisse phan-

(35) *Eutyches* in ep. 21. ad LEONEM data, disertis verbis non modo *Apollinarem* et *Manetem*, verum omnes etiam generatim haereticos, vsque ad magnum *Simonem*, anathemate percutit. De *Simone* vero tradunt veteres, negasse eum veram Iesu Christi humanitatem; docuisse vero hominem audacissimum, se esse eundem Iesum, qui non vere sed putatiue tantum in Iudaea passus sit. conf. *Irenaeus* L. 1. c. 23. Quum itaque inter *Eutycheis* errores recenseri, quanquam falso, soleat sententia de phantastica et simulata Christi passione, videri posset nonnullis, deliberato consilio *Simonis* mentionem inferri. Sed quoniam eo tempore, quo scripta est illa epistola, (mox post synodum Constantinop. 448.) *Eutyches* huius erroris, quantum quidem ex actis concilii colligi potest, nondum accusatus fuisset, rectius anathema *Simoni* ideo dictum ab eo esse creditur, vt ab omnibus, quotquot inter christianos fuerunt, haeresibus se abhorrere testaretur. Nam primo loco numerari solet a patribus *Simon* inter haereticos N. T.; nec desunt ex recentioribus etiam multi, qui omnibus haeresibus signa eum praetulisse existimant; quamquam apertus christianae religionis hostis potius dicendus sit quam haereticus.

(36) Hoc si statuit *Eutyches*, non potuit asserere animam Christi prius existisse quam cum Verbo copularetur. Vtrumque enim simul dici nequit nisi ab homine mente capto.

(37) Attamen manifeste profitetur *Eutyches* ep. 21, 3, Verbum in veritate, non in phantasmate hominem factum esse.

phantasmatis. ep. 59, 1. Et sic in *Manichaei* (38) et *Marcionis* insaniam transire *Eutychen* censet ep. 165, 2. Alio vero loco, ep. 59, 3. ostendit, *Arianae* etiam peruersitati multum suffragari hanc impietatem, quae Verbo Dei humanam negat inesse naturam, ut dum humilitatem in Dei maiestate fastidit, aut falsam in Christo asserat imaginem corporis, aut omnes actiones eius et passiones corporeas, Deitatis potius fuisse dicat, quam carnis, — ut aut passa sit Deitas, aut mentita sit veritas. Ep. 59, 3. Imo in *Photini* iam perfidia damnatum esse *Eutychen*, narrat serm. 96, 2. Quis vero non videt, argutiis ubique uti LEONEM. Certe ita philosophatur de aduersarii sui opinionibus, ut vix ipse satis perspectam habuisse videatur istius mentem; et talia ex eius verbis cogit consecretaria, quae *Eutyches* nunquam concessit, sed a sua sententia plane diuersa esse constanter professus est. Hoc sane pro certo affirmari potest, LEONEM *Eutychis* de Christo placita non ad eam formam reuocasse, quae sibi ubique constet, sed ita varie eius locutiones eum coniunxisse, ut ex iis, aliis in locis aliter expositis, varios errores eliceret. Sic verbi causa ep. 109, 3. *Manichaeismi* et *Apollinarismi* simul, epistola 165, 2. autem alterutrius tantum erroris eum accusat, hac usus ratiocinatione: Si ab *Apollinaris* peruersitate desciscit, ne conuincatur Deitatem passibilem sentire, non dubie in *Manichaei* transit insaniam.

F 3

§. 20.

(38) Negauit quidem haeresiarcha iste et duas in Christo naturas, et veras eius passiones. Quamquam vero, quod ad errorem de una natura attinet, *Eutyches* quodammodo cum illo conueniat, immerito tamen *Manichaeis* accensetur, quos certe miser ille senex duces sibi non elegerat. Sed facillime sic inuidia opprimebatur *Eutyches*. Caeterum *Manetis* verba, quae nobis post *Photium* exhibet I. A. Fabricius in bibl. graec. Lib. V. cap. 1. p. 284. digna sunt, quae hic transcribantur. Των Γαλιλαίων, inquit Manes, in epist. ad Odan, δύο φύσεις ὀνομαζόντων ἔχειν τὸν Χριστὸν, πλατὺν κατὰ χρομὲν γελῶτα, οὐκ εἰδοτῶν, ὅτι ἡ οὐσία τοῦ φωτός ἑτέρα οὐ μίγνυται υἱῇ. Αλλ' ἐστὶν ἀκραιφνὴς, ἐνωθῆναι ἑτέρας οὐσίας μὴ δυναμένη, καὶ δοκῇ ταῦτα συνηφθαι etc. Et in epist. ad Zebenam contendit, simplicem naturam non mori, ac vmbra carnis non crucifigi. Μίαν οὖν ἔχων ἐμείνε τὴν φύσιν καὶ ἐνεργεῖαν τὸ φῶς etc. Nestoriani itaque non minus in *Manichaei* insaniam transiisse dicendi essent quam *Eutychiani*.

§. 20.

Sufficere haec possint ad declarandum contra quos, et quo potissimum consilio in scriptis suis de incarnatione verbi agat LEO: iam videbimus, qua ratione hoc fidei caput exposuerit ipse. Quum vero omnes fere sequentes christiani doctores eius vestigia presserint, non multa quidem occurrent, quae cum doctrina recepta in varietate sint et dissensione; nihilo secius tamen operae pretium erit, fontem ipsum paululum degustare, ex quo caeteri plerique orthodoxae doctrinae vindices hauerunt. Ob rerum autem, quas sub articulo de Christo complecti solemus, incredibilem copiam atque variam indolem, certas constituam earum classes, ut omnia meliori ordine procedant. Agam itaque primo de argumentis, quibus duas in Christo naturas euincit; tum nonnulla notabo de incarnatione per quam ambae naturae intime sunt vnitae; his addam nonnulla de vnionis statu; deinde de exinanitione atque exaltatione saluatoris dicendum aliquid erit; finem vero sectionis faciet tractatio de munere atque prouincia Christi, quam ita instituam, ut primo agam de hypothese eorum, qui per Christum redemptos nos esse statuunt a dominatione diaboli, deinde vero de reconciliatione ac satisfactione per saluatorem facta pauca disputem, et postremo de vnione hominum cum Christo mediatore aliquid notem.

§. 21.

Theseos, quod Iesus Christus sit verus Deus et verus homo innumera fere *argumenta* a theologis omnium temporum proposita sunt, quae tamen non omnia eandem habent probandi vim. Quamuis enim non numero sed pondere aestimanda sint, multa tamen precario afferri solent prorsus futilia; nonnulla etiam leuiora, quamquam non plane inepta. Minor semper eorum fuit numerus, quae ita ad rem extra omnem dubitationem ponendam idonea sunt, ut omnis euellatur scrupulus ex animis eorum, qui rerum rationes attentius scrutari didicerunt. Nec omnibus temporibus eadem conueniunt *argumenta*,

menta, sed missis antiquioribus noua interdum quaerenda sunt. Hoc etiam de iis argumentis obseruari licebit, quibus LEO M. vtriusque naturae in Christo veritatem euincere conatus est, quae quanta fieri potest breuitate recensebimus. Et *diuinitatem* quidem Iesu Christi vt probet, ad plures prouocat sacrarum litterarum auctoritates, quarum potiores sunt, Luc. 2, 49. 3, 22. (epist. 16, 2.) Matth. 3, 17. 16, 16. Ioh. 1, 1. seqq. 10, 30. (ep. 28) Rom. 9, 5. Christus — qui est super omnia Deus, benedictus in secula. (ep. 24, 9.) Ioh. 5, 26. (ep. 165, 8.) Ioh. 14, 9. qui videt me, videt et Patrem. Ariani itaque (sic argumentatur Noster) dum filii maiestatem non viderunt, patris quoque gloriam non cognouerunt, sed imperfectam putarunt generantis essentiam, quae ad habendum quod non habuit generando profecit. (serm. 25, 3.) Matth. 17, 5. praesens quidem erat in filio pater; sed ad commendandam proprietatem vtriusque personae filium splendor, patrem vox nunciauit. (serm. 51, 6.) Praeter haec scripturae scilicet testimonia, satis bene et orthodoxe exposita, laudatur etiam a LEONE *symbolum* et apostolicum ⁽³⁹⁾ et nicaenum. (ep. 28, 2. 124, 8. 165, 3.) Ex *historia* quoque vitae rerumque gestarum Iesu Christi, diuinam eius naturam disci posse monetur. Deum enim arguunt partus virginis, voces angelorum, et, praeter alia multa, adoratio etiam magorum, qui thus Deo, myrrham homini, aurum obtulerunt regi, scienter diuinam humanamque naturam in vnitate venerantes. (serm. 31, 2. et 34, 3.) (Impetrare a me non possum, vt haec munera putem Christo a magis esse oblata, ad haec indicanda mysteria. Partus etiam virginis et angelicus cantus opus aliquod diuinum extraordinarium annunciant; Deum natum esse hominem non per se euin-

cunt

(39) Hoc symbolum, quod Christiani recitabant sacramentum baptismi recipientes, ep. 124, 8. duodecim apostolorum totidem sententiis signatum esse, et solo ipsius gladio omnes haereticorum opiniones detruncari posse statuit. ep. 31, 4. Prior illa fabula dudum est explosa; posterius autem, quod de vsu symboli additur, falsum est. Oppositum est hoc symbolum Iudaeis atque gentilibus, neutiquam haereticis qui inter ipsos christianos oriebantur. Postea vero e. c. Nicacae, nouae additae sunt contra haereticos definitiones.

cunt.) Diuinitatis quoque documenta sunt innumera, quae I. C. patrauit, *miracula*. Eandem alia quoque demonstrant *saluatoris gesta*. Homo enim non potuisset v. c. Samaritanae largiri aquam viuam, nec omnia elementa tremefacere; („pendente enim in patibulo creatore, vniuersa natura congemuit, et crucis clauos omnia simul elementa senserunt,„ serm. 7, 4. Duriusculae haec dicta sunt.) Nec paradisi portas homo potuisset fidei latronis aperire, nec clausis ad discipulos ianuis introire, nec flatu suo dare Spiritum S., ac donato intelligentiae lumine sanctorum scripturarum pandere occulta etc. ep. 28, 124. 165. serm. 65. Facile tamen intelligitur non magnam esse horum, quae ultimo loco recensui, argumentorum ad probandum vim; nisi simul ostendatur, Iesum virtute sua propria haec omnia effecisse. Posset etiam hic mentio fieri istius argumentationis, qua ostenditur, non potuisse Christum sufficere ei, cui destinatus erat, operi perficiendo, nisi verus fuisset Deus: sed de hoc infra.

§. 22.

Ad *humanam naturam* quod attinet, permultis utitur LEO argumentis, ad probandam eius in Christo veritatem, quam Eutyches negare videbatur. Primo quidem multa laudat *Scripturae S. dicta* v. c. Matth. 1, 1. Rom. 1, 1-3. Gen. 22, 18. coll. Gal. 3, 16. Ies. 7, 14. c. 9, 6. Ioh. 1, 13. *Verbum — habitauit in nobis*: h. e. in ea carne quam assumpsit ex homine, et quam spiritu vitae rationalis animauit. (Sic solent omnino antiquiores plerique hunc locum interpretari, graeci et latini, nec sine omni specie,) Coll. Prouerb. 9, 1. *aedificat sibi sapientia domum*. Gal. 4, 4. Ioh. 14, 28. *Pater maior me est*; quod LEO cum plerisque patribus postnicaenis de natura Christi humana, dissentientibus tamen non paucis aliis, intelligi vult, indeque colligit, serm. 77, 5. Christum maiorem esse se ipso, Luc. 24, 39. I Ioh. 5, 4-8. Hic paulo accuratius dabimus totam LEONINI sermonis seriem. „Qui christianam, ait, suscipit fidem (de Iesu Christo vero perfecto-que homine) videat quae natura in crucis ligno pependerit, et (ad fidem suam confirmandam) intelligat, vnde sanguis et aqua
fluxe-

fluxerit, vt ecclesia Dei et lauacro rigaretur et poculo. Audiat et beatum Petrum apostolum praedicantem, quod sanctificatio spiritus per asperisionem fiat sanguinis Christi. Legat eiusdem verba. 1 Petr. 1, 18. Beati quoque Iohannis testimonio non resistat 1 Ioh. 1, 7. et 5, 4 sqq. *haec est victoria quae vincit mundum etc. et spiritus est, qui testificatur quoniam spiritus est veritas; quia tres sunt, qui testimonium dant, spiritus, aqua et sanguis, et tres unum sunt.* (40) Spiritus vtique sanctificationis, et sanguis redemptionis, et aqua baptismatis, quae tria unum sunt, et indiuidua manent, nihilque eorum a sui connexionem seiungitur: quia catholica ecclesia hac fide viuit, hac proficit, vt in Christo Iesu nec sine vera diuinitate humanitas, nec sine vera credatur humanitate diuinitas., (ep. 28.) Subobscura est haec interpretatio, qua ex istis verbis argumentum pro humana Christi natura ducitur, ita tamen vt cum ea diuinam vnitam esse naturam ex eodem Iohannis dicto simul ostendatur, Mihi quidem sequentem in modum rationes colligere videtur LEO. Nimirum humanam naturam ita ex hoc dicto probat, vt moneat, sanguinem et aquam ex crucifixi latere confosso fluentem, supponere corpus *humanum*; quo negato sanguinis quoque et aquae defendi nequeat veritas, sine qua tamen nec sacra coena nec baptismus aliquo nitatur fundamento; quod quia repugnet omni

(40) Est hic locus alicuius ponderis in critico huius dicti examine. Haec enim celeberrima epistola 28 ad Flavian. non ex tempore, sed praeuia diuturna meditatione, neque parum diligenter, sed summo studio conscripta, et praeterea in concil. chalced. vniuersali tot episcopis, e tam variis prouinciis, praesentibus, praelecta est, actisque synodalibus inserta. Accedit, quod satis magnam periocham e Iohanne exscripserit LEO, hoc vno commate omisso, quod tamen ad rem non minus pertinet, quam versus quintus, qui totus recitatur. In iis scilicet, quae textui Iohanneo statim a LEONE subiiciuntur, diuinitatis Christi aeque fit mentio ac humanitatis. Caeterum hac occasione generatim notamus, multa posse e LEONIS colligi scriptis, quorum singularis est ad crisin sacram, et ad historiam latinae biblicorum versionis utilitas. Ipse iam huius auctoris stilus testatur, magna diligentia summoque studio elucubratas esse ipsius scriptiones; et hinc est, quod vbique fere ipsa biblici textus verba accurate exscripserit.

omni christiana doctrinae tenori, recte a catholicis doceri, Christum verum esse hominem. Iam vero duplici huic testimonio, sanguinis et aquae, inseparabiliter alius coniungitur testis, spiritus scilicet sanctificationis. Sanctificatio vero fit per asperisionem sanguinis Christi, qui tantam non posset habere vim, nisi seruator, qui sanguinem istum fudit, verus sit *Deus*. Ratio itaque cur, Iohanne teste, *tria* ista vnum sint et inseparabilia maneant, nulla est alia, quam quod vnus Iesus Christus et Deus est, (hinc sanctificationis Spiritus, et sacramentorum efficacia) et homo, (hinc lauacrum et poculum); et hoc modo ex isto Iohannis dicto colligitur, duas esse in Christo naturas, easque vnitas. Ad dicta humanam Christi naturam probantia referuntur a LEONE adhuc sequentia. Eph. 1, 20-23. Nimirum Christo, quatenus Deus est, omniumque rerum creator, nullo non tempore omnia fuerunt subiecta. (ep. 59, 2.) Ioh. 1, 29. Philip. 2, 6 seqq. *Forma serui* LEONI aliisque patribus est natura humana, quare serm. 46, 1. duplicis formae in Christo vnam docet esse personam. — Ps. 85, 12. *Veritas de terra orta est* (ep. 124.) Rom. 9, 5. (ep. 124, 9. et 139, 3) Ies. 50, 6, (serm. 65, 3) 1 Cor. 15, 20. (serm. 65, 4) Matth. 22, 43. coll. Ps. 109, 1. (serm. 28, 2. Ies. 45, 8. *Producat terra, (terra carnis humanae) et germinet saluatorem* (serm. 24, 3.) 1 Tim. 3, 16. Ignorat quidem LEO vocabulum *Deus*, et legit, sacramentam quod manifestatum est etc. At argumentum tamen inde ducit pro humana Christi natura, atque veritate catholicae doctrinae, Eutychi oppositae. (41) (ep. 165, 10.) Matth. 17, 2. Transfiguratio scilicet Christi, coram tribus discipulis facta, (42) inferioris substantiae sacramentum docet. Intellexerunt enim discipuli diuinam eius maiestatem; sed ipsius corporis, quo diuinitas tegebatur, poten-

(41) Multi solent patres *μυστηριον* vocabulum, sine additamento alio positum, interpretari de incarnatione του λογου.

(42) Hi ex LEONIS sententia sunt illi, de quibus Christus Matth. 16, 28. dixerat, eos non prius gustaturos esse mortem, quam viderint filium hominis venientem in suo regno, i. e. in regia claritate, quae specialiter ad naturam suscepti hominis pertinet serm. 51, 2.

potentiam nesciebant. Praeter haec scripturae dicta, quorum multa male in hanc rem sunt allata, *symboli* etiam tam apostolici quam nicaeni auctoritatem affert LEO ep. 28, 2. 124, 8. 165, 3. cui illud porro addit, omnium apostolorum, et quorumque doctorum, martyrum atque confessorum *consonas* esse *sententias*, quod in I. C. deitatis et carnis vna sit confitenda persona; contra neque vlla rationis similitudine, neque sacrorum voluminum parte adiuuari haereticam impietatem, quae veritatem negat corporis Christi. ep. 165, 9. Deinde ex *vitae* Iesu Christi narratione sententiam catholicorum confirmat; existimat enim ex omnibus illis aut actionibus aut perpeffionibus, quae in Deitatem cadere nequeunt, effici posse, saluatorem verum esse hominem. Huc refert natiuitatem, infantiam, baptismum a Iohanne acceptum etc.; quibus omnibus adiungit *locorum sacrorum* in Palaestina testimonium, vbi visui quasi et tactui tota humanae salutis sacramenta ingerere se arbitratur. Epist. 28. 120. 124. 139. serm. 4, 3. 71, 3. (43) Denique ex mysterio *eucharistiae* veritatem carnis in Christo probat, cum nec ab infantium (amen accinentium serm. 91, 3.) linguis veritas corporis et sanguinis Christi inter communionis sacramenta, taceatur; nos vero in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, transeamus; ep. 59, 2. qua de re infra plura dicam. Cunctis hisce probationibus addit postremo, quod, negata in Christo humana natura, *sacramentum*, per quod vnum saluati sumus, impudentissimis *euacuetur figmentis*; statui enim deberet aut deitas passibilis, aut passio non vera, sed ficta, oculos tantum fallens; quod vtrumque aequae foret impium et absurdum. Ergo nisi Verbum caro factum esset, nullus poenam damnationis euaderet. Praeterea Christus, si verus homo non esset, *exemplum* non posset praebere hominibus, (44) Erubescens itaque carnem Christi, quae

G 2

volu-

(43) Verum haec magis ad superstitionem quam ad fidem alendam idonea sunt, neque ii, qui phantasticum fuisse putant corpus Christi, negarunt, in Palaestina, Hierosolyma etc. Christum esse visum, in Golgatha putatiue eum fuisse cruci affixum etc.

(44) Haec phrasis, *exemplum* praebuit Christus, saepissime in patribus occurrit; ante, quam *Socinianorum* nomen et anceps disciplina, innotuisset,

velamen est verbi, quo induuntur omnes, qui ipsum integre confitentur, similis erit improbo conuiuiae Matth. 22, 13, qui sacris epulis sine ornatu regio importunus se immiscuerat. Quia enim nec sponsum agnoscit, nec sponsam (naturam humanam Christo unitam) nuptiali non potest interesse conuiuio ep. 28, 5. 59, 4. 124, 6. 7. serm. 21, 2.

§. 23.

Haec vtriusque generis argumenta, quibus et diuina et humana in Christo natura probatur, ita plerumque a LEONE miscentur, ut nonnullis ex utroque genere coniunctis, ostendat, in Christo vere esse duas naturas. Interdum tamen argumentatione aliqua utitur, ex qua non quidem singularum *naturarum* veritas seorsim, sed *ambarum* in Christo *coniunctio* demonstratur. Sic v. c. Eutychianos, vnam in Christo naturam asserentes, hac ratiocinatione refellere conatur: Si hominis tantum intelligenda est natura, ubi est, quae saluat deitas? si tantummodo Dei, ubi est quae saluatur humanitas? S. 90, 2. non enim nisi utroque saluamur serm. 30, 6. Simile fere argumentum desumit ex ep. 124, 3. 4. et S. 65, 2. Porro de naturarum coniunctione interpretatur LEO dicta nonnulla Scripturae, 1 Ioh. 4, 2. *omnis spiritus qui soluit Iesum* (sic aliquoties hic locus recitatur) *ex Deo non est, et hic est anticristus*. Quid est, inquit, soluere Iesum, nisi humanam ab eo separare naturam. ep. 28, 5. 75, 1. 164, 3. serm. 34, 5. Huc etiam refert Colos. 2, 9. *Corporaliter non spiritualiter*, quia vera est carnis substantia. *Et estis repleti in illo*: quia Dei verbum nostri sibi generis et animam et corpus vniuit. serm. 28, 7. 30, 3. 65, 5. Porro Iohannis 5, 25. (serm. 30, 5.) Luc. 1, 43. Maria erat et ancilla Domini et mater, ep. 124, 2. Item Matth. 16, 16. tu qui vere es filius hominis, idem vere es filius Dei viui; eundem et *Dei filium* confitetur Petrus, et *Christum*. ⁽⁴⁵⁾ ep. 28, 5. 33, 1. Tandem

⁽⁴⁵⁾ *Humanam* itaque naturam LEO arbitratur indicari vocabulo *Christus*, quam significationem alii etiam e catholicis admiserunt, v. c. *Fulgentius*, et *Facundus* hermiensis ex *Theodoro*, vid. S. V. PRAESIDIS Selecta cap. histor.

dem etiam Genes. 2, 24. *erunt duo in carne una* collat. Ephes. 5, 30. satis inepte ad hanc causam a LEONE trahitur. „Vtique, inquit, duo sunt, Deus et homo, Christus et ecclesia, quae de sponsi carne prodiit, quando ex latere crucifixi manante sanguine et aqua, sacramentum redemptionis et regenerationis accepit. — Ab ipso ergo initio generis humani Christus est denunciatus in carne venturus. „ ep. 59, 4. Hic tantum addo, quaedam ex allatis argumentis, quibus LEO duas simul naturas, humanam et diuinam, probare vult, ea praesertim quae ex necessitate redemptionis duxit, hoc quidem efficere, Christum fuisse nec merum hominem nec merum Deum, (quod LEONI sufficere poterat;) sed dubito tamen, an ex iis valide colligi queat, oportuisse mediatorem *summum* esse *Deum*, ipsum illum spiritum perfectissimum, qui est a se.

§. 24.

Antequam ulterius progrediemur, addere nonnulla lubet de *exegeſeos*, quae in LEONIS scriptis deprehenditur, indole ac ratione. Nempe quilibet ex speciminibus in antecedentibus paragraphis allatis facile videbit, parum laudabilem interdum scripturae interpretem esse LEONEM. Possent quidem *παρερμηνειων*, a LEONE aliisque patribus commissarum, multa hic afferri genera, multaeque rationes ⁽⁴⁶⁾. Meo tamen scopo atque illustrandis iis quae §. 22. et 23. dicta sunt, pauca sufficient. Per multarum, nisi forte plurimarum, falsarum interpretationum causa in eo est ponenda, quod christiani doctores, textus graeci

G 3

histor. eccles. T. 1. p. 445. et 453. Alii contra patres vtuntur hoc nomine ad indicandam *diuinam* Saluatoris naturam, vel ante incarnationem. Sic *Hilarius* Piet. libr. 2. p. m. 19. de Patre scribit, ipsum in Christo et per Christum (*λογον*) originem esse omnium. Ipse etiam LEO sic vtitur hoc verbo S. 63, 3. ubi eundem *Christum* (*λογον*) esse dicit in omnibus sanctis, qui est in illo *homine* (Iesu) creaturae totius primogenito.

(46) Copiosius hoc argumentum tractauit *Dan. Whitby* in dissert. de S. Scripturarum interpretatione secundum patrum commentarios Londini 1714. 8vo, qui satis amplam hallucinationum exegeticarum farraginem e patrum scriptis liberali consilio collegit, et passim ad fontes quoque *παρερμηνειων* digitum intendit.

ci negligentiores, solent omnes fere scripturae s. locos ad *lites dogmaticas* trahere, iisque ad sua *νομματα* stabilienda abuti. Plerique istius aevi doctores, e quorum numero LEO non prorsus excipiendus est (47), ad interpretationem librorum sacrorum eo accessisse videntur animo, ut idearum hypothesiumque suarum, quas e Scriptura S. non desumerant sed ei intulerant, praesidia sibi quaererent, telaque inde desumerent, quibus oppositarum sententiarum defensores iugulari posse arbitrabantur. Sed quum sacra scriptura de plerisque quaestionibus, quae tertio et quarto seculo sequentibusque temporibus, magna animorum contentione, ventilatae sunt, claris verbis nihil definiuerit certi: accidit haud raro ut utrinque plumbeis pugionibus pugnaretur. Nimirum omnes, paucis, qui erectioris sunt ingenii, exceptis, patres, in primis latini, inde ab *Augustini* potissimum tempore, ita sacram Scripturam interpretantur, ut singulis vocibus, latinis aequae ac graecis, eam tribuant vim, eumque subiiciant notionum ambitum et numerum, qui satis longo interuallo post apostolos cum iisdem vocabulis aut in celeberrimorum doctorum scriptis coniungebatur (48), aut in conciliis, ecclesiastico iure, iis assignatus erat, aut cum receptis eo tempore, quo interpreter viuebat, hypothesibus ac *νομματα* omnium optime convenire videbatur. Hac vero ratione non declaratur sensus earum sententiarum, quibus vsi sunt scriptores sacri: sed in illorum locum substituuntur atque explicantur aut recentiorum doctorum placita, iisdem verbis expressa, quibus Christus olim atque apostoli sua decreta exposuerant; aut saltem sententiae multo copiosiores ac significantiores, quam fuerunt illae, quas
Apo-

(47) Fidem huic assertioni facere possunt exegeseos specimina, quae in antecedentibus haud pauca dedi. Nec deerunt alia eiusdem rei documenta in iis, quae dicenda adhuc sunt. His addi etiam possunt alii LEONIS loci. e. gr. Ep. 85, 1. 155, 2. et praecipue ep. 120, 2. ubi Ioh. 8, 44. in Eutychis et nominatim in *Dioscori* causam accommodatur.

(48) Nemini ignota sunt, quae post *Augustinum* de electione, praedestinatione disputata sunt; nec quemquam latet ingens numerus locorum scripturae s. in quibus his dogmatibus praesidium est quaesitum. Facile vero euilibet hic patet, notiones *latinas* coniunctas esse cum scripturae s. verbis.

Apostoli dixerunt. Apostolorum enim tempore, quo theologia dogmatica longe minori sententiarum numero absoluebatur quam nostra aetate, nemo istas iam animo conceperat serioris temporis quaestiones; quare nec ἐπιλυσεις earum, si vel maxime ab Apostolis suppeditatae fuissent, a quoquam mortalium istius aevi, cui tamen proxime destinatae erant sacrae litterae, intelligi potuissent. Occupant enim hae quaestiones earumque solutiones (quae pro vario hominum ingenio variae erunt, quamdiu non deerunt, qui ipsi mente complecti audent sententias,) seriem aliquam idearum ac propositionum longe continuatam, et certam quandam cogitandi, philosophandi, subtiliterque ratiocinandi consuetudinem, quae omnia in ista rei christianae initia nondum cadunt. Amplius hic est campus, in quem excurrere posset mea disputatio; sed re dudum a summis theologis fere perorata, mitto ista. Mihi, quod iusti harum rerum arbitri facile dabunt, sufficit, eiusmodi lites theologicas e sacra scriptura raro posse dirimi, nisi in subsidium assumatur ratiocinationum ministerium; quo recte adhibito, et consecutionibus e scripturae verbis subtiliter deriuatis, iudicari demum potest, vtra propositionum in dubium vocatarum (v. c. de vnione duarum Christi naturarum aut physica aut hypostatica etc.) magis concordet cum caeteris, aut in scriptura sacra manifeste expositis, aut aliunde certo cognitis veritatibus. Quum autem praeterea non in vno alteroue scripturae loco, sed in omnibus eius paginis, vocabulis, syllabis, suarum sententiarum confirmationem quaerant diuersarum sibi inuicem oppositarum hypothesium amatores, nec tamen quisque eorum, incredibile dictu, operam perdat quaerendo: fieri non potest, quin librorum sacrorum sensum saepissime adulterent, qui hypotheses, licet veras interdum, mente tamen praeformatas, ad scripturae interpretationem afferunt, et id per interpretationem addunt, aliis etiam cunctis diuina auctoritate credendum, quod ipsi ex sua cogitandi consuetudine verum esse existimant. Sed satis expositum est de hac re. Ad alia quae iam in loco de Christo sequuntur, progredior.

§. 25.

Plenam exhibere istorum omnium enumerationem, quae de *Incarnatione Verbi* docuit LEO, nimis esset prolixum. Et eo tutius ista me supersedere posse opera existimo, cum auctor noster, ut supra iam dixi, nulla in re ab iis rei christianae sacrae antistibus dissideat, qui inde ab isto tempore, magnifico recte sentientium titulo inuicem se salutarunt. Vbique scilicet Nestorianorum Eutychianorumque opiniones, ut quidem vulgo solent fingi, magno conatu refellit, ista vero adducit omnia, quae ad animos hominum in recta sententia confirmandos, et aduersus illos errores praemuniendos aliquid facere posse videbantur. Quam ob rem saepe et docet et probat, vnam esse saluatoris nostri Iesu Christi personam, duas autem naturas; a verbo enim in vnitatem personae carnem esse susceptam, atque naturae immortalis ac impassibili, vnitam naturam passibilem et mortalem; vtramque naturam in vno Christo Iesu, etiam post ascensum in coelos (49) manere, et *vnum* esse in vtraque, non diuersitate diuisum, nec permixtione confusum (50); vtramque sub-

(49) Carnem Christi antea passibilem et mortalem, commutatione facta, nunc impassibilem esse, immortalem atque incorruptibilem, LEO existimat; eam mansisse quidem eandem per essentiam, sed non eandem esse eam arbitrat per gloriam. Huc respicere putat Paulum 2 Cor. 5, 16. serm. 71, 4.

(50) Ex his verbis aliisque locis minime dubiis explicari debent duriores nonnullae LEONIS formulae, quae primo intuitu naturarum in Christo commixtionem atque confusionem indicare videntur. v. c. f. 23, 1. „non sic creatura in societatem sui creatoris est assumpta, ut ille habitator, et illa esset habitaculum, (quod Nestorio tribuunt,) sed ita ut naturae alteri altera *misceretur*. „ Etiam serm. 34, 4. Deus Dei filius naturae carnis dicitur *immixtus*. Obseruauit iam *Quesnellius* ad priorem locum, securius locutus esse patres, nondum litigantibus Eutychianis. Editores autem nostri doctissimi, fratres *Ballerinii*, plura super hac re se collegisse indicant *dissert.* 2. c. 3. in *Zenonis opera*. Sed non opus est multa hic coacervare, cum et aliunde veram rectamque LEONIS sententiam cognitam habeamus, et *Augustinus*, aut si mauis *Leporius*, in testimonio, quod epistolae LEONIS 28. aut 165. adiectum est, hanc *immixtionem* (quo vocabulo est ipse utitur) ita interpretetur, ut excludat omnem corruptionem atque imminutionem vtriusque substantiae, ne quis arbitretur talem se dicere mixtionem, qua conflati quodammodo genere duae naturae in vnam redactae sint substantiae.

substantiam (naturam) id est *saluantem* atque *saluatam* ⁽⁵¹⁾, tenere sine defectu proprietatem suam; vnctione illa diuinæ naturæ nihil conferri, nihil detrahi; humanam vero naturam assum-

stantiam, Deus enim, inquit, mixtus est naturæ humanæ, non humana natura mixta est diuinæ. Quid itaque hoc aliud est, nisi ea, quam nostri theologi docent, *περιχωρησις*, qua humana natura a diuina permeatur et perficitur? Indicat hoc LEO l. 54, 2. ubi *utramque alteri naturam inesse*, neutram tamen in alteram a sua proprietate transire contendit. Sed ne hic quidem satis accurate rem exponit LEO, qui antequam Eutychianam controuersiam hæc scripsisse videtur. Licet enim participatio et communio naturarum mutua sit, *περιχωρησις* tamen vix solent mutuam nuncupare theologi.

(51) Sic loquitur LEO ep. 102, 3. Similiter etiam serm. 91, 2. (quem locum paulo ante iam laudaueramus) humanitatem, quæ *saluatur* distinguit a Deitate quæ *saluat*. Sed non ita hoc est intelligendum, ac si Christus, quantum ad humanam naturam, se ipse saluauerit. Saepius enim auctor noster profitetur, Dominum non fuisse participem nostrorum delictorum, nec assumisse eum vna cum forma serui simul conditionem seruilem, sordemque et culpam peccati; innocentem eum esse natum; diabolum in eo non habuisse, suum quod diceret; morti illum solum nihil debuisse etc. Quum itaque humana Christi natura nec a peccato nec a diaboli aut mortis potestate liberata redemptaque dici queat, (confr. Hebr. 7, 26 seq.) non videmus, qua ratione, *saluata* possit nuncupari, nisi id admodum improprie fiat ideo, quia ea humana natura quam saluator assumpsit, per omnia, excepto peccato, similis fuit naturæ hominum saluandorum. Sic vero intelligeretur non indiuiduum illud corpus indiuiduaque anima, quam Verbum sibi vniuit, sed natura quæ omnibus hominibus communis est, in abstracto. Verum ne hoc quidem commodum efficit sensum; quamuis certum omnino sit, fuisse nonnullos ex patribus, qui *uniuersam* generis humani *naturam* assumisse Christum existimarent. Sic, v. c. *Hilarium* Pictau. de trinit. lib. 2. §. 24. (qui locus adiectus epist. LEONIS 165.) statuit, per admixtionis societatem, (per assumptionem carnis,) in filio Dei sanctificatum corpus vniuersi humani generis existere; Christum *omnes in se* per id, quod corporeum se esse voluerit, condidisse; et rursus in omnes, per id quod eius est inuisibile, ipsum referri; (confr. LEONIS l. 63, 3.) atque Christum, assumptione carnis vnius, interna *uniuersæ carnis* incolere. Vide etiam *Athanasii* orat. 2. contra Arianos passim; alicubi *Cyrrillum*; et *Gregorium* Nyss. in illud: quando sibi subiecerit omnia etc. p. m. 569. 572. Immo LEO etiam nonnullis in locis parum abesse videtur ab isto *vonματι*. Quicquid sit, in verbis ludit LEO, loc. cit. vt solet.

sumptione non adimi aut consumi, sed diuinis augeri atque ita beatificari, vt glorificata in glorificante permaneat: Corpus Christi non fuisse phantasmaticum, sed verum, rationali anima praeditum, nobisque consubstantiale; et quae sunt reliqua, quae omnia copioso persequi solet sermone. Nos vero pauca tantum exscribemus, quae fini nobis proposito, prae caeteris, convenientia esse iudicamus.

§. 26.

Ipse *unionis actus* ita explicatur: Impassibilis filius Dei — in plenitudine temporis — factus filius hominis venit quaerere et saluare quod perierat. Venit autem non locali accessu, nec motione corporea, tanquam praesens futurus, vnde abfuisset, aut illinc recessurus, vnde venisset; sed venit per hoc, quod erat visibile et commune cernentibus declarandus, humanam scilicet carnem atque animam in visceribus virginis matris accipiens. Ep. 59, 3. Illa enim essentia, quae vbique tota est, locali descensione non eguit, et tam ei proprium fuit, totam homini inferi, quam ei proprium est, totam a Patre non diuidi s. 25, 3. Carnem (*σῶμα*) assumpsit ex homine, eamque spiritu vitae rationalis animauit. ep. 28, 2. Vtrique virtus Verbi nullo temporis puncto (neque in partu neque in conceptu ep. 88, 1.) defuit, nec prius formatum atque animatum templum corporis Christi, quod sibi superueniens vindicaret habitator, s. 28, 2. sed ipsa assumptione creata est nostra natura. — Scilicet secundum carnem (*corpus*) non est creatus ex nihilo, sed sumtum est corpus de corpore concipientis; *Anima* vero ipsius neque anterior existit — neque alio illi quam caeteris hominibus est inspirata principio ⁽⁵²⁾; excelluit quidem, verum non diuersitate generis, sed sublimitate virtutis. Nihil enim (liceat hoc statim hic addere) carnis suae habebat aduersum, nec discordia desideriorum gignebat compugnantiam *voluntatum*; (hoc est, nullae in saluatore

(52) De omnibus generatim animabus hominum statuit LEO, contra Origenem ep. 35, 3. et Priscillianistas, ep. 15, 10. eas prius non fuisse, quam corporibus a Deo, horum aeque ac illarum opifice et creatore, inspirarentur.

tore erant turbulentae affectionum commotiones, nulla rationis cum sensitiuo appetitu pugna.) *Sensus* corporei vigeant sine lege peccati, et veritas *affectionum*, sub moderamine Deitatis et mentis, nec tentabatur illecebris, nec cedebat iniuriis. ep. 35, 5. Voluntati *superiori*, (diuinae) voluntas cessit *inferior* (humana.) Matth. 26, 39. l. 56, 2.

§. 27.

Posteriora, quae de *anima* Christi traduntur, variis quidem opposita esse possunt aduersariis. Vnum vero *Eutychen* petit LEO; contra hunc enim non solum tota epistola, ex qua haec excerpimus, scripta est, verum hunc etiam manifeste ibidem nominat, eumque clavis verbis Origeniani erroris de animarum praesistentia, non quidem documento historico, sed argumentatione usus, accusat. Fatemur, non esse absque veri specie, *Eutychen* huic opinioni deditum fuisse. Sic enim illa sententia, qua *duas ante* incarnationem naturas profitetur, facilem habet sensum, quae alias vix commode poterit explicari. Ea vero quae LEO in contrarium disputat, satis accurate sunt dicta. Sed non est quod quis miretur, subtiliora et intellectu difficiliora dogmata fere prius atque accuratius fuisse definita, quam multa christianae religionis capita, quae, quamuis plura sint minusque impedita, grauitate tamen atque vtilitate cetera antecedunt. Sic, ut exemplo rem illustremus, ea scientiae theologiae pars, quam *Anthropologiam* nominare consueuimus, quamque omnes sciunt cognitu maxime esse necessariam ad vitam vere christianam instituendam, multo minus erat ex-culta, ac multae difficillimae de Christi persona quaestiones, quarum magna pars non modo a paucissimis potest perspicui, sed etiam ad informandum animum Christiano dignum multo minus faciunt, quam doctrina de regeneratione, fide, iustificatione, sanctificatione etc. Similiter de fructu, quem ex natiuitate ac passione saluatoris capere possunt et debent homines, incertiores sunt, ut paulo post videbimus, et minus clarae minusque verae ac sanae patrum sententiae, quam de modo incarnationis, quem tamen, ut ipsi fatentur, nemo mortalium suo

ingenio suisque cogitationibus assequi potest. *Generationem enim eius*, inquiunt, *quis enarrabit?* Ies. 53, 8. serm. 29, 1. Sed is fuit istius aevi mos, ut iis, de quibus controuersia nondum erat, neglectis, ea fere vnice tractarentur publice, de quibus lis iam fuerat mota. Quum verò contentionibus bellisque, si placet, theologicis, (in quibus fustibus etiam atque gladiis pro opinione et consuetudine vtriusque pugnabatur,) ansam plerumque praeberet, aut ea saltem aleret atque in infinitum duceret episcoporum aemulatio, parum christiana: facile quilibet intelliget, rarius ibi pugnatum esse de ipsa christianae religionis arce, quam parum curabant isti homines, suis commodis inseruiantes, quam de aliis rebus quibuscunque, quae quanto erant difficiliores subtilioresque, tanto ampliorem dabant concertandi materiam; id quod in rem erat eorum, qui istis rixis abutebantur, ad amplificandam suam potentiam dignitatemque, imminuendam verò aliorum auctoritatem. Hisce autem consiliis minus conuenire videbantur istae quaestiones, quae de rebus ad vitam christianam propius spectantibus, aliisque facilioribus, ventilabantur, quae, ut nullo paene negotio confici poterant, ita triumphum pollicebantur parum ad ista consilia utilem victori, nec admodum gloriosum. Eiusmodi itaque dogmata, nondum acrius oppugnata, neque plene ac distincte a doctoribus proponebantur, neque firmo argumentorum probationumque praesidio roborabantur.

§. 28.

Cur, ait LEO ep. 35, 2. inconueniens aut impossibile videatur, ut *verbum* et *caro* et *anima*, vnus Iesus Christus, et vnus Dei hominisque sit filius, si *caro* et *anima*, quae dissimilium naturarum sunt, *vnam* faciunt etiam sine Verbi incarnatione *personam*; cum multo sit facilius, ut hanc vnitatem sui atque hominis, Deitatis praestet potestas, quam ut eam in substantiis suis obtineat solius humanitatis infirmitas. Desunt haec verba, (ut aliae etiam sententiae huius epistolae) in graeca versione, quam *Ballerinii*, in *admonitione* huic epistolae, praefixa, suspicantur ab ipso, *Iuliano Coënsi*, ad quem datae erant hae litterae,

con-

concinнатam esse; quae autem in graeco desiderantur, consulto omissa esse, ob eas, quae tunc efferuescebant, turbas, non absque veri specie coniiciunt. Nimirum vsi erant hac similitudine, ad illustrandam naturarum in Christo vnionem, plures christianorum doctores v. c. *Cyrillus in epistol. synodica ad Nestorium*, quae legitur in *Harduini collect. concil. Tom. I. p. 1283* seqq. Quam facile vero eiusmodi sententiae ab Eutychianis suis opinionibus adaptari potuerint, patet ex fragmento epistolae, quae *Iulio* Papae tribuitur, quod suis ad LEONEM M. datis litteris subiecit *Eutyches*. In hac enim epistola, Eutychianis admodum fauente, haec leguntur: „sicut homo vna natura est, ita et is, qui ad similitudinem hominis est factus Christus. „ *Iulianus* itaque, qui LEONEM scripsisse similia istis videret, de consulto potuit in translatione haec praetermittere, quae *Nestorianis* potius quam *Eutychi* opposita erant. Hoc sane indubitatum est, abstinuisse ab hac comparatione recentiores plures theologos, qui vnionem naturarum in Christo, neque naturalem neque essentialem dici posse, statuerunt. Illud etiam extra controuersiam est, recte quidem, sed non satis accurate dixisse LEONEM, Verbum et animam et carnem, vnum esse Iesum Christum; modus enim, quo Verbum vnitum est cum corpore humano animato, ob consilii diuersitatem, diuersus est ab eo, quo corpori coniuncta est anima.

§. 29.

Ad describendum, ex LEONIS sententia, *unionis naturarum statum* pauca haec, quae sequuntur, sufficere possunt. — Salua proprietate vtriusque naturae, et in vnam personam coeunte, natura inuiolabilis vnita est naturae passibili, vt vnus atque idem mediator et mori posset ex vno, et mori non posset ex altero, idemque esset diues in paupertate, omnipotens in abiectione, impassibilis in supplicio, immortalis in morte. Nam vtraque alteri natura inest, et nihil est alterius naturae, quod non sit vtriusque. Tenet tamen sine defectu proprietatem suam vtraque natura, et sicut formam serui Dei forma non adimit, ita formam Dei serui forma non minuit. Vnius personae sunt

actiones. Agit scilicet vtraque natura, cum alterius communionem, quod proprium est: verbo operante quod verbi est, et carne exsequente quod carnis est; quare etiam quid cuius formae sit, ex operum qualitate sentimus, intelligimusque, quid sit quod caro sine Verbo non agit, (e. g. mortuos viuificare,) et quid sit quod verbum sine carne non efficit, (v. c. cibum et somnum capere.) Vnum horum corruscat miraculis, aliud succumbit iniuriis; aliud est, vnde in vtroque communis est contumelia, aliud vnde communis est gloria; sed ita sibi inhaeserunt exaltans et exaltatus, vt siue in omnipotentia, siue in contumelia, nec diuina in Christo careant humanis, nec humana diuinis.

Ex his formulis, quas ex Ep. 28. et 124. et ex serm. 30, 64. 65. collegimus, quibus vero permultae addi potuissent, ista notabimus. I. *Recte* et orthodoxorum decretis conuenienter sensit LEO, de duarum in Christo *naturarum communione* vera et inseparabili. Addita est huic dogmati a catholicis, determinatio illa, quae saluam esse enunciat, vtriusque proprietatem, vt ab Euty-chianorum societate, quibus *naturarum confusio* et in vnam concretio placuisse videtur, sese seiungerent. Ipsa autem *περιχωρησις* Nestorianorum placitis opposita est: hi enim dignitatis tantum communionem admittere putabantur. II. *Actiones*, quae ab alterutra natura profisciscuntur, vtrique *communes* esse dicit LEO. Idem etiam dicendum erit de passionibus, de proprietatibus essentialibus, caeterisque omnibus, quae alterutri naturae, vt *πρωτῶν δεκτικῶν*, formaliter propria sunt, et quae *Idiomatum* vocabulo acroamatici comprehendere solent. Maxime enim vniuersalis LEONIS est canon: c. 30, 5. Nihil est alterius naturae, quod non sit vtriusque. III. Ex his patet LEONEM non ignorasse *idiomatum communicationem*, quamuis vocabuli huius nullum in eius scriptis inueniatur vestigium, neque tria propositionum, quae communicationem innuunt, genera, distincte iam ab ipso numerentur. Plerumque loquitur de communicatione apotelesmatum, quae ad officium Christi respiciunt, et tertium genus constituunt: sed caetera genera non prorsus praeterit silentio. De secundo sane, quod diuina axio-

mata

mata humanae naturae collata enuntiat, luculentum est testimonium ep. 124, 7. Quicquid in tempore accepit Christus, secundum hominem accepit — humana ergo humilitas in gloriam diuinæ potestatis euecta est; atque serm. 30, 5. et Verbum in Christo homine, et Christum hominem adoremus in Verbo; et serm. 24, 3. indefinenter ipsum partum salutiferæ virginis adoremus. IV. Quid? quod *propositionum idiomaticarum* satis aperta fiat mentio, ep. 28, 5. 124, 7. et serm. 47, 2. ubi exempli causa has adfert: filius hominis descendit de coelo; filius Dei, (vt haec phrasis hic significare solet,) est crucifixus et sepultus, (id quod, vt monet LEO, in ipso symbolo confitemur); Dominus maiestatis cruci est affixus; ille, qui aequalis est Deo, exaltatus est. Rationem autem cur huiusce modi elocutionibus, quas ipsa scriptura nobis praeiuit, vt liceat, hanc profert, quod vna sit persona in vtraque natura, quare nec sine homine diuina, nec sine Deo acta sint humana. Nihil ergo interesse docet, ex qua Christus natura nominetur. Hinc etiam in scriptura sacra, quamuis ea quae differuntur, alia sint humanitatis alia Deitatis, sub nomine tamen filii hominis (aliis vero in locis sub nomine filii Dei) vtraque memorantur. Propositio quidem, nostris theologis vsitata: *Deus passus est*, a LEO-NE nusquam, quantum obseruare mihi licuit, difertis verbis vsurpata est. ⁽⁵³⁾ Saepissime contra Eutychianos (vnā naturam, adeoque passibilem asserentes ep. 124, 2.) monet, ipsam Verbi essentiam passioni mortique non esse subdendam; nam impassibilem

⁽⁵³⁾ Auctor epistolae anonymus, qui Eutychis litteras ad LEONEM M. datas refutare conatus est, omnino negat Deum passibilem nominari posse. Concedit tamen, Deum in homine a se suscepto, iniuriam esse passum, quamuis passionem non sustinuerit. Nam, inquit, qui indumentum conscindit, et induto facit iniuriam. — Si ingenue nostram de hac formula sententiam exponere nobis licet, profiteamur quidem veritati eam esse consentaneam, quoniam I. C. qui verus Deus est, cruciatus atque mortem in sua carne perpeffus est. Attamen cautione opus est, ne imprudenti talium carminum ad plebem vsu, rei christianae plus detrimenti afferamus quam utilitatis. Neque illi laudandi sunt, qui eiusmodi formulis, quanquam veris, (quod saepius dicendum est) tantum tribuunt, vt sine illis negent quemquam, aut verum christianum esse, aut consequi posse aeternam felicitatem.

bilem esse Deitatem, eamque fuisse quidem in dolente, non autem in dolore. serm. 68, 1. et s. 65, 1. 3. docet, Deum esse impassibilem, sed carnis supplicia redundasse etiam ad impassibilem, quia merito ei dicantur illata, quae in eius corpus sunt admissa. Idem itaque ille, qui verus Deus est et verus homo, in sua veritate fuit inuiolabilis, in nostra infirmitate passibilis; ep. 35, 2. conf. serm. 54, 2. et vera diuinitas veris se humanae carnis *sensibus* induit. serm. 65, 2. V. Vnius, ut diximus, personae sunt actiones; sed duplex est *ἐνεργεια*, *duplex actionum principium*. Saepe atque sollicitè hoc LEO inculcat, utramque *φύσιν* operari ea *ἐνεργήματα*, quae formaliter vni ipsi propria sint; distinctas igitur esse vires, licet non separatas. Opponuntur haec Eutychis sequacibus, qui dum duas in Christo naturas negarent, duas sane *ἐνεργείας* sibi persuaderi non patiebantur. Quum vero pleraque, quae modo vidimus, bene ac sapienter, ad haereticorum errores excludendos, constituta sint seculo demum quarto aut quinto exortos: mirum videri debet nemini, cuncta fere ista decreta de Christi persona, quibus orthodoxi omnes postea subscripserunt, ante haec tempora aut plane esse inaudita, aut multis saltem christianis doctoribus penitus ignota, aut aliter quam nunc fit a nonnullis, etiam catholicis, proposita fuisse.

§. 30.

Sed de iis rebus, quae ad Christi personam atque incarnationis vnionisque modum pertinent, satis expositum videtur. Sequitur, ut has LEONIS sententias persequamur, quibus *duplicem statum Christi* describit. Ad *exinanitionem* quod attinet, praecipui in quibus de ea agit loci, hi sunt. ep. 28, 3. 4. ep. 124, 7. s. 25, 2. 29, 2. 37, 2. 65, 2. 72, 5. ex quibus inter se collatis colligimus:

I. LEONEM sub exinanitionis statu complecti ipsam etiam Verbi *incarnationem*, siue eum actum, quo natura humana, e sanguinibus Mariae virginis formata, in vnionem hypostaseos a verbo est assumpta. Ad humilem enim istum statum refert et hoc, quod creator ac Dominus omnium rerum vnus voluerit esse

esse mortalium, et inuisibilis visibilem se praebuerit. ep. 28, 3. Quae est, inquit, eius exinanitio, quaeue paupertas, nisi formae seruilis (naturae humanae) acceptio? ep. 124, 7. Et serm. 37, 2. sub vna eademque maiestatis inclinatione hoc susceptum esse docet a filio Dei, vt a homine vellet nasci, et ab hominibus posset occidi. Plerique cum nostro consentiunt primorum seculorum patres, exinanitionis subiectum quo reputantes Deum verbum. Sic v. c. *Origenes* de principiis L. II. c. 6. §. 1. eminens, ait, omnium ista natura, exinaniens se de statu maiestatis suae, homo factus est. *Gregorius Nyss.* Orat. 1. de beatitudine (quae citatur in concil. chalc. p. 1407.) ad Philip. 2, 5. exclamat, *τι ταπεινότερον ἐπὶ τοῦ βασιλεως των ὁλων, ἢ το εἰς κοινωνίαν της πτωχης ἡμων φυσεως ἐκουσιως ἐλθειν.* De eodem Gregorio obseruauit *S. V. PRAESES* introduct. in Baumg. Polemic. Tom. III. p. 311. dixisse eum, euacuari (*κενουοθαι*) diuinitatem, vt capere eam possit humana natura; cum quibus concinit *Hilarius Pictav.* L. 9. §. 14. edit. Froben. p. 160. accipere formam serui, nisi per euacuationem suam, non potest qui manebat in Dei forma, non conueniente sibi formae vtriusque concursu; h. e. sine praecedente euacuatione impossibilis fuisset incarnatio, ob nimiam naturarum disparilitatem. Huius erroris procul dubio occasio fuit, praeter ignorantiam verae rationis, qua idiomata diuina cum humana natura communicantur, falsa, sed omnibus, quantum mihi quidem obseruare contigit, patribus communis persuasio, de phraseos *μορφῇ δουλου* Phil. 2, 7. significatione. Si enim vocabulum *μορφῇ* eo significatu accipi debet, vt naturam denotet; fatendum omnino est, ad *κενωσιν* referri a Paulo naturae humanae ipsam assumptionem. Verum grauissimae obstant rationes, quominus istam interpretationem nostram nunc facere possimus. Nam neque in Verbum, antequam incarnatum fuit, vllam putant catholici cadere potuisse exinanitionem, cuius subiectum quo natura sit humana in vnione personali considerata; neque etiam verbum, quod Deus est, arbitrantur dici posse, in forma esse Dei, aut *εἶναι ἴσα Θεῷ*; quamuis *Athanasius* aliique antiquiores patres de diuinitate Christi istas interpretari soleant locutiones. Ad diuinam itaque natu-

ram formaliter non magis pertinet exinanitio quam exaltatio. Cum vero alias LEO ea quae vtrique naturae sunt propria accurate atque orthodoxe distinguat, imo aperte profiteatur, ferm. 21, 2. summae et aeternae essentiae naturam non recipere diminutionem et varietatem: mirandum sane est, eum sibi non cauisse ab hoc errore. De caeteris quidem exinanitionis gradibus satis accurate differit, omnesque et actiones et passiones, quae eo referri solent, naturae humanae absque vlla haesitatione assignat: sed in hac re documentum nobis reliquit, quanta in hominum animos vis sit erronearum scripturae interpretationum praeconceptorumque opinionum, imo etiam formularum antiquitus receptarum. Vix vero admittenda videtur excusatio aut a latiori vocabuli significatione, aut ab humilitate rerum quae ἐνσάφηνσιν circumstabant, petita.

II. *Exinanitionis forma*, si ea ex LEONIS mente est describenda, in eo posita fuit, partim vt saluator se *abdicaret*, non ab ipsa quidem diuina maiestate, sed a perpetuo, pleno atque glorioso diuinarum perfectionum et dignitatis *usu*; partim vt ipsam hanc maiestatem cum humana natura communicatam, *occultaret*. Non enim est defectio potestatis, exinanitio ep. 28, 3. neque ab aequalitate paternae gloriae filius Dei vnquam recessit, cap. 4. sed *intra semetipsam continuit* et claritatem suam et potentiam immutabilis Deitas, s. 29, 2, vt, verbi *maiestate velata*, dispensatio humanae redemptionis impleretur. ep. 124, 7. Propter nostram infirmitatem extenuauit se, incapacibus sui, et velamine corporis splendorem maiestatis suae, quem visus hominum non ferebat, *obtexit*. Hinc exinanisse se dicitur, tanquam se propria virtute euacuauerit, dum in ea humilitate, qua nobis consuluit, non solum patre, sed etiam seipso (alia enim est persona,) factus est inferior. Sed hoc ipsum praestari vt potuerit, diuina omnipotentia opus erat. s. 25, 2.

III. Sigillatim aliquid addere lubet, de quibusdam huius status momentis. 1) *Derelictionem* Christi in cruce, si LEONIS iudicio standum esset, non ita intelligere liceret, quasi ab eo relinqui potuisset, a quo non poterat separari; cum in tantam

vnicatem

unitatem Dei et hominis natura conueniret, ut ne supplicio quidem potuerint dirimi. Quemadmodum ergo non aberat a patre filius nec a filio pater, ita etiam caro non diuidebatur a Verbo. Reliquit tamen eum (Christum) non solum Pater, sed etiam ipse se quadam ratione deseruit, voluntaria scilicet cessione. Nam nisi continuisset se ab impiis crucifixi potestas, sed uti voluisset Christus virtute manifesta, non potuisset humani generis redemptio perfici. Igitur vox ista: *Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti*, doctrina est, non querela (54). Nostra enim intererat intelligere, cur caro, pati metuens, Matth. 26, 39. non fuerit exaudita, id est relicta. Docet itaque Christus, potestatem redemptoris nihil conferre humano generi, si quod petebat, nostra obtinuisset infirmitas. serm. 67 et 68. Doloris itaque tristitiaque acerbissimum sensum, peccatorum nostrorum, quae Christus tulit, proprie dictam poenam, in derelictione non agnoscit LEO. Concinnant alii rei christianae statores antiquiores. *Hilarius Pictav.* praetermitto, qui, verum doloris sensum in Christo prorsus negans, derelictionem in separatione verbi a corpore posuit. *Comment. in Matth. cap. 33. p. m. 434.* *Gregorius Nazianz.* serm. 4. de theologia edit. Colon. 1690. T. 1. p. 580. arbitratus est, figurata hic tantum esse ea, quae nostra sunt (*το ἡμετερον*); nos enim eramus derelicti. Timebant scilicet isti homines, ne nimis abie-

1 2

cte

(54) Cum his probe concordat interpretatio querelae similis, quam a Domino in horto Gethsemane emissam memoriae prodidit Matthaeus cap. 26, 38. 39. Quibus verbis, quandam formidinem profitentibus, Christum nostrae infirmitatis affectus participando curasse, et poenalis experientiae metum subeundo pepulisse existimat LEO l. 59, 4. qui remedii tantum h. l. mentionem facit, expiationis vero, quae ad Deum referatur, ne verbulo quidem meminit. Aliter ista verba, quibus derelictum se esse a Deo queritur dominus, exponit *Leporius*. Putat scilicet hic usum esse Christum quasi carnis ipsius voce; corpus iam mortuum indicasse his verbis, (per *προ-λῆψιν*,) se a Deo et anima esse relictum et vere mortuum; posuisse autem Christum (sive potius corpus Christi mortuum, quod hic quasi loquens inducitur) praeteritum pro futuro, quoniam mortui loqui non solent, et tamen sine isto indicio nemo veram Christi mortem crediturus fuisset.

Est de Iesu Christo Dei filio loqui viderentur, et animos hominum, Christianae religioni infensorum, prorsus ab ea abalienarent, si, ut iam posteriores solent, de sensu mortis aeternae poenarumque infernalium haec verba exponerent. Accedit, quod temporibus LEONE anterioribus, de satisfactione Christi vicaria, et poenis nostro loco ipsi irrogatis parum accurate cogitauerint plerique christiani. Quatenus vero LEO cum caeteris ecclesiae prisco doctoribus hac in re concordet, ex illis iudicari poterit, quae §pho 39. dicemus. 2) In triduo mortis anima Christi descendit ad inferna, sed caro requieuit in sepulcro. ep. 15, 17. Verum sicut nec carni nec animae defuit vlllo temporis puncto virtus verbi, ita quoque id, quod erat mortuum, resuscitatum est per id, quod non poterat mori; per diuinam Christi naturam. ser. 70, 3. (55)

§. 31.

Exaltationis status totus ad humanam Christi naturam pertinet, et ὁμοουσιος Dei filius non nisi ob naturarum communionem arctissimam exaltatus dici potest. Ep. 124, 7. Etenim nunquam creatori suo non fuerunt subiecta quae condidit. Ep. 59, 3. Quare quicquid in forma serui a Patre accepit, eadem in forma Patris etiam ipse donauit. ep. 124, 7. Saepius haec vrgentur contra *Eutychen*, qui dum vnam του λογου ενσαρκου φυσιν defendebat, non poterat non, ut LEO quidem inde cogit, eidem naturae exaltationem attribuere, cui ex omnium consensione per se infinita competit maiestas. Tanto magis vero est mirandum, LEONEM, dum doceret naturam diuinam exinasse se suscipiendo carnem, in eundem fere errorem incidisse, quem admisisse creditur *Eutyches*, statuens diuinam naturam fuisse exaltatam.

§. 32.

(55) Rectius quam multi patres de hac re disserit LEO. *Leporius* v. c. in libell. satisfactionis, cui ipse etiam *Augustinus* subscripsit, cum aliis episcopis Africanis, putat terrenum corpus necessario fuisse per mortem crucis pro tempore relinquendum non solum a Deo, verum etiam ab anima sua, quae erat vnita cum Deo. „Non crucifixum hominem in poenam, sed exanimem carnem deseruit, etc.

§. 32.

Supereſt, vt de *conſilio*, quo filius Dei humanam naturam ſibi vniuit, duplicemque exinanitionis et exaltationis ſtatum experiri voluit, aliquid dicamus. Solent recentiores chriſtianae religionis adminiſtri iſtas vtilitates omnes, quae per Saluatorem in genus humanum redundarunt, ad tria genera referre, quia triplici functionum genere mediatorem ea, quae ad ſalutem hominum pertinent, peregiſſe ſtatuunt. Alia itaque beneficia per ipſum nobis obtingere docent, quatenus *sacerdotis* officio perſungitur, alia in quantum *prophetae* munia obiit, alia denique quatenus *regnum*, cum in omnes res creatas, tum in primis in eccleſiam capeſſiuit. Sed alium ſecuti ſunt tropum paedias antiquiores theologi, in quorum grege LEO etiam eſt annumerandus, qui ſacerdotem et prophetam et regem eſſe ac dici poſſe Chriſtum, neutiquam quidem negat, verum iſto tamen, nobis vſitato, beneficia per Chriſtum parta recensendi ordine, in ſcriptis ſuis vtitur nuſquam. Officium Saluatoris propheticum ac regium perraro et leuiter admodum attingit, quo fit, vt valde parcus ſit in tractandis nonnullis, quae nos ad munus Chriſti mediatorium referre, et locupleti oratione exponere ſolemus. Contra ea, habet haud pauca, quae vix ſub triplici illo functionum genere comprehendendi poſſunt. Quamobrem confido fore, vt omnes theologicarum cauſarum aequi aeſtimatores, qui quanti momenti haec quam ago res ſit, recte perſpiciunt, non prorsus vituperent eam, quam huic materiae impendere conſtitui, operam. Omni itaque diligentia, quantum per libelli anguſtos limites licet, accurate inquiram, quatenam ſint eae rationes, propter quas LEO M. neceſſariam reputauerit *την του λογου ενσαρκωσιν*, et quosnam fructus ex incarnatione, vita, paſſione, morte, reſurrectione etc. Chriſti, in homines redundare exiſtimauerit. Antequam autem ad ſpecialiora pergam, aliquot afferam formulas, quibus omnia per Chriſtum nobis parta beneficia complectitur LEO. Totum, ait, quicquid in Chriſto et virtutis diuinæ eſt et infirmitatis humanæ, ad noſtrae *reparationis* tendit effectum. ep. 28, 2. 16, 3.

Aliter enim nulla posset caro saluari, et nemo tetram *diaboli dominationem* euaderet, nec cuiquam aut *reconciliatio* ad veniam, aut reditus pateret ad *vitam*, nisi filius Dei etiam hominis filius esse dignaretur, *serm.* 52, 1. per quem nobis est *sacrificium redemptionis*, *abolitio* peccati, et ad aeternam vitam initium *resurgendi*. *serm.* 48, 1. *Medicina* aegris, ⁽⁵⁶⁾ *reconciliatio* reis, *redemptio* impensa est captiuis; *s.* 56, 1. in redemptione Iesu Christi et *salus* est et *iustificatio*. *serm.* 52, 1. Gloria enim dominicae passionis omnes nos et *redemit*, et *docuit* (exemplo,) ⁽⁵⁷⁾ ut unde datum est *pretium*, inde et *iustitia* (inhaesiua, forma iustitiae quam sequeremur imitando, *serm.* 62, 5.) *sumeretur*. *serm.* 63, 1. Ab omnipotenti *medico* duplex nobis *remedium* praeparatum est, cuius

⁽⁵⁶⁾ Venit e coelo Christus medicus singularis, *serm.* 64, 2. ut contagia nostra auferret, vitiis mederetur, languorem corruptionis et vniuersa vlcera sordentium curaret animorum, nouamque impollutae sinceritatis *gratiam corporibus humanis* inferret, et superandis carnis illecebris multiplicatam pudicitiae donaret virtutem. *s.* 22, 2. Ad corpora etiam refert gratiam LEO, non solum quia immortalitatem iis per Christum rursus partam esse existimauit, verum etiam quia animae languores magna ex parte deriuare solet ex corporea infirmitate. *s.* 71, 6. Gratiam itaque h. l. informat fere vim aliquam *physicam*, quae corruptionem superat corporis.

⁽⁵⁷⁾ Alium locum, quem haud praetermittendum putamus, de doctoris provincia, quam Christus administravit, hic indicabimus e *serm.* 23, 5. „Ut a mundanis renocaremur erroribus, ipse ad nos descendit — Ad auferendum ludibrium quo captivae mentes superbienti diabolo, (falsi nominis scientia homines fallenti) seruiebant, *non sufficebat doctrina legalis* nec per solas cohortationes *propheticas* poterat natura nostra reparari; sed adiicienda erat veritas redemptionis moralibus institutis, et *offerenda erat pro reconciliandis hostia*.„ Recte utrumque coniungitur, cum sine altero neutrum nobis potuisset prodesse. Sed singularem ob causam utrumque LEO connectit. Quum scilicet diabolo iustum in homines ante Christi redemptionem imperium tribueret, non potuit non opinari, nihil profuturam fuisse hominibus liberationem ab erroribus, nisi simul in libertatem vindicarentur a diaboli, errorum auctoris, tyrannide. Caeterum memorabilis est *Hilarii Pictau.* de provincia, quam Christus administravit, sententia: Proprium, ait, Domini nostri I. C. *officium* est, cognitionem Dei asserre, et intelligentiam nominis eius potestatisque praestare. *Comment. in Matth. cap. 23.*

cuius aliud est in *sacramento*, aliud in *exemplo*. serm. 67, 5. Possent nonnulla adhuc ex serm. 22. his addi, sed ad specialiores potiorum momentorum tractationem progredimur.

§. 33.

I. *Iesus Christus redemit homines a potestate diaboli et mortis.* Diabolus non immerito sibi in omnes homines *ius* tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos a mandato Dei *spontaneos* in obsequium suae voluntatis illexerat. Poterat quidem maiestas filii Dei creaturam, ad imaginem diuinam conditam, a iugo diri dominatoris sola Deitatis virtute liberare: sed non *iuste* amitteret originalem humani generis seruitutem tyrannus, nisi *de eo*, quod non sine liberi arbitrii consensione subegerat, vinceretur. Multo vero minus causam lapsorum sola agere potuit natura mortalium, quoniam non exueretur a conditione, quae libera non esset a genere. Deus itaque, cuius voluntas non potest sua benignitate priuari, primam erga homines pietatis suae dispositionem *sacramento occultiore* compleuit. Filius igitur Dei, natus est homo verus nobisque *ὁμοσῆτος*. Natus vero est ex virgine, partim ut esset absque omni contagione peccati, partim ut natam humano generi salutem *ignoreret* (58) diabolus. Cum itaque saluator sic susceptionis humanae moderaretur exordia, ut Deitatem (virtutem inseparabilis a suo homine deitatis) *per velamen* nostrae infirmitatis *absconderet*, illusa est securi hostis astutia, qui sciens, quo naturam humanam infecisset veneno, nequaquam credidit primae transgressionis exsortem, quem multis tentaminum generibus (59) didicerat esse mor-

(58) Idcirco e *virgine desponsata* nasci voluit saluator, ut ne diabolus in virgineo conceptu *θεῖον τι* subolferet. Sic ex antiquioribus multi graeci latinique philosophati sunt; secuti, ut videtur, aliquam *παράδοξιν*, quae, pro rerum et temporis ingenio, hominum quorundam praeconceptis opinionibus aliquid concessit, quod ab aliis, alio in loco et tempore, non erat studiosius repetendum.

(59) Solent etiam multi patres tentationis historiam Matth. 4. et Luc. 4. ita exponere, ut et Satanam idcirco statuant tentasse Dominum, ut experimento cognosceret, quis sit illé homo plane singularis, morum sanctitate caeteros

mortalem. Vidit plane singulares Iesu Christi virtutes; quare securum se fore credidit de perpetuitate sui *iuris*, si nulla iustitiae merita mortis iura superare potuissent (⁶⁰). Perstitit ergo improbus praedo et auarus *exactor* in eum, qui nihil morti debebat, insurgere; et dum vitiatae originis praeiudicium generale persequitur, *chirographum*, quo nitebatur, *excessit*, ab illo iniquitatis exigens poenam, in quo nullam reperit culpam. Soluitur itaque letiferae *pactionis* malesuada *conscriptio*, et per *iniustitiam plus petendi* totius debiti summa vacuatur (⁶¹). Sic *in redemptoris ius transit pactum captiuitatis*, et diaboli destructus est principatus. Ligato autem mundi principe, captiuitatis vasa rapiuntur; Christus iis victoriam suam tribuit, in quorum corpore triumphauit; et effusio eius sanguinis tam diues fuit ad pretium, ut si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nullum diaboli vincula retinerent. *serm.* 22, 1. 3. 4. 56, 1. 62, 3. *Ep.* 28, 2. 124, 7. etc.

Mortem simul sua virtute destruxit saluator, dum vicit diabolum, qui mortis habebat imperium, omnesque hominum genera-

ros omnes longe antecedens; et Christum eam ob rem *oeconomice* ac κατ' ἀμφοβολίαν contendunt respondisse diabolo, ne hic se filium Dei esse certo pollet resciscere. Similia LEO etiam narrat *s.* 40, 3. 42, 3.

(⁶⁰) Aliter alii. *Origenes* v. c. putat principes mundi (habentes singuli sapientias suas et adstruentes dogmata sua variasque sententias) iratos fuisse, eum viderent Dominum praedicantem, se ob hoc venisse, ut destrueret omnia illa quaecunque essent falsi nominis scientiae dogmata. *De principiis* 3, 3. T. I. p. 143.

(⁶¹) Plane concinunt *Hilarius Pictau.* *Ambrosiaster*, *Pacianus* aliique; sed paulo aliter mente conceperat rem *Basilus* ad *Ps.* 48, (hebraic. 49,) 8. qui diabolo *persuasum* esse fingit, ut captiuos suos seruos *ultro* ac *lubenter* (ἐκων) dimitteret, pro λυτρώ a redemptore ipsi oblato, quoniam longe maioris pretii hoc esse putauerit, quam omnes, quos captiuos detinebat, homines. Eodem modo alii etiam patres hanc hypothesein informarunt. In eo vero plerique v. c. *Origenes*, *Gregorius Nyss.* etc. conspirant, λυτρὸν (animam Christi) non Deo patri datum esse, sed diabolo. Lectu etiam digna sunt, (historiae causa,) quae de λυτρώ disputat *Gregor. Nazianz.* orat. 42. quae secunda est in Pascha. num. 48. Et in *Photii* bibliotheca cod. σλβ'. ex Stephani Gobari Trithetae libro pag. 476. edit. Hoeschel. recensetur quasi problema, utrum Deo an diabolo Christus λυτρὸν dederit; quia patrum diuisae fuerunt sententiae.

nerationes mortali sibi lege subiecerat. Quia itaque gloriabatur seductor, hominem immortalitatis dote nudatum, duram mortis subiisse sententiam et ab aeternitatis arce esse deiectum, *leges inferni* moriendo subiit redemptor, secreta vsus dispensatione (*οἰκονομίαν* graeco nomine dicunt;); sed resurgendo easdem dissoluit, et ita perpetuitatem mortis incidit, ut eam de aeterna faceret *temporalem*. Nam temporali sua morte aeternae mortis vincula dirupit, et per resurrectionem non solum animae, sed etiam *corporis immortalitatem* declaravit, quia aliter nunquam valuisset ad aeternitatem redire mortalitas ⁽⁶²⁾. Natalis itaque Christi, natalis fuit vitae. Nam sicut per Adamum mors, ita resurrectio mortuorum est per Iesum Christum, qui letale chirographum diluit, dominationem principis mundi *e corporibus* eiecit, et nouam impollutae sinceritatis gratiam humanis corporibus intulit. 1. 21. 22. 59, 8. 62, 3. 64, 2. 69, 3. 70, 1. 3. 4. 73, 2. ep. 28, 2. 3. 165, 4. 9. etc.

§. 34.

Paulo verbosiores in describenda hac hypothese fuimus, ut luculento specimine vno in medium prolato, de aliis multis *dogmaticis hypothesebus* tam vetustioribus quam recentioribus, earumque indole generatim, facilius et rectius iudicari posset: quod quidem tanti momenti esse arbitramur, ut si aut plane negligatur, aut minus fiat *liberaliter*, insigni ad religionis christianae iustum modum penitus perspiciendum adiumento nos fraudari existimemus. Ea scilicet semper fuit, ut omnis cognitionis humanae, ita inprimis scientiae quae de Deo rebusque diuinis

(62) Huius hypotheseos fautores plena enumeratione recensere qui velit, illi quam plurimorum patrum antiquiorum nomina longo ordine essent recitanda. *Immortalitatem*, per Adamum amissam, reparatam esse Christi beneficio, consona est omnium fere vox, licet in definiendo medio discrepent, per quod haec gratia hominibus iam actu adplicetur. Plerique per sacram coenam, (quam ideo infantibus etiam statim post baptismum, porrigebant,) fieri hoc existimabant: nec tamen deerant, qui baptismatis potius hanc esse efficaciam arbitrarentur, ut per illud ad *ἀθανασία* ac *ἀφθαρσία* regenerentur, quotique sacro fonte abluantur.

uinis exponit, fors, vt *vicissitudinibus* subiecta fuerit innumeris, et pro vario locorum, temporum atque hominum ingenio, varia et ipsius fuerit conditio. Non ita multo post Christi e terris abitum, in contrarias christiani discesserunt sententias, multaeque exortae sunt *haereses* h. e. hominum societates, qui de rebus *theologicis* aut *christianis* ⁽⁶³⁾ fecus sentiebant, quam *οἱ πολλοί*, et proprias suas sequebantur hypotheses. Romanus vero episcopus, aulico plerumque fretus fauore, aliarum sedium praesulibus in consilii societatem adsumtis, arrogauit sibi hoc, vt ad suae doctrinae trutinam, christianorum omnium fidem expenderet, omnesque ab ista norma paulum recedentes, non modo *catholicorum* christianorum s. ecclesiasticorum, sed etiam *orthodoxorum* (quasi catholica ecclesia, maior christianorum pars, semper recte et sentiat et agat) titulo spoliaret, eosque, quae erat illorum hominum temporumque inhumanitas, diabolo traderet, extra ecclesiam, catholicam illam, non esse salutem decernens ⁽⁶⁴⁾. Rebus ita se habentibus, in summam inuidiam haereticorum adductum est nomen, sensimque denotare coepit christianos, erroribus aeternam salutem impredientibus, pertinaciter deditos. Ab his itaque vt se manifeste non solum se iungerent, sed iis etiam felici successu contraire possent catholici, *nouas* subinde *hypotheses* excogitarunt, et melioribus uti-

lio-

⁽⁶³⁾ *Theologiam* publicam hic distinguimus a *religione christiana*, priuata maxime. Posterior haec ad omnes christianos pertinet; prior illa ad doctores spectat, et recte in erudita sanae religionis adiuuandae cognitione ponitur. Hinc porro colligimus, concertationes inter christianos ortas, referendas esse vel ad hanc, vel ad illam. Vtrumque dissensionum genus *haereseos* nomine hic complectimur, quia ecclesiastico stilo sic dici solet. Potest enim argumentis exceptione maioribus euinci, non omnes, qui *haeretici* nuncupantur, errasse in ipsa a Iesu Christo et apostolis tradita *religione*, quae doctrinis de Deo et hominum cum eo coniunctione, in sacra scriptura diserte expositis, et ad salutem, emendationemque salubrem scitu necessariis, continetur: sed multos dissensisse tantum in rebus, quae ad *eruditam* religionis tractationem pertinent, et proprium subactioris ingenii usum occupant.

⁽⁶⁴⁾ Per excommunicationem putabat LEO animam, pro qua Christi sanguis effusus est, sauciatam et inermen quodammodo, exutamque omnimimine, diabolicis incurfibus, vt facile caperetur, obiici. Ep. 10, 8.

lioribusue repertis, a vetustioribus discesserunt ⁽⁶⁵⁾. Ita euenit, ut dogmata sua curatius definirent, eaque nouis firmioribusque argumentis confirmarent, et innumera conquirerent, quibus haereticorum hypotheses conuelli existimabant; quae quidem studia, uti insignem attulerunt theologiae eruditioni utilitatem, copiam certe et diligentem rerum distinctionem, ita summis laudibus merito sunt celebranda. Ista vero sunt, quae censuram mereri videntur: alterum, quod rationes postpositae saepe fuerint auctoritati, mandatis, vi; alterum, quod isti homines interdum ausi sint, omnes omnium temporum christianos ita hypothesebus suis et formulis adstringere, quasi minus liceat aliis, quam ipsi sibi licitum esse recte intellexerunt. Sed *protestantes* tandem ecclesiae acerbissimum illud iugum excussere. Antiquissimis quoque temporibus, inter eos etiam qui *catholicae* fidei vindices se professi sunt, non defuerunt *nouarum hypotheseum* auctores, quos vero quoniam in doctrinis, ut ita dicam, *symbolicis*, publicis certe *dogmatibus*, orthodoxorum secuti sunt decreta, nemo vnquam *haereticis* accensuit ⁽⁶⁶⁾. Hanc vero incredibilem opinionum de rebus theologicis varietatem, non est quod quis miretur, nisi forte aut omnem theologiae eruditionis

K 2

nis

⁽⁶⁵⁾ Rem exemplo declarabimus. Constat inter omnes, antiquissimos patres non paucos, inde a *Iustino Martyre* docuisse, indignum esse Deo Patri, τῷ τῶν ὁλῶν θεῷ, ingenito, inuisibili (Ioh. 1, 18.), ut descendisse et apparuisse Patriarchis in V. T. dicatur; sed filium saepius videndum se praebuisse Adamo, Abrahamo, Mosi, aliisque. Hoc vero cum Ariani ita exponerent, ut filium non eiusdem qua Pater est, sed ignobilioris naturae esse inde cogerent, et orthodoxos hac ratione premerent, placuit catholicis posteriorum seculorum Patribus nonnullis, sententiam antiquitus defensam deferere, istasque apparitiones *angelis* tribuere creatis. Laudauit Rich. *Simon* et *Quesnellius Augustini* locum *de trinit.* lib. 2. et 3. ubi recentior haec hypothesis magna contentione asseritur. Sed LEO M. cui sane neque Arianorum oppositiones, neque *Augustini* scripta ignota esse poterant, antiquiorem sequitur hypothesein, et Ep. 31, 2. *filium Dei* dicit patriarchis et prophetis apparuisse, sermones cum iis conseruisse, appositum cibum sumsisse etc.

⁽⁶⁶⁾ *Facundus hermiensis, pro defensione 3. capitul.* Lib. 12. „Etiam Apostolorum tempore multi ignorabant aut aliter sentiebant, quam veritas (a nobis scilicet perspecta) fert, tamen *catholici.* „

his ambitum ex compendii alicuius modulo metiatur, aut quae sit humanae intelligentiae indoles prorsus ignoret. Per ipsam, inquam, intellectus nostri naturam non eadem sentire possumus omnes. Qui ea quae tantummodo *creduntur* ab aliis, ipsi audent *mente complecti*, et intelligendis rerum theologicarum rationibus ac perspicendo dogmatum nexui, qui multiplex esse potest, operam dant; neque cuncti aequalibus a natura praediti sunt animi dotibus; neque iisdem omnes imbuti opinionibus ad theologiae tractationem accedunt; neque iisdem adminiculis aequae bene omnes utuntur; neque tandem eadem cuncti sequuntur consilia. Sed nihil fere plures peperit dogmaticas hypotheses, quam eruditionis humanae, pro temporum indole, varia ratio, placita philosophorum, opinionesque vulgariter receptae, de rebus pneumatologicis, psychologicis et moralibus. Qui enim de his aliter sentiebant quam caeteri, aut omnem omnino proprium cogitandi usum debebant eiurare, aut profecto decretis theologicis aliorum hominum, qui oppositas sequebantur *ἐννοίας*, et aliis ministeriis consiliisque religionem christianam adiutum ibant, subscribere non poterant. Si contra facile in theologicae alicuius quaestionis definitione concordabant, quorum erat eadem, de aliis cognitionis humanae partibus sententia. Mirum itaque videri potest nemini, quam plurimos olim christianorum doctores magno consensu conspisse in asserendis quibusdam hypothesebus, quas postea, mutato eruditionis humanae statu, nemo magnopere defendit.

§. 35.

His annumeranda est etiam ista, quam descripsimus, de redemptione hominum a diaboli ac mortis potestate, hypothesis. Tantum non omnes priorum seculorum patres ei fauent, et quamquam nonnulli aliquid aut detraxerint, aut mutauerint, aut de suo addiderint, in re tamen ipsa, diabolum a redemptore, diuinam suam virtutem occultante, deceptum esse, inter se conveniunt ⁽⁶⁷⁾. Neque *catholici* tantum doctores his *ἐννοίαις* dele-

sta-

(67) Otium fere nobis hic fecit S. V. PRAESES, qui in dissertatiuncula, qua

diem

Etabantur, sed *haereticorum* etiam familiae nonnullae, eae praesertim quae γνωσεως aucupio dediti erant, similia fere sibi finxerunt commenta, de secreta aliqua dispositione, per quam imperium spiritualium potestatum, saluatoris personam ac prouinciam ignorantium, abolitum sit. *Simonem* ⁽⁶⁸⁾ (si quidem hunc annumerare huic gregi licet) atque *Basilidem* talia commentos esse docet *Irenaeus*, *contr. haer.* L. 1. c. 23. §. 3. et cap. 24. §. 4. *Marcion* etiam multis argumentis, vel e sacro codice desumptis, probare ausus est, Deum Iudaeorum, (*iustum* illum quem a bono Deo distinguere, eique mundi creationem tribuere solebat,) Christum per Iudaeos cruci affigendum ex ignoratione curasse, „nesciens, ὅτι ὁ θανατος τῆς ἀγαθῆς σωτηρίας ἀνθρώπων ἐγένετο. „ conf. *Origenis*, si placet, *Dialog. contra Marcion. sect. 2.* et *Beausobre hist. crit. Vol. 2. p. 110.* Hi vero homines, cum de saluatore longe aliter sentirent, quam catholici, neutiquam quidem potuerunt totam illam hypothesein, vt v. c. LEO eam describit, suam facere: at vsi tamen sunt huiusmodi ἐννοίας, quas varie et inter se et cum aliis combinabant, ad stabiliendas, quantum poterant, suas opiniones. Multorum quoque *apocryphorum* librorum auctoribus admodum placuit ista hypothesis. *Euangelium* praesertim, quod *Nicodemi* nomen prae se fert, copiosissime rem exponit, eamque cum Christi descensu ad inferos coniungit. Vid. *Fabricii cod. apocr. N. T. P. I. p. 276. seqq.* *Testamenta vero XII. Patriarcharum*, cum non solum antiquiora sint ista scriptio-

K 3

ne,

diem Saluatoris natalem pie colendum academicis ciuibus 1764. indixit, de vetustissimorum quorundam egit ἐννοία, humana Christi natura studiosius impositum fuisse diabolo. Recenset autem huius opinionis adsertores, e graecis, Clementem Alex. Irenaeum, Ignatium, Origenem, Athanasium, Basilium, Gregorium Naz. et Nyss. etc. e latinis vero, praeter LEONEM, laudat Hilarium Pictau. Hieronymum, Augustinum, *Maximum* denique tau-ripensem. Quae igitur ibi a *Viro incomparabili* disputata sunt, huc transcribere non opus est. Inter omnes vero, quorum nomina hic enumerauimus, a LEONIS νοημάτων proxime abest *Gregorius Nyssenus*, in libro, qui inscribitur λογος κατηχητικος ὁ μέγας cap. 22. seq.

⁽⁶⁸⁾ Conf. *Tertullianus de anima* c. 34. qui ita exacte cum *Irenaeo* Lib. I. cap. 23. concinit, vt vel alter ex altero, vel vterque ex vno eodemque fonte haussisse dicendus sit.

ne, verum etiam ab homine non prorsus inepto exarata esse videantur, vtiliora sunt ad historiam istius *νοηματος* intelligendam. Vestigia eius deprehenduntur in *testamento Leui* cap. 14. et 18. *Zabulon* 9. *Dan* 5. *Aser* 7.

§. 36.

Praeter ea, quae iam obseruauimus, annotamus ista adhuc, quae ad hanc causam pertinent.

1) Hypothesin de redemptione hominum a diabolo et morte, cum aliis, quibus ea exornatur figmentis, *superstructam* esse opinionibus, maxima ex parte, *iudaicis*, de inferno et diabolo, eiusque imperio infernali, de tyrannide quam malae potestates ac spiritus in mundum exercent, de morte etc. Ex his fontibus profluxisse ista *νοηματα*, tam ex aliis indiciis (⁶⁹), quam ex conuenientia rerum ac sententiarum liquido apparet. Christiana enim ista carmina, de Christi victoria etc. non solum ipsa necessario occupant iudaicas de *ἀδης* opiniones, verum etiam plerumque connectuntur cum aliis opinionibus v. c. de descensu Christi ad inferos, de educatione Patriarcharum ex orco per Christum (⁷⁰), etc. quae iudaicas *ἐννοίας* ponunt.

2) Iudaicae illae opiniones de spiritualibus potestatibus etc. multis etiam *christianis* doctoribus placuerunt, et per hos nouis quibusdam mysteriis, vel ab ipsis excogitatis, vel e *διδασκαλία*
αἰναι

(⁶⁹) Huc referimus v. c. quod *Simon* et *Basilides*, qui primi fere de ignorantia diaboli aliquid memoriae prodidere, placita sua, magna ex parte, e Iudaeorum, Graecorum praesertim, riuulis hauserint. Auctor etiam *testamentorum XII. patriarcharum* tot habet sententias e Iudaeorum disciplina desumptas, vt *Grabi*us aliique, quamuis minus firmis rationibus vsi, Iudaeum eum fuisse asseruerint. Iudaeo christianus rectius dici poterat.

(⁷⁰) *Grabi*us in *spicil. Patr. sec. I.* p. 264. e *Bereschith Rabba* super Gen. 44, 18. iudaicum testimonium pro ascensu Messiae ex inferno laudat: ascendent captiui ex inferno, et Deitas (*ה'שכינה*) in capite eorum. Ex eodem commentario super Genes. 1. *Grabi*us p. 362. alium assert locum, in quo Messias cum Deo loquens ita inducitur: Suscipio super me tribulationes istas, sub hac conditione, vt resuscites mortuos in diebus meis, et quidem eos, qui mortui sunt a primo Adam vsque nunc etc. (Nempe vt viuant in regno millenario?)

ἀνατολικῇ defumtis, auctae sunt. Occasionem huic rei, inter alia, praebuit graeca versio τῶν ὁ, e qua ista commenta confirmari posse videbantur. Sed nihil maiorem addidit auctoritatem ἐννοιαῖς illis de angelis bonis malisque, eorumque ordinibus, officiis, potentia, de spiritualibus δυνάμει, rectoribus huius mundi etc. quam sententiae nonnullae N. T. vel κατ' οἰκονομίαν dictae eo tempore, quo repleti erant homines huiusmodi opinionibus, vel minus bene intellectae.

3. Istius, de qua agimus, hypotheseos, de ignorata a diabolo saluatoris prouincia, hominumque ex orco redemptione, auctores erant christiani iudaicis potissimum ἐννοιαῖς adsueta, ac pro seculi sui more de ἐπουρανίοις atque καταχθονίοις liberius philosophantes ⁽⁷¹⁾, qui sacrorum N. T. librorum formulas, quotquot potuerunt, in suam rem sedulo conuerterunt. Praecipua autem scripturae dicta, quae fingendae huic hypothesei locum dederunt, sunt: 1 Cor. 1, 21. Vbi (vt Beausobre e Tertulliano et auctore dialog. contra Marcion. docet, hist. critiq. tom. 2. p. 110.) per κόσμον deum huius mundi intelligi voluit Marcion Eph. 3, 9. vbi reiecto vocabulo ἐν, Marcion legi iussit: μυστηρίου τοῦ ἀποκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων τῷ Θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι. (conf. Beausobre loc. cit.) Col. 1, 13. 1 Petr. 3, 19. et 4, 6. Hebr. 2, 14. Ps. 2, 2. (confr. Origenes de princip. 3, 3.) Prouocant etiam multi patres ad Iobi 41, 20. duces draconem (diabolum) in hamo, atque varia hinc comminiscuntur carmina, de deitatis ἀγκίστρον, intra

(71) Neque tamen abnuerim, si quis pertendat a gnosticis originem duxisse hanc hypothesein. Nempe duo in ea possunt νοήματα a se discerni, quorum alterum de redemptione ex tartaro exponens, quantum quantum est, iudaicum est; alterum, ignorantiae diabolum aut deum huius aevi accusans, a gnosticis primo repertum esse videtur. Verum primi gnosticae disciplinae statores, quamuis Iudaismum spernerent, parum tamen a permul- tis abfuerunt placitis Iudaeorum, eorum puta, qui philosophiae, Platonicae potissimum, amore ducti, litteram aspernabantur, et allegorico sacros libros interpretandi genere mirifice delectabantur. Hi, inferentes patriae religioni sua φιλοσοφούμενα, γνώσεως quamdam speciem praeiue- runt, caeterosque, quos πνεύματος plane expertes putabant, contemne- re ipsi solebant.

intra naturam Christi humanam abscondito. A LEONE vero huic hypothesei sex praecipue dicta accommodantur, α) Ioh. 1, 5. *lumen tenebrae non comprehenderunt*; serm. 69, 4. scil. Iudaeos non solum, sed etiam diabolum latebat consilium Dei. β) 1 Cor. 2, 8. *Si enim cognouissent, nunquam dominum maiestatis crucifixissent*; serm. 69, 4. Quem locum Paulinum fautores huius hypotheseos ita interpretantur, ut per ἀρχοντας (ἀρχας, angelos, Elohim) τοῦ αἰῶνος τούτου intelligi contendunt spirituales potestates. Conf. I. 60, 3. γ) *Omnis faciens peccatum, seruus est peccati*. Ioh. 8, 34. hinc iustum diaboli in homines dominium. serm. 56, 1. δ) Oseae 13, 14. *O mors, ero mors tua* etc. Impletum hoc est, cum Iesus moriendo *leges inferni* subiret, et resurgendo eas dissolueret. serm. 59, 8. ε) Rom. 5, 20. *Vbi abundauit peccatum, superabundauit et gratia*. ep. 124, 3. et 165, 4. LEO hunc locum ita cum variis phrasibus, de mortis vinculo per peccatum contracto, de captiuis et debito seruitutis, de vinculis diaboli atque de pretio a Christo soluto, connectit, ut vix dubitem, quin per *peccatum abundans* intellexerit illam diaboli iniustitiam, qua, chirographum *excedens*, debitum ab eo exegit, qui (ut LEO loc. cit. scribit) solus morti nihil debuit. Nempe cum diabolus dominium suum exercere vellet etiam in Christum, liberati sunt a seruitute ii quoque, qui iuste diaboli erant serui. Sic validius factum est (superabundauit) donum libertatis, quam debitum seruitutis. 5) Rom. 8, 3. Nam serm. 69, 3. ubi admodum verbosus est in exponenda ista hypothesei, verba Pauli: *ut de peccato damnaret peccatum*, excitat, iisque hanc interpretationem adiungit: *et diaboli opus* (peccatum⁽⁷²⁾) captiuitas, aeterna

(72) Athanasius orat. contra Arianos I. §. 60. collat. 57. et II. §. 55. 56. hunc locum ita explicat, ut statuatur, remotum esse a carne delictum, quo captiua perpetuo tenebatur, adeo ut diuinum sensum (τον θειον νοον) non valeret recipere; carnis peccatum ex carne esse expulsum, ne regnare perseveret; Domino in carne habitante, peccatum in carne penitus esse exterminatum, carnem autem factam esse δεκτικην του λογου (sive ut Cyrillus in thesauro p. 208. scribit του αγιου πνευματος); nos habere ελευθερον το φρονημα: cum quibus conferri etiam possunt quae orat. 2. §. 69. leguntur, e. g. profligatum esse serpentem a saluatore in carne cum perse-

na mortis duratio,) de opere diaboli (Iudaeos ad occidendum Christum infontem iniuste instigantis, sed in praeiudicium suum saeuientis,) (73) solueretur. Ibidem etiam LEO ad alias huius

persequente; praecisum esse quicquid mali exoriebatur ex carnis motibus, et ipsam mortem, peccati comitem, simul fuisse interemtam. Non longe abest *Athanasius* a LEONIS sententia, quod ad expositionem posterioris partis huius loci (κατεργειν την ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί) attinet; sed de verbis περὶ ἀμαρτίας nihil prorsus addit, neque eorum mentionem facit, nisi vbi totum Pauli locum recitat. Posset hinc forte dubitari, an verba περὶ ἀμαρτίας in textu Athanasiano ab initio fuerint posita, praesertim cum eadem ignoret *Cyrillus in thesauro. op. tom. 5. part. 1. p. 162. edit. Auberti* collat. p. 160 qui liber, (vt nuperrime detexit S. V. PRAESES vid. Sammlung über die Beweistellen der Dogmatic, Stuck 2. p. 221. seqq.) cum *athanasianis orationibus* ita conuenit, vt nihil fere quicquam sit in alterutra scriptione, quod non in altera quoque simili modo et similibus plerumque formulis expressum legatur. Etiam in *homil. paschal. 8. tom. 5. part. 2. pag. 105.* omisit *Cyrillus* haec verba. Alibi tamen in eius operibus aliquoties leguntur, vt v. c. loc. cit. *homil. 10. pag. 132.* nulla vero addita eorum explicatione. Possit autem credi: *Cyrillum* diuerso Epistolarum exemplari vsu, diuersa ratione hunc locum excitare.

- (73) Clarius haec exponit *Ambrosiaster in commentar. in epist. ad Romanos*, qui Apostoli verba ita explicat: peccatum peccato proprio damnauit. Christus enim cum a peccato crucifigitur, quod est Satanas, peccauit peccatum in carne corporis saluatoris. Hoc itaque peccato (homicidio) reus factus Satanas, amisit dominium retentorum animarum. Tom. 3. oper. *Ambrosii* Colon. 1616. p. 137. Prouocat etiam hic auctor ad Coloss. 2, 14. 15. ad quem locum p. 256. nonnulla obseruauit, quae omnino huc pertinent „dum non peccando saluator vincit peccatum, quod hominem tenebat obnoxium, insuper et ab eo occiditur innocens: sic crucifigitur peccatum — crux enim non Saluatoris mors est, sed peccati. (Conf. *Origenis* Homil. 8. in librum Iesu Naue tom. 2, p. 416.) Innocens enim sic qui occiditur, reos illos facit a quibus occiditur. Peccatum autem principes et potestates intelligamus, quorum studio peccauit primus Adam, — qui dum exspoliantur animabus quas tenebant in captiuitate, mortificantur.„ Obseruandus autem est hic significatus vocabuli *peccatum*. In toto contextu Paulino *Ambrosiaster* per peccatum intelligi existimat vel *diabolum*, peccati auctorem, (e. gr. cap. 7. 11.) vel *diabolum* vna cum hoc ipso quod vocatur peccatum; v. c. vers. 8. *sine lege peccatum mortuum erat*, quem quidem locum *Origenes* etiam et *Methodius* (teste *Whitby* in *dissert. de S. S. interpreta-*

huius loci Paulini phrasēs alludit v. c. ad ὁμοίωμα σαρκὸς ἁμαρτίας. Certe ad νόμον τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου respexit, dum omnes homines *mortali lege* diabolo subiectos fuisse diceret.

4) Ineptam esse omnique iusto fundamento destitui hanc hypothesin, a qua recte recentiores theologi se abstinuerunt, non est quod multis probemus.

5) Sed nemo tamen impiam eam esse, aut christianae religioni prorsus aduersariam, temere arbitrabitur. Poterant isto tempore publici religionis adiutores hisce propositionibus, cum melius non intelligerent, recte vti ad excitandas in auditoribus lectoribusue suis, (quos σαρκίως fuisse scimus et rudes,) cogitationes satis pias, et ad commouendos salubriter animos idoneas. Sed edocemur illorum exemplo, nostris hominibus eandem nos debere operam impendere, quam illi suae aetatis christianis, quamquam saepe minus feliciter, dederunt. Videmus enim tantum abesse, ut priorum temporum atque hominum beneficia excludant aut superuacua reddant noua posteriorum seculorum studia, ut potius ista haec requirant. Quemadmodum vero tenuia illa religionis, siue theologiae potius, rudimenta, sequentibus temporibus perpolita, aspernari non decet; ita nostro ingenio non debemus soli tantum confidere, ut omnia optime a nobis iam recte definita esse, nobis persuadeamus, et nihil amplius a quoquam opinemur dici posse rectius atque commodius, quam dictum est a nobis. Quodsi enim tot tantique viri, quos vidimus, non potuerunt aeternis legibus nos adstringere, ut hypothesin tum excogitatam, omnibus fere sub utroque sole probatam, et scripturae sacrae auctoritatibus, ut quidem iis videbatur, confirmatam, nostram faciamus: nobis profecto non magis

pretatione secundum patres) de diabolo interpretantur. Si vero ex hac hypothesi epistola ad Romanos aliaeque sacrorum librorum partes explicentur, plane aliud earum inuenietur argumentum, quam quod nos quidem haud paulo melius in ipsis deprehendimus. Quanti igitur momenti sit cognitio hypothesium dogmaticarum ad historiam exegeticos, et quanta sit ipsarum hypothesium ad interpretationem scripturae vis, vel hoc exemplo intelligere licet.

magis licet alios impedire, quominus pro se quisque suis oculis sui que ingenii acumine, in interpretanda scriptura, et reperiundis rerum theologicarum λογισ, iisque inter se inuicem coniungendis, liberaliter et pro conscientiae suae sensu, ad informandum suae religionis usum, utatur. Sed haec haec tenus. Progredimur iam ad aliud beneficium, quod per Iesum Christum nobis partum esse, docet LEO Magnus.

§. 37.

II. Iesus Christus verus est *sacerdos* (secundum ordinem Melchisedech serm. 3, 1. et 5, 3.) qui ad auferendum peccatum mundi, in altari crucis per immolationem suae carnis se ipsum (naturam suam humanam) hostiam et *reconciliationis sacrificium* obtulit Deo Patri; quo sacrificio nullum fuit unquam sacratius, quia, nullius quamquam insontis, occisio *propitiatio fuit mundi*. Iusti, quotquot occisi sunt, acceperunt, non dederunt coronas. Singulares quippe in singulis mortes fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo fine persoluit: sed in vno solo Iesu Christo, qui omnia ad se traxit, omnes mortui sunt, omnes sepulti, omnes sunt etiam resuscitati. Per sacrificium istud veram in pacem cuncta reuocata sunt; reconciliatum est humanum genus Deo, et propitiatus est humano generi Deus, cum omnium causam mediator Dei hominumque susciperet. Hic enim pro omnium salute moriebatur. In omnibus, quae patiebatur, nostrae diluebantur maculae, nostrae *expiabantur offensae*: quia natura, quae in nobis rea semper fuerat et captiua, in illo innocens patiebatur et libera. Per lignum (crucis) erigitur lapsus in ligno, et gustu fellis et aceti diluitur esca peccati. Nam ad destruendum peccati mortisque dominatum, *poenae* (mortis) capax fuit natura eius humana. Recepit Saluator infirmitatem atque mortalitatem, quae non peccatum erant, sed poena peccati, ad supplicium, ut impenderentur ad pretium. Iniit commutatione mirabili commercium salutare, nostra (contumelias, dolores, mortem) accipiens, et sua (honorem, salutem, vitam,) tribuens. In quo itaque solo homo se inuenit innocentem, in eo fides iustificans impios, et creans iustos, acquirit salutem.

Vt enim per vnius reatum omnes facti sunt peccatores, ita per vnius innocentiam omnes facti sunt innocentes. Hic etiam verus noster Pontifex, licet in Patris sit dextra constitutus, in eadem tamen carne, quam sumsit ex virgine, sacramentum propitiationis nunc quoque exsequitur. Rom. 8, 34. — Contextuimus hanc sacerdotii Christi et reconciliationis per eum factae descriptionem, e serm. 3, 2. 23, 3. 46, 1. 54, 4. 55, 3. 56, 3. 57, 4. 59, 1. 5. 8. 66, 3. 72, 2. et ep. 31, 2. 80, 2. 124, 3. 4. 139, 3. 165, 5. aliisque quibusdam locis diligenter inter se collatis.

§. 38.

Ad haec iam notamus. 1) LEONEM docuisse saluatorem passum esse *pro omnibus hominibus*, etiam impiis, serm. 52, 4. 54, 2. 3. 59, 1. 62, 4. 5. Sicut nullum, inquit, a reatu liberum reperit Christus, ita liberandis omnibus venit, serm. 21, 1. quare si vniuersitas captiuorum in suum redemptorem crederet, nullum tyrannica vincula retinerent. Ep. 124, 3. Imo statuit Noster, persecutores etiam ac interfectores Christi potuisse saluari, si modo credidissent. Serm. 54, 2. 55, 1. 67, 3. 70, 2. Docet itaque redemptionem, ex antecedenti Dei voluntate, generalem. De Iuda tamen proditore arbitratus est, eum ad indulgentiam peruenire non potuisse; cuius vero rei neutiquam illam esse dicit causam, quod impios pertinaces, et Iudam ipsum, non redemerit saluator; (vid. S. 52, 5. et 67, 4.) Sed hanc adfert causam: „quoniam prius in desperationem transiit, quam sacramentum generalis redemptionis Christus impleret.” Serm. 62, 4. collat. 54, 3. Videtur hic LEO simile quid innuere iis, quae de Iuda habentur apud *Hilarium Pictau. Commentar. in Matth. Cap. 32.* Vbi eo tempore e vita emigrasse dicitur, vt nec inter mortuos visitaretur (a Christo,) nec inter viuos post resurrectionem haberet poenitendi facultatem.

§. 39.

2) Agnoscit LEO passum et mortuum esse Christum *pro nobis*, nostra eum *debita persoluisse*, naturam humanam ideo a filio Dei

Dei esse susceptam, ut poenas subire posset pro nobis; propter ipsum deleri ac remitti peccata, per eum nobis repropitiatum esse Deum etc. Designat itaque primas quasi lineas doctrinae de satisfactione Christi vicaria, qua factum est, ut redemptor, cui nostra peccata imputabantur, nostro loco poenas eorum luendo nos ab obligatione poenam sustinendi liberaret, efficeretque ut Deus, cuius iustitiae factum est satis, iuste iam possit peccatoribus, in Salvatorem suum credentibus, delicta condonare iisque propitius esse. Sed si quis contendere vellet, plene atque accurate hoc fidei caput exponi a LEONE, is suam assertionem nullis confirmare posset argumentis, nisi LEONINIS verbis apertam vim inferre, iisque sui animi sensa subdere, quam ex magni nostri Pontificis formulis veram eius sententiam sollicitè atque ingenue eruere malit. Rei, inquam, quasi aliquam summam, quae satis clare in S. S. a nobis, qui caremus variis opinionum sarcinis, perspicitur, tenuisse videtur; verum totam causam nullibi, quantum ex eius scriptis iudicari potest, explicite ac perspicue tradidit (74). Quod ut rectius intelligatur,

L 5

obser-

(74) Subiungimus hic notitiam eorum, quae de *iustificatione per fidem* docuit Noster; quae quidem cum his quae supra observauimus coniuncta, non modo clariora fient ipsa, sed illis etiam, quae de satisfactione Christi annotauimus, maiorem lucem afferent. Totam rem breuibus quibusdam positionibus complectemur. I. Vocabulum *fides* saepe usurpatur a LEONE ad indicandam ipsam doctrinam, cui fidem habent christiani. Ep. 94. 124, 1. 165, 2. Serm. 24, 6. II. Saepe *fides* sumitur pro scientia dogmatum christianorum, et certa animi persuasionem de eorum veritate. Conf. S. 66, 1. 74, 1. 2. 3. et 9, 1. ubi fidem statuit LEO posse esse sine caritate. Sic etiam Ep. 168, 1. baptisma conferri dicitur desiderantibus et credentibus. Pertinet etiam huc LEONIS effatum, quod Ep. 161. legitur: Fides voluntate percipitur; i. e. nemo ad veritatis conuictionem peruenit, qui in senso in eam est animo. III. *Fides* in LEONINIS scriptis significat interdum, sed rarius sere, assensionem coniunctam cum fiducia in Deo posita et desiderio eorum quae creduntur. Docet enim LEO, in eo potissimum fidei virtutem constitutam esse, ut credantur sine diffidentia, atque animo recipiantur, nostrosque turgent affectus, quae obtutui non subiacent, siue praeterita sint siue futura, et ut ibi figatur desiderium, quo nequeas inferre conspectum. S. 5, 2. 70, 1. 74, 1. Et S. 45, 2. instet, ait, fides sperare quod credit; — desiderium credulitatis implebit remuneratio visionis. Conf. etiam

obseruandum est, eum vbique fere, vt primum tractationem de
bene-

iam S. 49, 2. 87, 4. Praecipue vero huc referendi sunt sequentes duo loci, quorum alter extat Ep. 124, 4. „Fides vera iustificans impios et creans iustos, ad humanitatis suae participem (Christum) tracta, in illo acquirit salutem, in quo solo homo se inuenit innocentem — qui his victoriam suam tribuit, *in quorum corpore* (de diabolo et morte) triumphauit.„ Alter vero S. 66, 1. 2. docet, fideles veteris Test. non nisi in I. C. saluationem sperasse, eosque per eandem fidem iustificatos esse, qua etiam nos iustificamur. Nos sanguinem Christi credimus pro reconciliatione mundi fufum, illi credidere fundendum. Nobis hic sanguis idem donat, quod contulit illis. Similia fere leguntur S. 52, 1. IV. Liquido constat ex his, *subobscure* tradidisse LEONEM doctrinam de *fide*. Nullibi enim fides clare describitur, prout Christi satisfactionem ac meritum amplectitur sibiue appropriat, atque omnem felicitatem, peccatorum in primis remissionem, a Deo per Christum placato expectat. V. *Iustificare* LEONI saepissime idem est ac Sanctificare. Ep. 1, 3. 31, 2. Serm. 39, 4. 59, 8. 67, 5. VI. Interdum tamen *iustificatio* significat absolutoriam Dei sententiam, qua hominibus in Christum credentibus peccata remittuntur. Coincidit fere notio τὸ iustificari cum generali notione τὸ saluari. Ita explicandi sunt LEONIS loci, in quibus fideles sub veteris Test. oeconomia haud secus ac nos iustificati dicuntur per fidem in Christum, totius generis humani Saluatorem. Vide S. 66, 1. 2. (quem locum num. 3. iam attulimus) S. 30, 7. 63, 2. 69, 2. Quum vero Patribus in V. T. nec doctrina quam Christus demum nobis auctiorem proposuit, nec exemplum quod praeiuit, prodesse potuerit quidquam ad morum emendationem vitamque sancte instituendam; neque tamen isti minus iustificati dicantur per fidem in Christum quam nos: liquet, iustificationem hic non posse accipi de ea, per quam actualiter iusti, hoc est sancti reddimur. His adde S. 55, 3. Tam velox, inquit LEO, fidei erat effectus, vt latro paradysum iustificatus intrauerit — Exiguo temporis puncto longorum scelerum reatus aboletur. Et S. 49, 3. vbi de baptismo loquitur, profitetur, nulli obesse vel proprium vel originale peccatum, quia iustificatio non meritis sed sola gratiae largitate donetur. Consuli etiam omnino hic debet locus, quem num. 3. ex Ep. 124, 4. exscripsimus. Ipsam vero doctrinam de *remissione peccatorum* propter Christum alibi etiam exponit. Docet nimirum, sine ea saluari neminem; S. 48, 2. completam autem eam esse in Christo, i. e. effecisse Christum, vt peccata hominibus iam possint condonari. S. 62, 5. Notatu etiam dignissima sunt, quae S. 92, 1. de nexu iustificationis et sanctificationis traduntur. Statuit scilicet LEO, Deum reparationem sanctificationemque in peccatorum remissione constituisse, vt *remota seueritate vindictae*, omnique cessante *supplicio*, reus innocentiae redderetur, et finis criminum fieret origo virtutum. VII. Familiaris LEO-

beneficiis, quae per Christum nobis obtingunt, ingressus est, delabi in narrationes de redemptione hominum a diabolo, per humilem Saluatoris conditionem decepto. Conf. ep. 124, 3. 4. 139, 3. Mirum in modum omnia huc detorquet. Quo fit, ut interdum, si simpliciter spectentur eius formulae, de satisfactione ac peccatorum expiatione loqui videatur, cum tamen ex *συμμεσας* attenta consideratione patefcat, eum de isthac redemptione verba facere, quam antecedenti *σφω* descripsi. Nonnunquam sane ita fluctuantes eius sunt sententiae, ut oppido intelligatur, eum nec accurate animo rem concepisse, nec ea distinxisse, quae Christus ad placandum Deum egit et passus est, ab his, quibus diaboli imperium est destructum. Exemplis nonnullis rem illustrabo. Docet LEO S. 60, 2. in occisione Christi Pascha fuisse verum, et *singulare sacrificium, quo non ex dominatione*

non est formula, quod per fidem iustificetur peccator e. gr. S. 22, 4. 34, 1. Ep. 71. Sed cum utrumque vocabulum dubiae sit significationis, in singulis locis sigillatim verus sensus eruendus esset. Sed ista opera nos supersedere posse existimamus, quia certum est LEONEM hanc doctrinae christianae partem non satis pure tenuisse. Nam praeterquam quod ita nonnunquam locutus sit, ut statuisse videatur, eos qui orthodoxa catholicorum dogmata sequuntur, et cum hac fide caritatem coniungunt, ob hoc ipsum iustificari, et peccatorum remissione aeternaeque vita donari: (vide v. c. S. 24, 6.) VIII. tantam quoque putat esse bonorum operum, ieiunii praesertim et eleemosynarum, quibus orationem etiam interdum adiungit, vim tantamque efficaciam, ut non solum compendia sint ad obtinendum regnum caeleste, S. 44, 2. nos purificent atque mundent, S. 19, 3. 93, 3. Dei imaginem in nobis renouent, et a Spiritu S. inseparabiles faciant, S. 12. verum etiam ut diuinam iustitiam placent, culpas soluant, a damnatione aeterna liberent, peccata deleant, et poenam aeterni ignis extinguant; ut crimina iis redimantur, et venia per ea obtineatur; ut peccatum baptismi ad instar extinguant etc. S. 9. 10. 11. 15. 20. 39. 88. etc. Pugnare cum his videntur, quae num. 6. e Serm. 49, 3. laudauimus, vti merita excluduntur a iustificatione: verum ibi de meritis sermo est baptismum antecedentibus. Sed certe post regenerationem siue baptismi gratiam nimium tribuit operibus. IX. Iam si de tota hac causa iudicium est faciendum, idem fere dicendum erit, quod de doctrina, quae satisfactionem Christi vicariam exponit, supra monuimus. Puriores nostram doctrinam, quod ad pleraque momenta, non omnino ignorauit, sed accurate atque plene eam nullibi proposuit.

tione Pharaonis vnus populus, sed ex *diaboli captiuitate* totus mundus sit erutus. Similiter S. 55, 3. de altari et *hostia* loquitur, sed statim ad *pacta* praeuaricationis et diabolicam *dominationem* orationem conuertit. Sic etiam S. 59, 8. Christum suscepisse dicit ex nobis, quod posset *offerre*; mox tamen addit: *leges inferni* dissoluit etc. His adde S. 28, 3. vbi ostenditur, opus fuisse hominibus aliquo, qui caeteris et exemplo prodesset et *merito*; sed ex orationis serie patet, per *meritum* intelligi complexionem eorum, quae Christus egit et perpeffus est, vt a *iugo tyranni*, qui genus humanum subegerat, nos liberaret. Pertinet etiam huc S. 77, 2. vbi ita disputat LEO: Quia aliter solui captiuitas humana non potuit — diuisit sibi opus nostrae reparationis Trinitas, vt Pater propitiaretur, Filius propitiaret, Spiritus S. igniret; oportebat enim vt saluandi — ab *inimici dominatione* discederent. Denique S. 46, 1. humanam Christi naturam asserit *poenae* fuisse capacem, ad destruendum peccati mortisque *auctorem* (75). Cum his conferri merentur illorum Patrum loci, qui *λυτρω* non Deo sed diabolo solutum esse existimarunt. vid. §. 33. not. 61. Quamuis enim rectius statuatur LEO, hostiam, humanam naturam, oblatam esse Deo patri, non minus tamen quam isti confundere solet, ea quae diabolum spectant, cum his quae ad Deum pertinent. Et profecto, si rem ipsam loqui velimus, fatendum erit, vix posse vtrumque *vonμα* apte coniungi, nisi innumera Scripturae dicta, quae de redemptione agunt, prorsus inuertantur, atque systema construatur, quod solis phantasiae figmentis nitatur. Quomodo, vt vnum hoc attingam, *iniustus exactor* dici potest diabolus, si Christo vere omnium hominum, non mortuorum solum, verum etiam

vi-

(75) Malim tamen statuere, *poenam* h. l. sumi pro quouis malo aut dolore, quae vocabuli significatio, auctoribus latinis non ignota, recurrit S. 54, 3. et alibi. Quid! quod S. 49, 3. dominicam passionem fuisse contendat redemptionem mundi, (loquitur vero de diabolo) *non poenam peccati*. Quae verba, etsi de poena proprii peccati explicari queant, admodum tamen inconsiderate dicta sunt. Ingenue fateor, nullum a me obseruatum esse LEO-
NIS locum, in quo *passiones* Saluatoris *diserte* peccatorum poenae appellentur, proprie sic dictae.

viuentium et nondum natorum, peccata in reatum et poenam imputata sunt? Quomodo, quaeso, scribere potuit LEO S. 72, 2: praebuit se redemptor crudelissimo exactori liber a debito? Nam si *iustum* fuit diaboli in omnes homines dominium, quod ubique vrget LEO, certe etiam a Christo delictorum poenas *iuste* potuit exigere; quoniam Christus, licet ab omni peccato proprio immunis, omnium hominum peccata sibi imputata portabat. Non potuit quidem Christum, ob coniunctam cum homine diuinam naturam, sub sua potestate retinere: sed si Christus per imputationem fuit peccator, nihil ab eo exegit tyrannus, nisi quod sibi debebatur ab hominibus, quorum causam mediator egit; et per vim potius ac fraudem, quam per iustitiam, quam tantopere laudat LEO, res gesta esset. Sed operae pretium non est, diutius his immorari. Caeterum si aliorum Patrum, eorum praesertim qui ante Seculum V. vixerunt, scripta conferamus cum his, quae e LEONINIS excerpimus, de illis idem obseruare licebit, quod de LEONE diximus. (76)

§. 40.

76) Quamplurima Patrum testimonia ad calcem libelli, quem *Grotius de satisfactione Christi* scripsit adiecta sunt; e quorum vero numero pauca sunt, si curatius examinentur, quae cum nostra hanc doctrinam exponendi ratione ita concinunt, vt ex iis tamquam certis documentis historicis nostra melior doctrina, prout in theologorum scholis, contra Socinianos potissimum, traditur, solide probari possit. Illorum enim testimoniorum alia sine ulteriori explicatione ea tantum repetunt, quae in Scriptura S. disertis verbis continentur; alia vero aut antiquam istam de redemptione hypothesin, aut iustificationem, per quam nobis donatur iustitia inhaerens siue actualis, potius exponunt, quam nostram de expiatione peccatorum per Christum doctrinam; alia denique prima quasi rudimenta melioris doctrinae nostrae recte quidem, at parum tamen accurate, exprimunt. Multa tamen patrum testimonia, quae hanc causam egregie illustrant, addi potuissent iis, quae ibi congesta sunt. Sic v. c. insigne est *Augustini* dictum in *exposit. 2. Psalmi 21.* „Delicta nostra (Christus) sua delicta fecit, vt iustitiam suam nostram iustitiam faceret.” Si tamen conferantur alia *Augustini* loca permulta, liquido constabit, eum ubique fere sic verba facere, quasi satisfactionem Christi, nostri vicarii, et iustificationem hominis coram Deo, vt nos eam docemus, plane ignorauerit. Sed, nisi egregie fallor, circa haec tempora primum coepta est aliquantum clarius proponi haec doctrina; postea vero sensim et paullatim vberius atque accuratius declarata est.

§. 40.

III. Ita interdum de Christo *mediatore* loquitur LEO, ut magis *personae*, quae natura diuina et humana constat, quam *officii*, quod agendo et patiando absoluitur, rationem habuisse videatur. Nempe mediator, si vocabulum eo sensu accipitur, qui omnium patet latissime, est quicumque medius est inter duas partes. (77) Potest itaque Iesus Christus, si solam personam spectes, ideo mediator quodammodo dici, quia diuinam humanamque naturam in vna sua ὑπόστασις coniunxit. Hoc ab iis praesertim speciose fit, qui vniuersalem humani generis naturam (την καὶ ὅλην,) a Salvatore assumptam esse atque inhabitari contendunt. Sic enim iam in incarnatione mediatoris gradus esset factus omnibus hominibus, ad beatam cum Deo coniunctionem. Sed nostrum est, exemplis quibusdam probare, hanc vocabuli illius significationem patribus non esse inusitatam. Primum testimonium, quod etiam LEONIS epistolae 165. adiectum legitur, ex *Hilarii Pict. libro 9. §. 3.* sumemus. „Mediator, inquit, ipse in se ad salutem ecclesiae constitutus, et ipso illo inter Deum et homines mediatoris sacramento vtrumque vnus existens, dum ipse ex vnitis in id ipsum naturis, naturae vtriusque res eadem est.„ Alter ad quem prouocamus, *Gregorius Nyss. in illud: quando sibi subiecerit omnia etc. oper. T. 1. p. 572.* (78) μεσιτείαν in hoc impleri contendit, quod Saluator omnes homines sibi, et per se ipsum Patri, vniuerit. „Corpus eius, inquit, est humana natura, cui est admistus. Propter hunc ipsum autem sensum nominatus Dominus a Paulo mediator Dei

(77) Hinc antiquissimorum doctorem aliqui iam ante incarnationem mediatoris partibus functum esse τον λογον existimant, quia per ipsum facta sunt omnia, et ipse medius quasi intercesserit inter ea quae facta sunt, et Deum, ex quo facta sunt omnia. Vide quae PRAESES GRAVISSIMVS in hanc rem obseruauit *Intr. in Baumg. Polem. T. 3. p. 31. sqq. et p. 50.* cum quibus conferri debet *Hilarii Pictau. locus, qui e libr. 5. de trin. ibidem p. 248. excitatur.*

(78) Latina tantum *Gregorii* verba ex interpretatione *Gentiani Herueti* afferre possum, quia graeca editio nunc ad manum non est.

Dei et hominum., Proxime ab hac opinione abfuisse videtur LEON, qui ep. 124, 3. et 165, 4. scribit: Qua ratione veritatem mediatoris impleret, nisi qui in forma Dei aequalis erat patri, in forma serui particeps esset et nostri? Idem S. 64, 3. dicit; quia vnus est mediator — homo C. I. per communionem sui generis (homo) ad pacem peruenit Deitatis; et S. 66, 4. Ipsa illa, inquit, substantiae nostrae in Deitate susceptio, quem hominem misericordiae suae, nisi infidelem, reliquit exsortem? Et cui non communis natura cum Christo est &c. Recte quidem statuitur, non potuisse Christum mediatoris officio fungi, nisi vtraque alteri naturae in ipso fuisset vnita; sed id, per quod mediator est, fuit proprie intercessio inter Deum hominesque, et quidem inter Deum iudicem et homines peccatores. Cum vero haec officii mediatorii explicatio ponat iustam satisfactionis a Christo praestitae notitiam, qua plerique Patres antiquiores caruerunt: mirum non est, varios, sed parum plerumque probabiles, eos quaesuisse huius rei *λογους*, quibus et rationem et modum rei declarari posse putarunt. Hoc studium, beneficia, quae per Christum nobis obtingunt, explicandi, peperit *ἐννοίας* ac locutiones quasdam LEONI solemnes, de hominibus Christo *concorporatis*, quas, cum his quae modo tractauimus cohaereant, breuiter hic indicabimus. Docet igitur, Christum non reconciliare mundum Deo, nisi per fidei *regenerationem* omnes in nostrae carnis veritate *susciperet*; ep. 171, 2. a natura diuina in suam *proprietaem* *susceptos* nos esse, S. 72, 7. et *insertos* Saluatori nostro per veram nostrae carnis susceptionem; S. 24, 6. carnem Christi esse *velamen* verbi, quo omnis qui ipsum integre confitetur, *induatur*; hominem in *baptismate* effici corpus Christi, quia Christus, corpus sit hominis; Ep. 59, 4. corpus *regeneratorum* fieri carnem crucifixi; S. 63, 6. Nos sibi *concorporatos* Dei filium ad dextram Patris collocasse. S. 73, 4. Hae locutiones (quibus locum dederunt nonnulla Scripturae dicta v. c. Act. 17, 28. Eph. 5, 23. 30. sq. Rom. 12, 5. 1 Cor. 12, 27. etc.) nequeunt de naturali hominum cum Christo, qui totius humani generis corpus, ex quorundam sententia, assumsit, intelligi, quoniam tum per baptismum et per regenerationem homo Chri-

sti corpus fieri dicitur, tum orationis series, nonnullis saltem in locis, hanc interpretationem neutiquam admittit. Quominus vero de mystica tantummodo et spirituali fidelium cum Deo et Christo vnione exponantur istae formulae, hoc inter alia obstat, quod *corpus* regnitorum fieri dicitur *caro* Christi. Ob eandem rationem illa etiam vnitas non potest sola hic indicari, quae ex vnione Christi cum ecclesia, quae eius corpus est, fuit. Quando v. c. LEO Ep. 139, 4. eos, qui de incarnatione Verbi peruersa sentiunt, extra corpus Christi, *in quo* commortui et conresuscitati sumus, se constituere dicit, quomodo quae- so de ecclesia haec intelligi possunt? Neque tandem de ea vnione, quae per eucharistiam efficitur, commode intelligi possunt istae, omnes saltem, formulae. Equidem arbitror, ex his vnionis cum Christo generibus omnibus, non satis a se inuicem distinctis, *conflatos* esse hos loquendi modos. Nempe haesisse videtur in animo LEONIS aliquid, de eorum opinione, qui *totam naturam* humanam a Christo susceptam esse statuunt; quam tamen *ἐννοίαν* ita immutauit, vt solos *fideles* ad hanc naturae vnitatem peruenire doceret. Aperte enim profitetur S. 63, 3. *naturam humanam* in tantam connexionem a filio Dei esse susceptam, vt non solum in illo *homine*, (Mariae filio) *qui* (homo) *est primogenitus* totius creaturae, (Coloss. 1, 16.) sed etiam *in omnibus sanctis* suis vnus idemque sit *Christus* (Dei filius, *λογος*). Iam vero sanctorum vniuersitas constituit ecclesiam, quae etiam solet in sacris litteris corpus Christi appellari. Hoc LEONEM eo adduxit, vt quod de sanctis antea dixerat, idem de *ecclesia* enunciaret. cf. S. 28, 7. 63, 3. In ecclesiae corpus homines coalescunt per *baptismum*. Recens autem baptizatis *eucharistia* statim illis temporibus porrigi solebat. Quum itaque LEO coenae s. hanc vim inesse putauerit, vt in id quod sumimus (in carnem ipsius, qui caro nostra factus est,) transeamus: S. 63, 7. Ep. 59, 2. hoc etiam vnionis cum Christo genus cum caeteris coniunxit. Sic *haec omnia* concurrisse et coniunctim peperisse videntur istas, quas vidimus, formulas. Istae autem locutiones, quae enunciant, *Christum esse corpus hominis*, et *velamine carnis Christi indui fideles*, respiciunt fortasse eucharistiam,

per

per quam hoc effici statuit Noster, ut Christum per omnia et spiritu et *carne* gestemus; S. 63, 7. quamvis ne haec quidem inuenustae phraseos interpretatio suis careat difficultatibus. Sed meliorem iam nos quidem dare non possumus.

SECTIO IV.

COMPLEXA ARTICVLOS DE IMAGINE DIVINA, PECCATO ET GRATIA.

§. 41.

Numquam Christiani dubitarunt doctores, puriorem doctrinam sequentes, quin primus homo, *ad imaginem et similitudinem Dei* creatus fuerit. Haec autem imago quam in re potissimum posita fuerit, de eo antiquiores varie loquuntur et ita plerumque ambigue, ut quid senserint longe sit incertius, quam hoc, quod non omnes senserint idem. Hinc Gregorius Nyss. in *quaest. de eo, quid sit ad imag. Dei et ad similit.* suo iam tempore testatus est, multas diuersasque sententias de hoc argumento ab enarratoribus esse prolatas. *Oper. edit. lat. Frontonis Ducaei. T. 2. p. 85.* Etiam LEO, quamvis saepius imaginem Dei concreatam esse homini dicat, numquam tamen ita clare atque definite loquitur, ut ex verbis eius plene sententia ipsius elici queat, nisi argumentationum adminiculo aliquantulum uti liceat. Illud interim certum est, relatam ab eo esse hanc imaginem ad *morales* praecipue animi perfectiones. Ponit autem eam, ut nobis quidem, collatis inter se omnibus locis, videtur, non tam in ipsa virtutum exercitatione, quam in ea humanae naturae conditione, qua homo diuinas perfectiones imitando exprimere potuit, siue, ut cum scholasticis loquamur, magis in potentia naturali, *morales* Dei perfectiones imitandi, quam in quodam quasi congenito habitu sanctitatis. Quod si verum est, imago diuina ex LEONIS mente continetur potissimum recta ratione libertateque arbitrii; ut, cum dotes animi quas inferiores vocare solent, superioribus recte subordinatae essent, homo perfecte ad legis diuinae praescriptum vivere,

atque sic perfectissimi Dei quamdam imaginem tamquam in speculo repraesentare potuerit. (79) Sic enim LEO: „Primus homo — *rationali* spiritu per insufflationem creantis animatus est, ut ad imaginem et similitudinem auctoris sui viuens, formam Dei bonitatis atque iustitiae in splendore imitationis tamquam in speculi nitore seruaret. Quam *naturae* suae speciosissimam dignitatem, si per obseruantiam legis datae perseueranter excoleret, ipsam illam terreni corporis qualitatem ad caelestem gloriam mens incorrupta perduceret.„ S. 24, 2. „Homo ideo ad imaginem Dei conditus est, ut imitator sui esset auctoris.„ S. 12, 1. „Qui fert Dei imaginem, Dei faciat voluntatem.„ S. 90, 3. Non semper tamen haec vocabuli significatio commodum locum habere videtur. Nam v. c. S. 38, 3. illi imaginem et similitudinem sui conditoris amittere dicuntur, qui iniurias non obliuiscuntur inultas, aliaue in vitia delabuntur. Desinunt scilicet hi, Deum imitari. Dici tamen posset, mentem eorum hominum amittere suum in sensus imperium. Sed praeter illud praestantissimum naturae temperamentum, per quod ad imitationem creatoris sui idonei erant primi nostri parentes, antequam hanc naturae suae dignitatem amitterent, *immortales* fuerunt. Cum vero ep. 138, 3. LEO scribat, carnem Christi, nullo interueniente peccato, non potuisse mortalem esse, nisi nostri fuisset generis; cum itaque rationem, cur Christus potuerit mori, in eo ponat, quod nostri fuerit generis: illud pro concesso sumit, omnes qui nostri sunt generis mori posse, etiam si nullius prorsus peccati rei sint. Quod cum in primos homi-
nes

(79) Concinnunt plures Patres, v. c. *Tertullianus contr. Marc.* l. 2. c. 5. 6. imaginem diuinam in viribus animae concreatis, et praesertim in eo collocat, quod liber et sui arbitrii et suae potestatis creatus sit homo, et quod in sua potestate habuerit et contemptum legis, et obsequium legi debitum. *Gregorius Nyss.* in *orat.* 1. in illud: *Faciamus hominem*, putat, *imaginem* habuisse hominem ex creatione, et consistere eam in potentia ad similitudinem Dei perueniendi; *similitudinem* vero (solent enim distinguere *imaginem*, et *similitudinem*; hebraismi ignari,) acquiri ex voluntate, per novos actus a potentia illa proficiscentes, conf. etiam *Origenes de princip.* L. 3. c. 6.

nes quadret, sequitur, vt nullum aliud immortalitatis genus nisi id, quo potuerint non mori, iis assignandum sit. Caeterum neque de dominio in res creatas, quod plerique patres atque theologi recentiores inter partes, quae imaginem diuinam constituunt, recensere solent, vsquam loquitur LEO; neque discriminis istius, quod omnes fere Patres esse putarunt inter imaginem et similitudinem Dei, mentionem apertam facit; neque in eius scriptis vllum vestigium occurrit opinionis illius, cui antiquissimi christianorum doctores fauebant, de homine ad imaginem του λογου condito.

§. 42.

Quod ad doctrinam de peccato attinet, LEO statuit de auctore eius, diabolo, eum non solum primis hominibus interdicti cibi appetitum inseruisse, ac male credulis per illecebram edendi omnium concupiscentiarum virus infudisse, (80) sed eundem etiam easdem fraudes nunc retractare; inquirere scilicet eum in natura, quam scit suis seminibus esse vitiata, fationis suae germen, vt ad labefactanda studia virtutis desiderium accendat voluptatis. S. 87, 1. Sed non ita in primum hominem diabolus violentus extiterat, vt eum in partes suas sine liberi arbitrii consensione transferret, (peccatum enim erat voluntarium.) S. 28, 3. Neque enim de bonis neque de malis actibus vllum posset esse iudicium, si in vtramque partem motum mentis impelleret *fatalis necessitas*. ep. 15. praef. Quare nec daemonum potestas,

(80) Cum non sine liberi arbitrii consensione victum esse primum hominem doceat LEO, concupiscentiarum infusio ita debet explicari, vt omnis necessitatio plane excludatur. Nempe praua illa cupiditas non effecta est a diabolo tamquam causa physica, sed homo, arbitrii libertate abutens, ad comedendum ipse se determinauit, motus futilibus illis rationibus, quas seductor externe suggerebat, quarum vero falsitatem facile detegere potuisset homo, si animum, sufficienti rationis lumine exornatum, ad eas intendisset. Cum autem semel appetitui succubuisset ratio, pulcherrimo facultatum animae humanae ordine perturbato, tota hominis natura ita est corrupta, vt cupiditatum praepotens vis mentem etiam in transuersum agat, et animus in ea tantum, quae sensibus grata sunt, feratur.

potestas, nec siderum influxus cogere potest quemquam; (ibid.) sicut etiam *diuina scientia*, quae et qualitates actionum nostrarum et effectus omnium voluntatum *praeuenit*, nullam agendi aut volendi imponit necessitatem. Quamuis enim quod Deus praesciuit non possit omnino non fieri, praesciendo tamen quod faciendum est, non cogit ut fiat. S. 67, 2. Agitur quidem postremo hoc loco specialiter de crimine eorum, qui Christum interfecerunt, quorum manus non immisit in se Dominus, sed admisit; verum de omnibus peccatis generatim hoc dictum esse puto, cum omnium eadem sit ratio, neque hoc a caeteris differat, nisi in eo, quod sit facinus omni maius crimine. Certe si ne in hoc quidem peccato, quod inter omnia solum aliquam necessitatis habere posset speciem, praescientia Dei coëgit, multo minus eam in caeteris ullam necessitatem adferre, cogitare licebit.

§. 43.

In tractatione loci de *peccato originali* non inanem operam me sumere existimo, si sententias, quas de hoc argumento proferam, certis classibus distribuam. Sic enim facilius apparebit, utrum LEO, (inter cuius laudes celebratur et hoc, quod Pelagianos, et maxime *Iulianum*, contriuerit,) consentiat, an vero in varietate sit cum *Augustino*, qui quamuis non prorsus totius huius doctrinae inuentor ⁽⁸¹⁾, quodammodo tamen eius architectus

(81) Conf. G. I. Vossii *histor. de controu. Pelag.* Amstel. 1655. pag. 158. seqq. ubi quamplurimi Patrum loci recensentur, in quibus aliqua peccati originalis fit mentio. Vossii tamen nimiam sedulitatem, qua euincere conatur, in *Augustini* dogma conspirasse omnes fere latinos graecosque Patres antiquissimos, non immerito reprehendit Dan. Whitby in *tractatu de imputatione peccati Adami.* Lond. 1711. pag. 155. seqq. Multa ostendit a Vossio gratis esse allata, quae ad rem nihil faciant, neque quicquam probent, praeterquam quod propter Adami peccatum omnes eius posterii morti sint obnoxii, et cum procliuitate ad malum nascantur, iisque necessarium sit per nouam generationem renasci, ut digni sint, qui in regnum coelorum ingrediantur. Omnino Vossius multa coaceruauit, quae minime probant id, quod probandum erat, nempe omnes homines in Adamo ita peccasse, ut parentis peccatum omnibus imputetur in reatum, omnesque ideo aeternae

rectus nominari potest; utpote qui omnium primus hanc doctrinae christianae partem plenius atque curatius contra Pelagianos tractauerit, eamque in certum aliquem et stabilem ordinem, additis nouis nonnullis formulis, redegerit. Caeteri enim ante *Augustinum* Patres numquam distincte atque explicate quid sit natua ista labes, ab Adamo descendens in posteros, exposuerunt, sed tantummodo vnde sit, et qui sint eius effectus, obscurius monstraerunt. *Pelagio*, ut hodie agnoscunt omnes cordatiores, multo magis fauent plerique antiquiorum Patrum, (in gratiam dei profecto non vltro iniqui,) quam *Augustino*. Sed redeamus ad LEONEM. Sequentes vero theses ex ipsius verbis effici posse videntur. I. Peccatum Adam *imputatur* omnibus hominibus; neque ideo tantum criminis illius participes dicuntur omnes posterii Adam, quia parentem peccando imitantur, sed quoniam in et cum patre totius generis omnes simul peccarunt filii. Hoc enim nisi statuisset LEO, peccatum unicuique homini *proprium* a peccato *communi* non potuisset S. 49, 3. distinguere. Subobscurae eandem rem innuit S. 66, 1. „Lata in transgressores sententia omnem progeniem captivae posteritatis obstrinxit, et nemo extitit exors a damnatione, quia *nullus fuit liber a crimine*. „ Per istam itaque letiferae damnationis sententiam, simul cum Adamo rei declarati sunt, omnes, quamquam nondum existentes, eius posterii; et quidem ideo, quia omnes participes erant criminis, hoc est primae istius actionis peccaminosae, siue ut paullo antea dixerat LEO, primorum parentum praeuaricationis, ob quam innocentiae naturalis libertatem perdidimus ⁽⁸²⁾. II. Per peccatum originale omnium hominum

nae a Deo separationi obnoxii sint. Sed nec *Whitbius* ubique placet. Quicquid sit, in eo conuenit utrique, multos esse Patres, *Augustino* priores, qui de labe aliqua, quam ex Adam peccato tota humana natura contraxerit, *utcumque* loquantur.

⁽⁸²⁾ Auctor librorum de *vocatione omnium gentium* libr. 2. cap. 20. 21. ita ratiocinatur: Nemo ad beatorum potest pertinere consortium, nisi sacro aeternae salutis fonte initiatus. Quum itaque multiplex pereat paruulorum numerus, quos, quantum ad proprias pertinet voluntates, neque boni aliquid neque mali constat egisse: sequitur, ut super hos illa maneat sententia,

num corrupta est natura, et diabolicis seminibus vitiata. S. 87, 1. Idcirco enim venit Christus, ut omnem languorem corruptionis et vniuersa vlcera sordentium animarum curaret, S. 22, 2. quod nisi fecisset Dominus, letali vulnere tabefacta natura nullum remedium reperiret, quia conditionem suam suis viribus mutare non posset. S. 24, 2. Corruerat enim primi hominis vniuersa posteritas vno simul vulnere sauciata; sed venit e coelo medicus singularis, natus sine contagione antiquae praeuaricationis. S. 64, 2. ⁽⁸³⁾ III. Omnes homines nascuntur ad deterio-

ria, quam humanum genus in Adami praeuaricatione excepit: cuius sententiae rigor, dum etiam cirra tales non resoluitur, quam magnum illud peccatum fuerit, demonstratur etc. LEO, qui cum illo anonymo in functionibus (e.g. de baptismo ad salutem simpliciter necessario, de peccatis non nisi voluntarie commissis etc.) concordat, in conclusione etiam cum eodem conspirasse censendus est.

⁽⁸³⁾ Posteriores duo loci possunt ex contextu de ea tantum naturae humanae labe explicari, per quam omnibus necessario moriendum est. Quamuis enim S. 24, 2. aeternae mortis mentio fiat, posset tamen per eam intelligi mors naturalis aeternum duratura, quam Christus de aeterna fecit temporalem. S. 39, 8. Sed in orationis serie nonnulla etiam occurrunt, de virtutibus moralibus, et de amissione imaginis diuinæ, quam LEO non in sola posuit immortalitate. Distinguit praeterea Noster condemnationem (mortis, si placet, reatum siue vinculum) a peccato ipso, ab Adamo in posteros transeunte. Quae cum ita sint, nolimus duas hasce sententias hic omittere, ubi generatim naturae humanae corruptionem indicamus, quae nequaquam potest solummodo in fatali mortis necessitate poni. (conf. thes. 3. et 4.) Nam infirmitas et mortalitas non peccatum sunt, sed poena peccati. S. 72, 2. Luculenter etiam sententiam suam declarauit LEO, cum Pelagianos et Coelestianos ab ecclesiae societate arceri iuberet, ep. 1, 3. quia ideo dicant gratiam praeueniri per naturalem industriam, ut nullo videatur peccati originalis vulnere sauciata natura. Quid vero moriendi necessitas ad gratiam? ad eam, puta, quam nulla possunt praeuerrere bona opera, quorum fons ipsa est et principium. Profecto naturae hoc vulnus, quod auctor agnoscit, Pelagius autem negasse dicebatur, intelligendum est de defectu virium, recte legique diuinæ conuenienter agendi, siue, ut cum auctore epistolae ad Demetriadem, quae LEO NI olim a multis tribui solebat, loquamur, de defectu libertatis delictum declinandi. Haec enim illa, quae diuinæ imaginis amissionem secuta est, vitiosa facultatum animae dispositio, earumque coniunctio inordinata, qua neque mens Deo, neque menti

ra proclives, S. 18, 1. et cum *concupiscentia*, siue praua animi inclinatione, quae tendit tantum ad ea, quae sensibus iucunda sunt. Vnde autem haec concepta sit, non difficulter intelligunt, qui se Adae filios esse nouerunt, et peccante humani generis patre, non dubitant in propagine vitiatum esse, quod est in radice corruptum. S. 39, 1. conf. S. 87, 1. IV. Peccato originali infectum est non solum *corpus*, verum etiam *anima*, neque solae facultates eius *inferiores*, sed etiam *superiores* deprauatae sunt. „Habet hoc in se vitium natura humana — in posteris generandi lege transfusum — vt de corruptibili corpore etiam quod animam corrumpere possit, oriatur. Hinc interior homo, tametsi regeneratus, — assiduos habet cum carne conflictus (84). In qua

N 2

discor-

corpus ac inferiores animi vires subsunt, haec, inquam, efficit, vt gratia hominibus post lapsum necessaria sit, vt possibilia reddantur ex virtute diuina; quae impossibilia nobis sunt ex infirmitate propria. S. 90, 2. Interim tamen ingenuè fateor, de mortalitate, per lapsum Adami contracta, saepissime loqui LEONEM, et saepius fere quam de caeteris primi peccati effectibus.

(84) Hic *caro* significat *corpus* et *sensus externos*, qui saepe interioris hominis i. e. *animi rationalis* dictamini non parent, sed imperium affectant, vt ibi fiat seruiens, vbi deberet esse dominatus. S. 71, 5. Sic etiam intelligendus est iste locus, S. 3, 4. vbi suos auditores hortatur, vt caste et sobrie viuant, nec concupiscentiis carnis mens, principatus sui oblita, consentiat. Alibi etiam passim LEO istam pugnam interpretatur de colluctationibus, quae sunt inter *utramque substantiam*, h. e. animam et corpus. S. 42, 2. Vt autem spiritus carnis illecebras superare, et corpori recte praeesse possit, non modo necesse est, vt *mens* rationalis Deo praeside *gubernetur* et praesidio crucis Christi instruat S. 39, 2. 47, 1. sed *caro* etiam compescenda est ieiuniorum castigatione; S. 93, 2. quae hanc ob causam pluribus locis a LEONE eximie commendantur, vt, sicut fuit concupiscentia initium peccatorum, ita fiat continentia origo virtutum S. 79, 1. quia nihil corporis sensibus vel conceditur vel negatur, quod non sicut ad seruientem, ita pertineat ad iubentem S. 94, 1. Sed non sufficit externum a cibo ieiunium, verum ab iis simul est ieiunandum, quae male *interior substantia concupiscit*, neque solum *carnis desideriiis*, sed etiam *animi cupiditatibus* est repugnandum, (ibid) et carnis concupiscentiis denegandus est animi consensus; non enim *anima* membris tantum suis imperare, sed ius etiam *propriae libertatis* tueri debet. S. 19, 2. Quamuis itaque LEO cum multis Patribus, qui ante ipsius tempora, praesertim inde ab Origene, vixerunt, conueniat

discordia non facile obtinetur tam perfecta victoria, ut illa — quae sunt interficienda, non vulnerent; — quantumlibet sapienter et prouide iudex animus exterioribus sensibus praesit. Quae illic declinatio potest esse peccati, ubi vna passio est et regentis et subditi, „ h. e. ubi res quae sub sensus cadunt, mentem aequae afficiunt ac corpus eamque qua sentimus facultatem. V. Peccatum orig. omnes homines damnationis poenae addixit, nam de sola conditione nascendi vna cunctis esset *causa pereundi*; S. 25, 5. et post illam humanae praeuaricationis primam et vniuersalem ruinam, nemini *reconciliatio ad veniam* pateret, nisi Christus venisset. conf. ep. 59, 4. Quapropter hoc peccatum, omnibus commune, appellatur *maximum*. S. 94, 2. VI. Per lapsum homo *immortalitatis* dote nudatus, duram mortis subiit sententiam, ep. 28, 3. cum qua aliae coniunctae sunt *infirmities*, quas cum mortalitate simul sumtas, damnationis transfusionem (i. e. sequelam) nominat LEO. S. 72, 7. VII. Per peccatum diabolus in homines, mortali sibi lege subiectos, tetram *dominationem* exercuit, originalibusque dirae captiuitatis vinculis eos tenuit obstrictos. S. 52, 1. et 69, 3. conf. §. 33. VIII. Peccati mortalitatisque contagium in prolem a primo parente transcurrit, ep. 15, 9. et *generandi* lege transfunditur. S. 90, 1. IX. Peccatum originale omnibus hominibus est *commune*, solo (85) Iesu Christo

in eo, quod sedem peccati quodammodo in corpore ponat, atque ex vitiosa eius post lapsum cum anima coniunctione, *corporeaque infirmitate* eos deducat *languores*, in quibus vel ipsi iacent regenti. S. 71, 6. statuit tamen, nihil actionum nostrarum ad *solum* corpus, multa autem ad *solum* referendum esse *animum*; et ibi censi qualitatem actionis, ubi inuenitur initium voluntatis, S. 94, 1. h. e. non imputari motus corporeos, nisi accedat animi assensus mentisque comprobatio. Et S. 19, 1. aperte declarat, quod sine anima nihil caro desideret, et inde accipiat sensus, vnde sumit et motus.

(85) Ne verbum quidem hic aut alibi occurrit apud LEONEM de immaculata, quam Pontificii iactitant, conceptione *Mariae*. Sed illud etiam notatu dignum esse videtur, quod LEO, qui de Sanctorum meritis atque intercessionibus nonnulla habet cum Pontificiorum erroribus concordantia, numquam tamen quicquam proferat, quod ad singulares *Mariae* eique soli proprias laudes celebrandas pertinere possit, aut quo praecipuus eius cultus

com-

isto excepto, S. 94, 2. 24, 2. 64, 2. qui natus est sine contagione antiquae praeuaricationis, quoniam quo paterni seminis transfusio non peruenit, peccati se illic origo non miscuit. S. 22, 3. X. Peccatum orig. non est ipsa hominis *essentia*. Omnium enim creaturarum, siue spiritualium siue corporalium, bona est substantia, et mali nulla est natura. Ep. 15, 6. coll. S. 42, 4.

§. 44.

Restant de peccato nonnulla LEONIS effata notatu digna, quae paucis indicabo. I. Omne peccatum *ex voluntate* nascitur, S. 12, 8. nec vllum committitur sine cupiditate, i. e. appetitu illicito. S. 60, 4. Hinc etiam Petri lapsum excusat LEO propterea, quod ibi non fuerit iudicium voluntatis. Consentit quidem *Augustinus de vera relig. cap. 14.* nihilque existimat esse peccatum quod non sit voluntarium; sed *contra Iulianum L. 3. c. 5.* ipse fatetur, recte ista dici de proprio cuiusque peccato, non de originalis peccati contagio; quamuis etiam hoc de primi hominis mala voluntate sumsisse exordium, et ideo voluntarium appellari posse, putet. conf. *Eiusd. retract. I, 13.* Apparet ex his, *Augustinum*, vt solent Patres, κατ' οἰκονομίαν disputasse, et vt Manichaeorum aequae ac Pelagianorum obiectiones eluderet, ea quocunque loco vrisse, quae rei praesenti maxime conuenirent. conf. *Chemnitii exam. conc. trid. p. 92.* Sed LEO etiam sibi non satis constare videtur, cum Pilatum, faciendo *quod noluit*, peccasse concedat. S. 57, 3. Verum Pilatus, Iudaeorum clamoribus comminationibusque commotus, innocentem Iesum sciens volensque, capitis damnauit. Idem de abnegatione Petri iudicandum est. Dicuntur eiusmodi actiones a theologis voluntariae non simpliciter, sed secundum quid, et certo respectu. II. Multis modis multisque *mensuris* et peccatum a peccato, et crimen distat a crimine. S. 50, 1. *Letalia* autem peccata LEONI S. 45, 1. ea dicuntur, per quae homo a communione ecclesiastica excluditur, quorum autem venia impetrari potest per reconciliationis auxilium h. e. poenitentiam ecclesiasticam. III. Pec-

N 3

commendetur; cum tamen b. virgo Θεοτοκος iam isto tempore ab ecclesia esset salutata.

*catum in Spiritum S. committunt non ii modo, qui diuina beneficia (miracula a Spiritu S. effecta) diabolo deputant, sed illi quoque, qui eum inferioris putant esse naturae, quam Pater est et filius. S. 75, 4. et 76, 4. Cur autem huic peccato nullus veniae locus sit ad ignoscendum, haec (ibidem) offertur ratio: quia talis peccator exclusit eum a se, per quem poterat confiteri, et patrocinatorum sibi non habet aduocatum, a quo est inuocatio patris et lacrimae poenitentium, h. e. quia omnia media gratiae relinquit, qui huius sceleris reus est. IV. Denique ea vocabuli significatio non est praetermittenda, qua per peccatum intelligitur aut *diabolus* ipse peccati auctor, aut illud *diaboli peccatum*, quod in Christum commisit. Conf. §. 36. not. 73.*

§. 45.

Ex iis quae de natiua labe per Adamī peccatum contracta diximus, nullo negotio perspicitur, *viribus hominum post lapsum naturalibus*, LEONEM non plus assignasse, quam ex orthodoxorum sententia iis tribuere licet. Idem ex hoc facile etiam colligitur, quod naturam nostram, etiamsi renatam et ad summa quaeque virtutum studia prouectam, in quantum est passibilis, mortalis ac mutabilis, in tantum esse eam doceat ad deteriora procliuem. Hinc metuere iubet sanctos et tremere, ne deserantur ope gratiae, et remaneant in infirmitate naturae; natura enim nostra, quae semper habet quo recidat, corrumpetur carnali desiderio, nisi spiritali muniretur auxilio. S. 18, 1. 38, 3. 39, 6. 40, 1. Sed quae impossibilia sunt homini ex imbecillitate propria, possibilia sunt ex virtute diuina. S. 90, 2. Dei itaque gratia ignorantiae nostrae tenebras discutit, ad poenitentiam nos conuertit, mores nostros corrigit, et dat vnde ipsi quoque quod Deus operatur, operemur. S. 12, 1. 39, 1. ep. 116, 2. Homo igitur, bona agens, ex Deo habet et effectum operis et initium voluntatis; nam vera virtus sine Deo nulla est. S. 38, 3. 19, 3. 79, 4. ⁽⁸⁶⁾

§. 46.

⁽⁸⁶⁾ Oritur hic quaestio, quid de *virtutibus ethnicorum*, omniumque qui a iusta verum Deum colendi ratione abhorrent, statuendum sit? De his itaque

§. 46.

Cum de *gratia* nonnulla iam nobis dicenda sint, ante omnia dispicere nos oportet, de vocabuli huius, tot controuersis

que hominibus *LEO* decernit, sua laude non fraudanda esse eorum opera; (v. c. humanitatis officia, quae propter ipsam naturae communionem praestantur, neque ex fide, ut *Noster* loquitur, procedunt;) at omni tamen iustificatione vacua ea esse, S. 44, 2. nec ad aeterna praemia peruenire. S. 45, 3. Et S. 79, 2. infidelium non solum sed etiam *haereticorum* ieiunia, (quae tamen in praecipuis bonis operibus ponere solet) non solum vana et inutilia appellat; (conf. S. 46, 1.) verum eo usque progreditur, ut infidelitate polui contendat ieiunantem, hac addita ratione, quoniam *extra ecclesiam catholicam* nihil sit integrum, nihil castum Rom. 14, 23. Tacite itaque eiusmodi homines *peccare* innuit. Conferri hic possunt ea quae *Ballerini* ad S. 79. obseruarunt, qui tamen minus feliciter *LEONEM* sic defendere conantur, ut e scopo eum actiones omnes aestimasse statuunt. Sed aperte ad doctrinae puritatem omnia refert. Quicquid sit, minus nobis placet *LEONIS* sententia, falsae effati Paulini Rom. 14. interpretationi superstructa. Quamquam enim bona opera, eo sensu quo Christiani hac locutione uti solent, efficere isti homines, a christiana religione alieni, haud potuerint, nec virtus quae in eos cadere potest, christianae virtuti equiparari queat: nimis tamen duri nimisque inhumani sunt, qui eorum actiones, licet cum lege naturali conspirent, ita vituperant, ut non christianam solum, sed et omnem veri nominis virtutem miseris inesse negent. Nam ut quisque, pro ea, quam comparare sibi potest, Dei cultusque diuini cognitione, optime ac fidelissime summum numen veneratur, legique naturae, quantum eam nouit, quantumque naturales vires (a quibus ne gratia quidem diuina, praesertim si numinis auxilium homo impleret, petitus est excludenda,) suppetunt, sollicitissime obtemperat: ita verae virtutis studiosus appellari meretur. Nec est, quod laudabilia huiusmodi facta, in hominibus, ut placet *LEONI*, finem habere dicantur, cum procul dubio Deus quoque non in hac solum vita, sed post mortem etiam, dignis praemiis ea remuneretur. Deus enim, qui naturalem aequae ac reuelatam legem tulit, et earum quoque virium, quae hominibus per naturam insunt, auctor est, nec a quoquam, pro summa sua iustitia, plus exigere potest, quam ei tribuit et lucis ad intelligendum, et virium ad agendum; Deus, inquam, uti peccatorum contra vtramque legem admissorum iustus est ultor, sic etiam obedientiae vtrique praestitae benignus erit retributor. Si praeterea malum omne vindicta manet, certe bona quoque actio quaelibet non potest non bonas habere sequelas, saltem naturales. Nulla vero ratione cogitari potest, omnia aequae, iuste, honeste legique conuenienter facta, vna cum recti probique animi habitu, recte agendi consuetudine comparato,

ita

suis celebrati, significatione. Quis enim est in Patrum lectione mediocriter versatus, qui ignoret, non eandem semper fuisse huius verbi vim atque potestatem? Quid itaque mirum, si LEO etiam varie eo usus est? Nostro tamen consilio sufficiet, multis praetermissis, potiores tantum, quos in LEONIS scriptis hoc vocabulum capit significatus, percurrere, I. A generalibus Dei beneficiis discernuntur *specialia* ipsius gratiae dona S. 67, 1. Haec scilicet sub se continent ea, quae salutis acquisitionem et applicationem propius spectant. vide ibid. cap. 6. II. Gratia interdum generatim indicat diuinam *clementiam* atque benignitatem. Ep. 10, 1. III. Gratia nonnumquam denotat *electionem*, qua assignatur alicui munus quoddam aut beneficium. Sic v. c. S. 3, 1. non praerogatiua terrenae originis (certa aliqua stirpe aut familia,) gignere dicitur episcopum, sed gratiae dignatio. Et S. 30, 4. Iacob discretus dicitur ab hispida Esau asperitate, praeueniente gratia voluntarias actiones et ipsam natiuitatem. IV. Gratia etiam sumitur pro beneficio et *praerogatiua*. Ep. 10, 8. 159, 6. Communionis gratia complectitur omnia ea iura atque beneficia, quibus fideles fruuntur, quorum vero exsortes sunt excommunicati, poenitentes etc. Eodem sensu de gratia N. Testamenti docetur, S. 15, 2. eam ieiuniorum vtilitatem non remouisse. V. *Baptismus* saepissime gratiae nomine insignitur, tum simpliciter et sine aliqua adiunctione, Ep. 16, 3. 166, 1. tum gratia Dei. ep. 15, 10. 168, 1. et Christi. Ep. 6, 3. Huc etiam respiciunt, quae ep. 16, 3. leguntur de Pentecostes solennitate, quae quodammodo auxiliantis gratiae manum porrigere dicitur iis, qui in festo Paschatos baptizari non potuerint. Nempe his baptismus olim Pentecostes die conferebatur. Posita autem est gratia baptismi in vi regenerandi. VI. Gratiae nomine venit etiam diuinum illud beneficium, quo animus coelesti *doctrina* imbuitur. De eodem fonte gratiae (inspirationis,) ait LEO, fuit vnus spiritus (consona doctrina) et discipuli (Marci,) et magistri (Petri.) ep. 9. praef.

ita per mortem intercidi, vt prorsus non influant in statum animae post hanc vitam superstitis.

praef. Adde S. 58, 1. Adfuturam, inquit, credimus gratiam Dei, quae inspirationis suae rore sterilitatem nostri cordis adspergat; ut quae utilia sint, coram concione proferantur. VII. *Ieiuniis* etiam attribuitur singularis aliqua gratia, (vis et efficacia §. 39. not. 49. num. 8.) inter caetera Dei munera in die Pentecostes donata. S. 79, 1. VIII. Corporibus quoque humanis gratia dicitur illata ⁽⁸⁷⁾. IX. Omnium autem celeberrima est ea vocis acceptio, qua sumitur pro gratioso Dei influxu, per quem, dum intellectus illuminatur et voluntas motum ad recte agendum accipit, animus interne mutatur atque emendatur. Quid de hac gratia et de modo, quo ea agit, ex LEONIS sententia, tenendum sit, paucis expediam. Oportet vero memoriam hic recolere eorum, quae anticipata sunt §. 45.

§. 47.

Deus et bonarum est inspirator *voluntatum*, et bonarum auctor *actionum*. f. 97, 4. Nimirum omnis praua concupiscentia ex nobis est, et ideo mala est, quia nostra est; bonae autem concupiscentiae et laudabiles voluntates e Deo sunt, f. 93, 1. qui ad imaginem suam quotidie nos reparat, et *dat unde ipsi* quoque, quod operatur, *operemur*, accendens scilicet mentium nostrarum lucernas, et igne nos suae caritatis inflamigans S. 12, 1. Omnis igitur bonorum operum donatio, diuina praeparatio est; gratia enim unicuique principium iustitiae ac bonorum fons atque origo meritorum est, nec per naturalem industriam prae-

(87) Locum LEONIS, ubi haec opinio proponitur, indicaui iam §. 32. not. 56. Hic illud tantum addo; plures patres similiter de gratia locutos esse. Ex multis ad vnum prouoco *Athanasium*, qui *orat. 2. contr. Arian.* §. 68. sqq. docet, opus hominibus fuisse Salvatore, eodemque increato et omnibus hominibus meliori; oportuisse praeterea hunc hominem fieri, quia si Deus tantum pro sua potentia dixisset, soluta quidem esset maledictio, et talis factus esset homo, qualis fuit Adam ante peccatum, *ἐξωθεν λαβὼν τὴν χάριν, καὶ μὴ συνημεοσμένην αὐτὴν ἔχων τῷ σώματι*: Sed sic nihilominus hominem reum mansisse existimat et seruum peccati atque mortalem, *μὴ συναπτομένον τῷ Θεῷ*. Cum his omnino conferendus est LEONIS locus, quem l. c. c. §. 22, 2. attulimus.

praeuenitur. Ep. 1, 3. Deus itaque praecurrit nos auxilio S. 67, 6. qui ideo dat praeceptum, vt excitet desiderium, et praestet auxilium. S. 43, 1. 49, 4. Quorum vero incitat mentes, eorum adiuuat actiones, Ep. 61, 1. nec quisquam ineffaciter ea, quae Dei sunt, concupiscit, quia qui ad Deum tendit, ex ipsius participatione eum quaerit. S. 84, 2. Dabit quod petitur, qui dedit vnde peteretur S. 36, 4. Quamuis vero omnium bonorum sit ipse largitor, etiam nostrae tamen fructum quaerit industriae; non enim dormientibus prouenit regnum caelorum. S. 32, 4. Quamobrem *cooperatores* sumus *gratiae, operantis* in nobis, S. 35, 3. qui templum sumus ac habitaculum Deitatis. Nam licet hoc aedificium inchoari ac perfici sine suo auctore non possit: tamen quia *rationales lapides* sumus, et viua materies, (quae per spiritum gratiae, vt voluntarie in vnā compagem congruat, incitatur,) sic nos auctoris nostri exstruxit manus, vt cum opifice suo etiam is, qui reparatur, operetur, et proprio labore quaerat augmentum. Gratiae igitur Dei obedientia se humana non subtrahat; nec ab illo bono, sine quo non potest bona esse, deficiat, s. 43, 1. et 48, 1. neque dona gratiae Dei negligenter habeat s. 67, 6. Sic enim omnia praecepta facile veniunt in effectum, quando et gratia praetendit auxilium, et obedientia mollic imperium. S. 35, 3.

In hanc causam adhuc obseruamus: 1) docuisse LEONEM, gratiam Dei *non dari secundum merita* accipientium, quia natura, originali peccato sauciata, ante gratiam proprio studio clara esse nequeat. Ep. 1, 3. s. 67, 3. (conf. *de vocatione omnium gentium* libr. 1, cap. 17.) 2) Statuisse eum, gratiam esse non solum vtilem ad facilius bene operandum, sed etiam simpliciter eam *necessariam* esse homini, tam ad perficiendum, quam ad inchoandum bonum opus, vt Deum diligere ac quaerere, legem complere et tentationes superare possit. (Vid. *de voc. gent.* L. 1. 8. etc. et alibi passim, praesertim L. 2, c. 26. vbi modus, quo gratia agit, luculenter describitur.) 3) Vix posse satis certo defini-ri, vtrum *habitualement* tantum gratiam in auxilium naturae aduocauerit, an vero *actualement* etiam gratiam, *singulos actus* efficaciter adiuuantem, *necessariam* homini esse putauerit. 4. Cer-
tius

tius esse, eum existimasse, gratiam non ita agere violenter, ut resisti ei nequeat; nam s. 43, 1. satis manifeste innuit, posse hominem gratiae subtrahere obedientiam. (conf. s. 32, 4.) Sanctos ab ope gratiae posse deseri, (adeoque gratiam *amittere*,) significatur s. 38, 3. (conf. de *vocat. gentium*, L. 1. c. 25. et L. 2. c. 12. 26. 28. coll. *Balleriniorum* obseruat. in diss. 2. Quesnellii. T. 2. p. 681. 5) Nullum obstare LEONIS locum, quo minus eum credidisse arbitremur, gratiam esse *uniuersalem*, et velle Deum omnibus fidem saluificam donare. (88) Docet potius, generalibus donis Deum omnes ad cognitionem sui incitare. S. 38, 3. collat. S. 35, 4. Profitetur etiam, gratiam (similem stellae, quae magos ad Iesum perduxit, conf. s. 36, 1.) *omnes inuitare ad Christum* S. 33, 5. Illustrantur haec atque confirmantur per ea, quae de *uniuersalitate* redemptionis s. 38. dicta sunt. 6) De *praedestinatione* nihil fere scriptum nobis reliquisse LEONEM. 7) Insistere eum *non nimis* acriter *Augustini* vestigiis.

O 2

SECTIO

(88) De ea saltem hoc valet gratia, de qua auctor libr. de *vocat. gent.* L. 2, c. 15. „Adhibita semper est *uniuersis* hominibus quaedam supernae mensura doctrinae, quae etsi parciore *occultiorisque* gratiae fuit, suffecit tamen quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium. „ Ab occultiore hac et generali gratia, omnium hominum *corda pulsante*, distinguit cap. 23. vocationem specialem, quae excellentiori opere, largiori munere, et potentiori virtute se exserat. Conf. Libr. 2, 25. et 31. A generali illa gratia ne paruulos quidem paucorum dierum homines, e vita antequam baptismum acceperunt emigrantes, adeoque in aeternas misérias cadentes, auctor excludit; quibus hanc gratiam oblatam esse opinatur, dum ipsorum parentibus eadem offerretur. Hos enim, quibus illud tempus non imperitum est, in quo per voluntariam fidem percipiendae gratiae sint capaces, sub arbitrio voluntatis parentum iacere existimat. Lib. 2. 20-23. Cum itaque dubiae huius scriptionis auctor, licet baptismatis absolutam necessitatem defendat, tamen gratiam omnibus hominibus communem agnoscat, obici nobis non potest, illas sententias, quibus LEO baptismum ad salutem obtinendam simpliciter esse necessariam contendit, conciliari non posse cum dogmate de gratiae *uniuersalitate*. Caeterum cum anonymi illius et *Phœ-*
stis et sententiae accedant ad LEONINAE dictionis atque doctrinae tantam, quam quae maxima potest esse, similitudinem, vix poterit aliqua mirifici huius consensus ratio afferri, nisi statuas, alterum alterius scriptiones diligenter perlegisse, easque sibi perquam familiares reddidisse,

SECTIO V.

QVAE COMPREHENDIT LOCOS DE
BAPTISMO, EVCHARISTIA, AC LEGE
MOSAICA.

§. 48.

Ne descriptionis limites nimis excedamus, ex iis quae alicuius ad-
huc utilitatis ad illustrandum dogmaticum locum esse possunt,
potiora quam breuissime indicabimus. Ad *baptismum* itaque
quod attinet, eius *vis* atque *efficacia*, si **LEONEM** audias, in eo
posita est, quod hominem regenerat s. 25, 2. (eodem spiritu s.
replente fontem, qui repleuit et virginem Mariam; quare omni
homini renascenti aqua baptismatis instar est vteri virginalis; s.
24, 3. et 25, 5.) a conditione veteris hominis liberat, Ep. 15,
10. et mystica ablutione peccatum tollit. S. 24, 3. ep. 6, 3. Per
baptismum porro, homo in Dei filium adoptatur, Ep. 16, 3. et
efficitur corpus Christi, Conf. §. 40. ac spiritus s. templum. S.
21, 3. Per idem hoc sacramentum peccata remittuntur, s. 44, 1.
iustificatio donatur, s. 49, 3. sanctificationis virtus confertur,
ep. 159, 7. salutis ianua aperitur, ep. 166, 1. et spes vitae ae-
ternae reparatur. ep. 108, 2. *Vnde* autem hanc virtutem acce-
perit baptismatis sacramentum, (quod inter sacramenta ecclesiae
principale est, Ep. 16, 1.) multis verbis exponit **LEO** Ep. 16.
Nonnulli scilicet recedentes a more tum temporis consueto, in
natalibus martyrum (ep. 168, 1.), inprimis vero in festo Epi-
phaniae die, quo ad Iohannis baptisma Christus accessisse puta-
batur, baptismum celebrabant. Contra hos **LEO** canonem,
qui nemini, exceptis tamen periclitantibus, baptismum dari
permittit, nisi festis paschatos et pentecostes diebus, ita vindi-
cat, ut statuatur, eum esse legitimum celebrandae generaliter gra-
tiae diem, in quo orta sit et *virtus* muneris, et *species* actionis.
Istam igitur legem, ut stabiliat, docet, 1) regenerationis gra-
tiam coepisse ex resurrectione Christi, qui potentiam regenerationis
tunc sanxerit, quando de latere ipsius profluxerunt sanguis re-
demtionis et aqua baptismatis; in morte itaque crucifixi, et in re-
surre-

surrectione mortui, baptismum ex veteri condere nouam creaturam. 2) In die Pentecostes, per similitudinem formamque mysterii, ea quae geruntur in membris, congruere his, quae in ipso sunt capite gesta; quoniam in baptisinate et *mors* interueniat interfectione peccati, et *sepulturam triduanam* imitetur trina demersio, et ab aquis eleuatio *resurgentis* instar sit de sepulcro. Cum hac vero solennitate solum comparari posse pentecostes festum, ex *aduentu spiritus s. sacratum* etc. Haec argumenta efficere quidem poterant, vt consuetudo ista, quam seruari volebat LEO, videretur non omni ratione carere; attamen tota disputatio neutiquam euincit, non licere, per rei naturam, alio tempore baptismum celebrare. Ceterum longe abest LEO ab eorum opinione, qui per baptismum putant labem peccati congeniti totam auferri. Aboletur reatus, labes ipsa non aufertur penitus. Vid, S. 18, l. 90, l. 93, l. 44, l. Quare si quae forte sint LEONIS locutiones, quae in contrariam sententiam quodammodo trahi possent, (v. c. ep. 59, 4. in baptisinate hominem exui contagio damnatae vetustatis,) eae ex his, quos indicauimus locis, interpretandae sunt. Eos denique homines qui non baptizantur, *manifeste perire* statuit. ep. 166. 167, 16. *Ab haereticis* vero baptizatos formam tantum baptismi, sine sanctificationis virtute, accepisse putat; curandum itaque esse, vt per episcopalem manus impositionem sancti spiritus virtutem consequantur. ep. 159, 7. 166. 2. 167, 18.

§. 49.

Expositis iis quae ad baptismum pertinent, de *sacra coena* aliquid iam est dicendum. I. Omnibus fere nota et innumeris excitationibus celebrata est ista de mutilatione eucharistiae, a *Manichaeis*, *calicem recusantibus*, perpetrata, LEONIS narratio. Commemorat Manichaeos ita in sacramentorum communione se temperare, vt interdum, ne penitus latere non possint, Christi corpus accipiant, sanguinem autem haurire omnino declinent; hoc eos indicio posse dignosci; omnes vero quorum deprehendatur sacrilega simulatio, a sanctorum societate esse pel-

lentos. Est itaque ex his, quae s. 42, 5. leguntur, luce meridiana clarius, illis temporibus in romana ecclesia eucharistiam *sub utraque*, vt loquuntur, specie celebratam esse, nec solos clericos, sed christianam etiam plebem et omnes indiscrete laicos, praeter panem, poculum etiam accepisse benedictum. II. Si quis quaerat: vtrum spirituales tantum fruitionem, an vero realem corporis et sanguinis Christi in s. coena praesentiam LEO docuerit; recte respondetur, *realem* eum admisisse *praesentiam*. Minus tamen recte videtur procedere eorum argumentatio, qui ad demonstrandum LEONIS consensum cum nostrae ecclesiae doctoribus, ad eos huius auctoris locos prouocant, in quibus ex eucharistia argumenta desumit, ad defendendam contra Eutychianos veritatem corporis Christi humanaeque eius naturae. Deus enim, pro summa sua veritate, non potest signum dare, si id quod per signum repraesentari debet plane non existit, nec quicquam est praeter phantasma merum, oculos mortalium fallens. Quare, siue vere nobis in eucharistia *verum* porrigi dicas *corpus*, siue *signum* tantum corporis absentis et inadspectabilis adesse statuas, ex vtraque tamen sententia recte poteris hoc efficere, Christum habere verum corpus. Hinc Tertullianus cum *aduers. Marc.* Lib. 4, c. 40. verba Domini, *hoc est corpus meum*, ita interpretatus esset, vt *figuram* corporis intelligendam esse monuerit; (89) addit: figura autem non fuisset, nisi veritatis (verum) esset corpus. Sed alii non desunt LEONIS loci, qui manifeste ostendunt, realis praesentiae eum fuisse patronum. Nam s. 91, 3. sic sacrae mensae, inquit, communicare debetis, vt nihil prorsus de *veritate corporis* Christi et sanguinis ambigatis; hoc enim ore sumitur, (similiter s. 42, 5.) quod fide (quae Eutychianos errores, quorum in antecedentibus habetur mentio, damnat,) creditur. Et s. 63, 7. scribit: non aliud agit *participatio corporis et sanguinis Christi* (conf. ep. 41, 1.) quam vt in id, quod sumimus, transeamus. — Et Christum per omnia et spiritu et carne gestemus. Conferenda etiam sunt, quae ep. 59, 2. de hac re habentur. Quod vero hoc, quem modo excitavi, loco, eucha-

(89) Conf. S. V. ERNESTI libellus qui *Antimuratorijs* inscribitur p. 82,

eucharistia describatur per mysticam distributionem spiritalis alimoniae, et communicantes accipere dicantur coelestis cibi virtutem; neminis animo scrupulum iniicere debet. Hic enim locus ex illis optime et facillime explicari potest clarioribus, quos supra laudaui. III. Etsi *sacrificium* eucharisticum aliquoties commemoret LEO, tamen a me non possum impetrare, ut eum assertorem fuisse statuam illius dogmatis, (cuius hic ibi quaedam vestigia seculo 6. apparent, licet sine iusta ad nos auctoritate,) quod in eucharistia vere et proprie Christum pro hostia immolari, et a sacerdote offerri Deo patri, docet. Nam, nisi in omnibus, certe in plerisque antiquissimorum scriptorum locis, in quibus, ubi de eucharistia sermo est, hostiae, sacrificii, immolandi, offerendi verba commemorantur, ea horum vocabulorum significatio, secundum iustas interpretandi regulas, locum habet, quae tropica est, nec quicquam plerumque indicat, quam quod munera siue dona fidelium, vinum et panis, destinata sint eucharistiae, in qua sacrificii a Christo peracti memoria celebretur, est sacrificium laudis ac gratiarum actionis Deo offeratur. Ab hac itaque verborum significatione, quae licet impropria sit, usitatissima tamen, ne dicam vnica, est, quae in libris vetustiorum patrum deprehendatur; ab hac, inquam, nisi nos cogat aliqua necessitas, recedendum non esse arbitror. In LEONINIS certe locis nihil non modo obstat, quo minus locutiones, quae ibi occurrunt, improprie i. e. secundum communem loquendi consuetudinem, usurpatas esse existimemus; verum in singulis praeterea (si s. 66, 2. et ep. 156, 5. excipias, ubi sacrificii et oblationis verba sine vlla adiunctione aut declaratione leguntur,) non deest aliquod indicium, ex quo valide colligas, tropice locutum esse LEONEM. Ep. 9, 2. *Populus* dicitur sacrificium offerre; S. 91, 3. sacrificii oblatio coniungitur cum ieiuniis, eleemosynis et misericordiae largitione, et munda esse dicitur, si quidem ii, qui ista dependunt, quod operantur intelligunt; hoc est, ut ex contextu patet, si accedentes ad sacram mensam nihil prorsus de veritate humanae Christi naturae, aut de vera praesentia corporis in eucharistia,

ambigant. Ab iis vero, a quibus contra id, quod accipitur, (verum puta corpus,) disputatur, frustra *amen* respondetur, et frustra dona (panis et vinum) *offeruntur*. Porro quae S. 59, 3. habentur, optime de hostia Deo in cruce offerenda explicantur. Nimirum in sacramenti institutione docuit Christus, idem pontifex idemque hostia, quod *se ipse* oblaturus sit Deo patri. Denique locus S. 59, 7. qui maximam omnium habet speciem, dubius saltem est, et tropum admittit. Dicit LEO: Nunc etiam (in N. T.) carnalium sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum, vna corporis et sanguinis tui implet oblatio etc. Quoniam vero *crucis* mentio praecedat, facile possunt ista intelligi de illo sacrificio nouo foederi proprio, quod Christus semel quidem patri obtulit in cruce, cuius vero vis perpetua est, et memoria in s. coena a nobis celebratur. Sic omnia non solum apte cohaerent, sed cum caeteris etiam auctoris locis amice conspirant. IV. *Indigni* etiam corpus et sanguinem Christi accipiunt S. 42, 4. 54, 3.

§. 50.

Si eos LEONIS locos, in quibus de *dignitate Petri* et eius *successorum*, ac de *primatu* caeterisque priuilegiis romanorum pontificum agitur, indicare atque obseruationibus, vel parcius adpersis, illustrare vellem, perpetuus fere in LEONEM commentarius mihi foret conscribendus. Auidissime enim ille omnes, minimas etiam, amplectitur occasiones, Petri laudes canendi, et praerogatiuas celebrandi romanorum praesulum, quos *istius vice* fungi S. 3, 4. *sub illius nomine* ecclesiae praesidere ep. 61, 2. et *uniuersae ecclesiae* ex *diuina institutione* suam sollicitudinem impendere ep. 12, 1, narrat. Nostrae vero breuitati nostroque consilio conuenientissimum esse videtur, omnem istam causam, quae partim ad dogmaticum locum parum verae utilitatis affert, partim verbosiores requirit discussionem, missam facere.

§. 51.

§. — 51.

Indicabimus potius, antequam finem imponamus huic dissertationi, quid *de lege mosaica* eiusque *abrogatione* senserit Noster auctor. Putauit autem ille, cessantibus significationibus, quibus saluatoris nunciabatur aduentus, et peractis figuris, quas abstulit ipsa praesentia veritatis, ea quae vel ad regulas morum, vel ad simplicem Dei cultum ratio pietatis instituit, in eadem apud nos forma, in qua sunt condita, permanere, et ea quae vtrique testamento erunt congrua, nulla esse commutatione variata; S. 71, 1. per euangelium gratiae sublatum quidem esse legis velamen, sed non destructa esse eius instituta; mandata et praecepta moralia, quae non aliud insinuant quam loquuntur, et terribiliter sunt prohibita aut salubriter imperata, *non aliter* ex legalibus institutis veneranda a nobis esse, quam ex *euangelicis edictis*; S. 20, 1. apostolicam enim institutionem ex decretis V. T. haec ista decerpisse, ut quae dudum fuerant consuetudinis iudaicae, fierent obseruantiae christianae, et antiquae retinerent auctoritatis firmitatem; S. 92, 1. creuisse vero, remota mysticae legis asperitate, voluntariae obseruantiae utilitatem; multa etiam in praeceptis moralibus prioris testamenti aucta esse euangelico magisterio, ut perfectiora et lucidiora essent dantia salutem, quam promittentia saluatorem. S. 63, 5. (Eadem *Irenaeus* etc.)

Ex hac legum iudaicarum theoria, illud in primis efficere conatur LEO, *ieiunia* in V. T. Iudaeis praescripta, sub noui foederis oeconomia esse seruanda. S. 15, 2. 20, 1. 92, 2. Meam ego sententiam de hac re his obseruationibus complectar. 1) *Opinio LEONIS*, de ieiuniorum, eorum praesertim, quae certis ac statis temporibus instituuntur, necessitate, a legis mosaicae praescripto ducta, oppido nihili est. Nullum enim statum ieiunium Iudaeis per Moysen indictum erat, praeter illud, quod in die expiationis annua celebrari solebat. Sed si qua veteris test. caerimonia ad Christum respexit, haec certe ad eum referenda est. Caetera ieiunia imperata non sunt, nisi in quantum

temperantia generatim et sobrietas omnibus hominibus praeceptae sunt. Tota ista theoria dubia est et rarissimi tantum usus. Quotus enim quisque est, qui cum caeteris theologis sacrisque interpretibus in definiendo typorum, qui Christum adumbrabant, numero consentiat? Quilibet itaque pro suo arbitrio pauciora pluraue instituta V. T. aut impleta aut adhuc implenda esse existimabit. 3) Si per *moralia* Mosis praecepta ea intelligantur, quae repetunt quasi, et vberius declarant legem naturae: magis mihi placet haec distributio, quae moralibus mandatis caeteras omnes mosaicas leges opponit, quam altera illa nimis arbitraria et nullo fundamento certo superstructa, quae legem a Mose latam diuidit in moralem, caerimonialem et ciuilem. Haec sane distinctio innumeras difficultates easdemque paene insuperabiles adferens, nec vlllo ipsius Mosis indicio, nec alius cuiusdam sacri scriptoris testimonio nititur, nec potest e legum varia, et quidem triplici, natura rite probari. 4) Nimirum moralia Mosis mandata, h. e. *legis naturalis* praecepta per Mosen apud Israelitas repetita, nemo migrat impune; caeterae vero omnes *mosaicae* leges ad nos non pertinent. Sed ne ad illa quidem mandata, quae perpetuo ab omnibus seruanda sunt, quisquam per ipsam legem Mosis, (utpote quae Iudaeis tantum data est) obligatur; sed omnis, quae iis inest obligandi vis, imponitur per immutabilem atque aeternam naturae legem. 5) Neque tamen ideo nullum nos possumus ex ista lege Mosaica vtilitatis fructum capere. Cum enim in mosaicis scriptis purissime ac valde perspicue naturalis legis exponantur praecepta, e limpidissimo hoc fonte in compendio hauritur istius legis cognitio. Caeterum omnia officia permanent eadem; tantum ab alia obligatione aliaque lege ducuntur.

Atque hic quidem finem faciam scribendi, nonnulla breuitatis studio praetermittens, quae de sanctorum intercessionibus eorumque inuocatione, de poenitentia atque satisfactione, de confessione priuata, de meritis bonorum operum, de foenore aliisque similibus causis: vt et de aliis ad disciplinam ecclesiasti-

siasticam pertinentibus momentis, obseruari adhuc possent. Quodsi vero nonnulla e LEONIS scriptionibus a me obseruata aut disputata fuerint, ad illustrandam dogmatum christianorum historiam non prorsus inutilia; aut si meo saltem exemplo qualicunque alios incitauero sacris studiis deditos, vt patrum volumina diligenti manu versent, et in alios antiquissimorum doctorum libros idem studium, quod LEONI ego pro mea mediocritate impendi, conferant: tum vero operae me pretium fecisse, nec inanem plane laborem, hunc libellum conscribendo, sustinuisse me arbitrabor.

T A N T V M.

ERRATA.

- pag. 4. lin. 13. leg. hac aetate facto vsus sit.
 — 6. — 13. leg. elucubrauit
 — 16. — vlt. leg. traditionibus
 — 19. — vlt. leg. praedicationem
 — 31. — 17. leg. cum primum
 — 32. — 24. leg. opposita
 — 34. — 6. leg. portiunculam
 — — 10. leg. religioni
 — 36. — vlt. leg. p. 138.
 — 41. — 25. leg. inclinaret
 — 52. — 18. leg. desumit ex 2 Cor. 5, 19.
 — 57. — 30. leg. Hilarius
 — 82. — 22. del. recte
 — 84. — 4. del. in

CARISSIMO

GRIESBACHIO

S. P. D.

IO. SAL. SEMLER.

Et si vel longi temporis auctoritate quasi niti videtur illa consuetudo, quae libellos academicos, huius generis, publicis litteris vix patitur destitui, quibus ii varie laudentur, qui hanc personam auctoris, quam **TVO** iure omnem geris, vel mentiri non raro solent: tamen huic ego consuetudini iam profecto obsecutus non eram, amicissime **GRIESBACHI**, nisi ipse statuissem **TIBI** aliquam me epistolam negare hoc tempore non posse.

Atque hic ego primum ultro fateor, non omne me epistolae argumentum arripere, quod se varium facile offerebat; nec, licet ingenuam et liberalem mereris laudem, publice ei rei iam praecipuam operam dabo; cum satis sciam, (tam saepe repetunt quidam de me siue querelas suas siue suspiciones,) quo studiosior in **TE** fuerit, epistolam meam apud multos **TIBI** eo magis obsta-

obstare; ad fauorem autem ΤΙΒΙ fuscitandum nihil prod-
 esse. Quo fato cum fere continuo vtar, non abiicio qui-
 dem liberalem mentem et studiorum, quae nostris com-
 mendare audebam, sancte susceptum amorem: συνεχόμεναι
 tamen τῷ πράγματι καὶ τῷ λόγῳ. Nempe et hoc ΤΙΒΙ do, vt
 quasi rem aliam agens, his graecis verbis tandem melius si-
 mul explicem istam sententiam, Actor. 18, 5. quam eximii
 etiam viri, vt gregem commentatorum non commemo-
 rem, non bene capiunt; ob falsam scriptionem, quae *ex-*
cusos omnes libros nostros occupat; (συνείχετο τῷ πνεύματι,
 legendum est, quod ex scribendi compendio in πνεύματι
 olim mutabatur, πράγματι, pro quo alii multi clarius le-
 gunt τῷ λόγῳ) quo vno exemplo saltim commouebo
 praecipites rerum (quas nec attingunt, nec intelligunt
 plerique,) iudices, vt aut parcant inuidiosis in me sen-
 tentiis, aut si quidem soli sapiunt, vel hanc nouam
 (quia vetusta sola perplacent,) illustrationem refutare,
 et explicare aliam lectionem ex alia velint; nec sacrile-
 gium statim et piaculum mihi tribuant, quem meliora
 docendo emendare poterant. Sed eo in loco fere sunt
 ista studia, quae ΤΥ ipse, vt quidem illa scriptione
 prodixi, non me demum ductore, amare atque ample-
 cti videris. Nam lubens fateor, ΤΥΑ esse illa omnia;
 a me, si paucos libros excepero, nihil quicquam adiu-
 tus fuisti, cum scriberes; pleraque adeo *Lipsiae* iam pa-
 raueras. Equidem facile intelligo, cum tam multis
 doctissimorum virorum praeceptis in rem ΤΥΑΜ gna-

uiter plures per annos vsus fueris, TE iam ipsum theologiae eruditionis iustum ambitum propius cognouisse. Neminem profecto poenituerit habuisse TE discipulum; iam inde a Gymnasio *Francofurtensi*, quod meritissimos Rectores, *Albrechtum* et *Purmannum* studiorum meliorum initiis praefecerat, *Tubingenses* doctissimos Theologos, Venerab. *Reussium*, *Cottam*, *Sartorium* TVI numquam puduerit. In *Fridericiana* nostra operam eandem dedisti V. *Knappio*, *Noesseltio*; illustri *Segnero*, *Stiebritzio*, *Meiero*; lectionibus etiam interfuisti doctissimi *Schultzii*, *Foersteri*, et meis non paucis. *Lipsia* vero, nam et illam litterarum sedem adiisti, TIBI facultatem dedit S. Venerab. *Ernestii* (quem semper honoris causa ego nomino;) V. *Crusii*, doctiss. *Ernestii*, *Schroeckhii*, *Mori*, elegantissimi et optimi *Gellerti*; nec eruditissimi *Reiskii* arabica institutione caruisti. Tot eruditissimorum atque integerrimorum virorum praeceptis institutisque, et ad eruditionem diuinam humanamque, et ad virtutem ingenuam ita informatus es, vt a me, quod TIBI accederet, vix quicquam fuerit.

Sed nec domestica quasi decora atque incitamenta TIBI defuerunt. Nam vel *auita* illa pietas, et bene de theologia eruditione merendi perpetuum studium, quidni TE inde a pueritia simili mente impleuisse credatur? Qui ignorare poteras, V. parentis illam et gratam in *Rambachium*, et publice frugiferam diligentiam, plu-

pluribus libris procuratis saepe spectatam? Eximiae autem *Rambachiae*, lectissimae *matris*, exemplum, liberalis in Deum et hominem pietatis, contentionemque vel muliebrem sortem superantem, quomodo quotidie spectabas, et amare TV non poteras? His igitur virtutis ingenuae et adiumentis et exercitiis diues ad nos accessisti; eximii autem peculii, quod scio et laetor, hic amisisti nihil; spero adeo et confido, TVAM ipsius conscientiam TE excitare ad Deum eo studiosius amplectendum, quod illa TE vel de eo certiore faciat, non accessisse apud nos nihil ad animi bonam indolem, et christianae sapientiae consuetudinem. Ego certe non dubito, TE etiam aliis, si id ex TE scire velint, confirmaturum, errare illos, qui forte putent, temeritatis aut leuitatis theologiae TIBI non defuisse, qui mecum iam habitares, et me propius spectares, varia exempla. Nam, etsi mihi non sumo, vt pietatem christianam vel sermonibus meis vel vultu adeo suafore, certo statim ingeram; qua facultate, si qui polleant, magnopere, Dei et communis rei causa, vt me decet, eis gratulabor: nemini tamen, sciens et volens, scandalum oggero, et pro meo modulo εὐσεβείαν christianam quotidie melius cognoscere et aliis, sine sedulo strepitu, praeire studeo. TV iam, amicissime GRIESBACHI, vtere et frui tot Dei in TE collatis et, si ipse recte pateris, porro conferendis beneficiis, non solum in TVAM ipsius rem, sed et in aliorum, quibus cum tempore et loco coniunctus

Etus

Etus fueris, commodum: vt Dei sanctum honorem feliciter cum ingenua eruditione coniungi, expertus ipse, aliis facilius persuadeas. Tandem, nisi silentio eam rem iubes premere, amplissimae facultati TE gratulor, philosoph. honorum candidatum. Maacte illa virtute! Commenda isto tuo commilitonumque eximiorum exemplo, ad alios *Moeni Rhenique* accolae, Fridericianae nostrae salubrem consuetudinem. Vale, meque, vt facis, si recte id facere porro potes, ama. Dab. in Fridericianae regia d. 19. Febr. 1768.

Semler, Johann Salomo,

Diss. hist. theol. locos theologicos collectos ex Leone M. Pont. R.
sistens

Hala 1768

4 Diss. 1045#Beibd.2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10671741-9

VD18 10327568-004